

6

KULTTUURI KUTSUU
VAPAAEHTOISET TAPAHTUMIEN VOIMAVARANA JA HENGENLUOJINA
JUHA ISO-AHO

TUOTTAJA 2020

KIRJOITTAJA

FM Juha Iso-Aho toimii Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusyksikössä lehtorina ja Imatralla sijaitsevassa osamiskeskus TKI-HUMAK Voimassa koordinaattorina. Aikaisemmin hän on työskennellyt muun muassa festivaalien toiminnanjohtajana, tuottajaläänintaiteilijana ja draamakouluttajana. Hän on myös julkaissut kulttuurituotannon alaan, erityisesti tapahtumatuotantoon liittyviä kirjoja sekä kirja- ja aikakauslehtiartikkeleita. Lisäksi hän on toiminut useissa kulttuurialan luottamustehtävissä kuten Finland Festivalin ja TAKU ry:n hallituksissa sekä Kaakkois-Suomen taidetoimikunnassa.

TUOTTAJA2020

Juha Iso-Aho (2011): Kulttuuri kutsuu. Vapaaehtoiset tapahtumien voimavarana ja hengenluojina.

ISBN 978-952-5797-53-4 (pdf)

Tuottaja2020 - Osaraportti 6

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Kulttuuri ja luova ala
Helsinki 2011

Tämä tutkimus on toteutettu osana Metropolia Ammattikorkeakoulun koordinoimaa, opetushallituksen hallinnoimaa ja Euroopan Sosiaalirahaston osarahoittamaa Tuottaja2020 -hanketta. Hanke on toteutettu yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun, Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö Cuporen, Mikkelin ammattikorkeakoulun, Yrkeshögskolan Novian, Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö Taku ry:n kanssa.

Juha Iso-Aho 2011

Tämän kirjan teksti on julkaisuhetkellä vapautettu yhteisöomistukseen (Public Domain). Tekstiä voi vapaasti kopioida, julkaista ja muokata, kokonaan tai osittain vain jos tekstin mainitset alkuperäisen tekijän.

Kirja on luettavissa ja kopioitavissa internetissä:

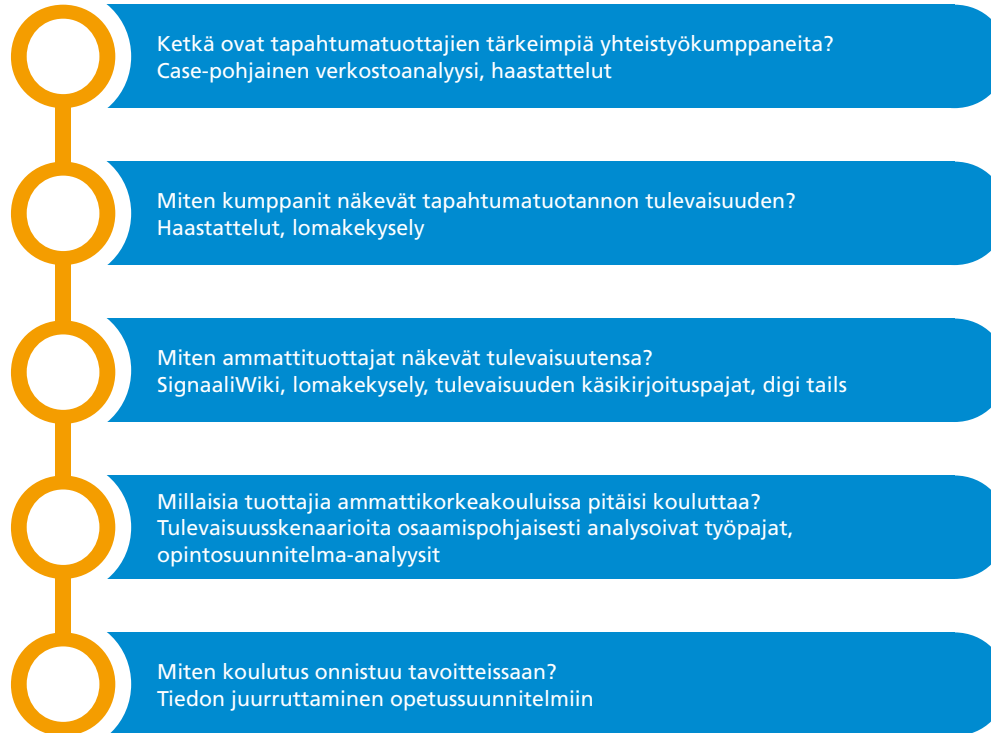
<http://tuottaja2020.metropolia.fi>

Kannen kuvat: Katja-Maaria Kilponen ja Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival) | Taitto: Riikka Käkelä-Rantalainen

TUTKIMUSPROSESSI

KOLME VUOTTA – VIISI SYKLIÄ

Aluksi

Tuottaja 2020 – hankkeen myötä sain syksyllä 2010 työpöydälleni pohdittavaksi tapahtumatuotannon osa-alueen, joka oli itselleni ennestään ehkä kaikkein vierain: vapaaehtoistyön. Olen työurallani tuottanut suurrehkoja ja pienehköjä tapahtumia ja niissä on toki ollut lähes poikkeuksetta mukana vapaaehtoisia. Isoissa tapahtumissa vapaaehtoistyöntekijöiden rekrytointi ja johtaminen oli delegoitu siihen erikoistuneille ihmisille, jolloin tehtäväni rajoittui lähinnä talkoolaisten tervetulleeksi toivottamiseen ja kiittämiseen. Toisaalta pienissä tapahtumissa hommia tehtiin useimmiten niin pienellä porukalla, että siinä ei ollut tarvetta määrittellä, kuka on vapaaehtoinen ja kuka mahdollisesti jollakin muulla statuksella.

Itse en myöskään ole koskaan ollut festivaaleilla sanan varsinaisessa merkityksessä vapaaehtoisena. Urheilun parissa olen kyllä päässyt monesti talkootyön makuun, mutta kulttuuritapahtumissa olen aina ollut joko palkattuna henkilönä tapahtumaorganisaatiossa tai muuten nykyisen kulttuurituotannon lehtorin työni puolesta palkkaa nauttivana. Festivaalityön luonteeseen tosin kuuluu, että varsinkin tapahtuman ollessa päällä ei kelloa katsota ja homma lipsahtaa helposti talkootyön puolelle. Mutta se on eri asia.

Nyt kun olen joutunut kulttuuritapahtumien ja vapaaehtoistyön suhdetta perusteellisemmin pohtimaan, sekä Tuottaja2020 -hankkeen että muutamien aiheeseen liittyvän opinnäyteohjauksen tiimoilta, olen havainnut

asian monisäikeisemmäksi kuin ikinä osasin kuvitella. Jo tarkastelukulmia voi valita monia. Talkoolaisen, tapahtumaorganisaation, verottajan ja muiden viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja vaikkapa alalta palkkatyötä etsivän kulttuurituottajan vinkkeleistä kenttä näyttää tyystin erilaiselta.

Myös terminologiasta, määritelmistä ja rajanvedoista saa pähkäiltävää pitkäksi aikaa. Talkoolainen, vapaaehtoinen, palkaton työntekijä, harrastaja, ilmainen harjoittelija, pro bono -toimija. Eikä aikaakaan, kun alkaa jo pohtia onko palkattoman ja palkkatyön jyrkässä erottelussa mieltä. Varsinkaan kulttuurin ja taiteen kentällä, jossa palkatun, alipalkatun ja palkattoman työn raja on usein veteen piirretyn viivan kaltainen.

Kiitokset Tuottaja2020 -hankkeelle mahdollisuudesta tähän pyrähdykseen vapaaehtoistyön maailmaan sekä hankkeen tutkijakollegoille näkökulmia avaavista keskusteluista. Kulttuurituottajaopiskelija Paula Kinnusta ja Finland Festivalin toiminnanjohtajaa Kai Amberlaa kiitän yhteistyöstä kulttuuritapahtumien vapaaehtoistyötä käsittelevän kyselyn saamisesta tämän tekstin tausta-aineistoksi. Imatra Big Band Festivalille osoitan kiitokset käyttööni saamistani talkooaiheisista valokuvista.

Imatralla 31.8.2011

Juha Iso-Aho

SISÄLTÖ

Aluksi	3
1 Johdanto – mistä nyt puhutaan	6
2 Mitä vapaaehtoistyö on ja miksi sitä tehdään?	11
2.1 Vapaaehtoistyön määrittelyä	11
2.2 Vapaaehtoistyön uusia tuulia	12
3 Kulttuuritapahtumia talkoilla – välttämättömyys vai hyve?	17
3.1 Talkooväen roolit ja profiilit	18
3.2 Porkkanoita tarjolla – kutsuhuudon retoriikkaa ja palkitsemisen käytänteitä	21
3.3 Miltä tuntuu olla talkoolainen?	25
3.4 Tapahtuma ilman talkooväkeä – voiko sellaista olla?	29
4 Vapaaehtoistyön reunaehdot	34
4.1 Talkootyön kapeneva liikkumatila verokarhun syleilyssä	35
4.2 Talkootyö ammattimaistuvassa tapahtumatuotannossa	40
4.3 Tarvitsevatko yhteiskunta ja kulttuuriorganisaatiot vapaaehtoistyötä?	42
5 Tulevaisuuden talkoolainen tulevaisuuden tapahtumassa	45
Lähteet	54
Kuvat	57
English summary	58
Liitteet	61

Jalo Talkoolainen ja vapaaehtoisuuden perinteiset ihanteet: palveluhalun ja sitoutumisen liitto.

1 Johdanto – mistä nyt puhutaan

Vuonna 2011 Euroopan Unionin alueella on vietetty vapaaehtoistoiminnan teemavuotta. Vuoden tavoitteina on suotuisan toimintaympäristön luominen vapaaehtoistyölle EU:ssa, vapaaehtoistyön järjestäjien vaikutusvallan lisääminen vapaaehtoistyön laadun parantamisessa, vapaaehtoistyön tunnustaminen sekä sen arvon ja merkityksen tunnetuksi tekeminen (Eurooppalainen vapaaehtoistoiminnan vuosi 2011, <http://www.kansalaisareena.fi/index.php?sivu=EUvapaaehtoisvuosi2011>).

Suomikin on ollut pullollaan aiheeseen liittyviä seminaareja, teemapäiviä ja tempauksia. Media esittelee aihetta enemmän kuin aikoihin. Tutkijat, jotka askartelevat vapaaehtoistyön parissa pääsevät julkaisujensa lisäksi esille myös haastatteluissa ja lehtiartikkeleissa. Tv-julkukset ja poliittiset päättäjät Munamiehestä tasavallan presidenttiin ovat hekin olleet näkyvästi mukana vapaaehtoistoiminnan juhlinnassa. Kevään 2011 eduskuntavaaleissa jotkut poliitikot nostivat vapaaehtoistyön esille kampanjoissaan.

Yhteisöllisyys ja yhteisvastuu, joita kenties luultiin jo kadonneiksi ja joista vapaaehtoistyön ajatellaan inhimillisenä toimintana viestivän, ovat kaivattuja rakennusaineita laman ja kaatuvien kansantalouksien piinaamassa Euroopassa. Kenties siksi vapaaehtoistyö saa nyt lähes yksimielisen varauksetonta arvostusta käytävässä keskustelussa.

Vapaaehtoistyö ja sen tekijät ovat arvostuksensa ehdottomasti ansainneet. Moni yhteiskunnassa itsestään selvältä vaikuttava toiminto olisi huonommalla tolalla tai ainakin suppeampaa ilman vapaaehtoistyötä. Maailman kriisipesäkkeissä toimivat vapaaehtoiset tekevät uhrautuvaa työtä jopa oman henkensä uhalla.

Vapaaehtoistyön kenttä on kuitenkin moninaisempi ja monimerkityksisempi kuin ensi näkemältä saattaa vaikuttaa. Useimmiten esillä olevan sosiaali- ja terveyssektoriin linkittyvän vapaaehtoistoiminnan ohella eri-

muotoista vapaaehtoistyötä tehdään oikeastaan kaikilla yhteiskunnan toimintakentillä. Myös vapaaehtoistyön motiiveja on laaja kirjo. Tutkimusten mukaan (esim. Pessi & Oravasaari, 2010) suomalaisten useimmin ilmaisema syy vapaaehtoistyöhön osallistumiseen on auttamishalu, mutta ainoa merkittävä motiivi se ei suinkaan ole.

Vapaaehtoistyön käsitteen määrittelykään ei ole ihan yksinkertaista. Alan kirjallisuudessa on tavallisesti löydetty yhteisiksi nimittäjiksi ainakin vapaaehtoisuus ja palkattomuus. Euroopan parlamentin mietinnössä vuodelta 2008 näihin on lisätty vielä toiminnan kohdistuminen oman perhe- tai ystäväpiiriin ulkopuolelle ja toiminnan avoimuus kaikille. Kaikkien näiden kriteereiden rajapinnoilta on kuitenkin hiukan lähemmällä tarkastelulla löydettävissä sellaisia toimintamuotoja, joiden lukemisen vapaaehtoistyöksi voidaan katsoa osittain purkavan tiukkaa määritelmää – tai sitten ne vapaaehtoistyötä kovasti muistuttavasta luonteestaan huolimatta rajautuvat vapaaehtoistyön käsitteen ulkopuolelle.

Jos toimintaan osallistuminen edellyttää esimerkiksi koulutusta ja/tai sertifikaattia (kuten järjestyksenvalvojakorttia) tai erityistä ammattitaitoa (tapahtuman lavarakenteita pystyttävässä työryhmässä työskentely), onko kyseessä kaikille avoin toiminta? Palkattomuuden periaatteen katsotaan yleensä sisältävän mahdollisuuden maksaa kulukorvauksia, kuten matkakuluja, mutta kuinka on laita kulttuuritapahtumien talkootyöntekijöille varsin usein tarjottujen t-paitojen ja ilmaisten pääsylippujen?

Ja mitä on sanottava esimerkiksi urheiluseuran juniorijoukkueen vanhempien harjoittamasta varainkeräystoiminnasta, jossa osallistujat vapaaehtoisesti ja palkattomasti jakavat mainoksia tai haravoivat kerrostalojen pihoja ja joukkue saa työstä työn tilaajan maksaman korvauksen? Näissä viimeksi mainituissa esimerkeissä tullaan jo alueelle, josta verotajakin on kiinnostunut.

Järjestökentällä onkin viime aikoina usein ilmaistu huoli verottajan talkootyötä koskevista tiukentuvista laintulkinnosta ja myös tiukentuvasta lainsäädännöstä (ks. esim. Bouquerel 2008). EU:n teemavuoden tavoitteena olevasta ”suotuisan toimintaympäristön luomisesta” on siis eriäviä tulkintoja toimijoiden ja viranomaisten kesken, kenties myös eri viranomaisten välillä. Eikä verotus ole ainoa vapaaehtoistyön kipupiste, vaan muutkin työelämää koskevat reunaehdot alkavat yhä enemmän ulottua myös vapaaehtoistyön maailmaan. Tätä kirjoittaessani, elokuussa 2011 uutisoitiin, että EU:n alueella aiotaan mahdollistaa myös lasten ja nuorten parissa vapaaehtoisina työskentelevien rikostaustan selvittäminen. Työntekijöiden osaltahan tätä on noudatettu jo vuosia. Tarkoitus on ehdottoman hyvä, mutta ainakin pakolliseksi muodostuessaan selvittämisvelvoite voisi merkitä tietyille talkootyön varassa toimiville organisaatioille, kuten urheiluseuroille, kohtuuttomalta tuntuva rasitetta.

Vapaaehtoistoimintaa ja vapaaehtoistyötä voitaneen pitää melko riidattomasti toistensa synonyymeinä. Mutta onko talkootyö sama asia kuin vapaaehtoistyö? Entä harrastaminen? Aika moni todennäköisesti kuvaisi vapaapalokuntatoimintaa tai kirkkokuorossa laulamista harrastukseksi, mutta onko tulipalon sammuttaminen tai vanhainkodin joulujuhlassa palakatta laulaminen kuitenkin luonteeltaan enemmänkin vapaaehtoistyötä?

Tässä puheenvuorossani käytän vapaaehtoistyön ja talkootyön käsitettä synonyymeinä tietoisena siitä, että niiden välille voitaisiin myös tehdä ero. Valintaani voi perustella esimerkiksi sillä, että vaikka valtaosa aiheita käsittelevästä kirjallisuudesta käyttää lähes yksinomaan vapaaehtoistyön käsitettä, niin toisaalta kulttuurin kentällä puhutaan arkikielessä käytännössä useimmiten talkoolaisuudesta. Yksi tapa tulkita asiaa olisi ollut nähdä vapaaehtoistyö kattokäsitteenä ja talkootyö yhtenä sen muotona, jolla on omat tyypilliset piirteensä. Tässä yhteydessä käsitteiden rinnakkainen käyttö kuitenkin kuvaa hyvin alan selkiytymätöntä terminologiaa. Lukija voi arvioida, miten nämä sanat kuhunkin käyttöyhteyteen tuntuvat sopivan.

Kulttuurin ja taiteen parissa tehtävä vapaaehtoistyö on paljon harvemmin esillä julkisessa keskustelussa kuin tutkimusten (Yeung 2002) mukaan suosituimmat vapaaehtoistyön alat: urheilu ja liikunta, sosiaali- ja terveystyö sekä lasten ja nuorten kasvatukseen liittyvä toiminta. Syynä voi olla se, kuten edellä mainitussa kirkkokuoro-esimerkissä, että toimintaa ei edes tunnusteta vapaaehtoistyöksi, vaan se nähdään ensisijaisesti harrastuksena. Kyse saattaa olla siitäkin, että kulttuurin ja taiteen piirissä vapaaehtoisena mukana olemisen motiivi ei useinkaan ole sama, kuin vapaaehtoistoiminnan tavallisin ja yleisimmin tunnustettu ja tunnistettu, eli auttamishalu.

Kuitenkin kulttuurisektorilla tehdään varsin runsaasti talkootyötä. Katavaa tutkimusta asiasta ei ole, mutta esimerkiksi pelkästään Finland Festivalin jäsenistönsä piirissä tekemien selvitysten mukaan organisaatioon kuuluvissa runsaassa kahdeksassakymmenessä kulttuuritapahtumassa työskentelee vuosittain viisi tuhatta talkoolaista (Festivalien taloudellisia tunnuslukuja).

Festivaalien lisäksi talkooväen suurkäyttäjiä kulttuurialalla ovat muun muassa harrastajateatterit, varsinkin kesäteatterit. Jos esiintyjät lue-taankin kulttuurin harrastajiksi, niin kahvinkeittäjät, liikenteenohjaajat, lipunmyyjät ja järjestyksenvalvojat ovat useimmiten nimenomaan pal-kattomia vapaaehtoisia.

Kulttuurialalla talkootyötä koskevaa keskustelua käydään osittain samoista aiheista kuin muillakin vapaaehtoistyön sektoreilla. Puhutaan talkooväen rekrytointiongelmista, sitoutumisen asteen muutoksista, osallistumisen päätymisestä ja järjestöhallinnon tehtävien vetovoiman hiipumisesta. Jo aiemmin mainitut verotuskäytäntöjen muutokset puhuttavat kulttuurisek-torin lisäksi ainakin urheiluseuroissa ja koulujen vanhempainyhdistyksissä.

Kulttuuritapahtumissa erityisenä keskustelunaiheena ovat olleet alan ammattimaistumisen ja lisääntyvien viranomaismääräysten tuomat muutokset. Nämä kehitystrendit ovat joiltakin osin kaventaneet perinteisen vapaaehtoistyövoiman käytön mahdollisuuksia. Esimerkiksi Kausti-nen Folk Music Festivalilla oli vuoteen 2009 mennessä luovuttu puhtaasti palkattomien talkoolaisten käyttämisestä kokonaan (Artes, Kai; Björk-qvist, Leena; Halonen, Katri; Iso-Aho, Juha ja Uotila, Pekka 2010, 59). Tosin tapahtuman talousahdinko pakotti festivaalin palaamaan vuonna 2010 uudelleen palkattoman talkooväen käyttämiseen.

Juuri EU:n vapaaehtoistoiminnan teemavuoden aattona loppusyksys-tä 2010 Ruotsissa kuohahti pintaan kulttuuriministeri Lena Adelsohn-

Liljerothin Dagens Nyheterissä esittämän lausuman aikaansaama keskustelu. Ministeri ehdotti Ruotsiin anglosaksista mallia, jossa kulttuurilaitokset ryhtyisivät käyttämään työvoimana enemmän palkattomia vapaaehtoisia. Tämä sai maan kulttuurityöntekijät takajaloilleen ja keräämään adressia (Vi vägrar jobba gratis för dig, Adelson Liljeroth, <http://svtdebatt.se/2010/12/vi-vagr-ar-jobba-gratis-for-dig-adelson-liljeroth/>) ministerin ehdotusta vastaan. Ruotsalaisia kulttuurityöntekijöitä pöyristytti ajatus, että alalle koulutetut jo ennestään pienellä palkalla tai puoli-ilmaiseksi työtä tekevät ammattilaiset vaihdettaisiin palkattomiin vapaaehtoisiin. Meillä Suomessa vastaavanlaisia mielenilmauksia ei ole vielä nähty.

Ministerillä, joka sattumoisin toimi Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajana, kun EU vuonna 2009 päätti vapaaehtoistoiminnan Euroopan teemavuodesta, oli ilmeisesti raadollisen säästönäkökulman lisäksi ajatuksensa taustalla muutakin. Kansalaisia haluttiin ilmeisesti sitouttaa entistä paremmin taidelaitosten toimintaan ja tehdä samalla sitä laajempien kansalaispiirien parissa tunnetuksi.

Pelkästään säästösyistä eivät kulttuuritapahtumatkaan vapaaehtoisia rekrytoi. Aina ei ole edes täysin selvää, onko tuleeko armeija ammattitaidottomia talkoolaisia muutamaa tehokasta ammattilaista halvemmaksi. Tässäkin kohdin kohdataan vapaaehtoistoiminnan mutkikas merkityskenttä: vapaaehtoistointi on teettäjiensä, tekijöidensä ja heitä ympäröivän yhteiskunnan monimuotoista vuorovaikutusta.

Tässä keskustelupuheenvuoroksi tarkoitettussa tekstissäni käsittelem seuraavassa kulttuuritapahtumien vapaaehtoistyötä tarkemmin edellä esittämistäni näkökulmista. Tausta-aineistoni koostuu vapaaehtoistyötä ja kulttuuritapahtumien tuotantoa käsittelevästä kirjallisuudesta sekä aiheeseen liittyvästä ajankohtaiskeskustelusta. Esittelen myös jonkin verran Tuottaja2020 -hankkeen yhteydessä toteutetun, Humanistisen

ammattikorkeakoulun opiskelija Paula Kinnusen vielä julkaisemattomaan opinnäytetyöhön liittyvän, kulttuuritapahtumien vapaaehtoistyötä kartoittavan selvityksen tuloksia (Kinnunen 2011).

Mukana on myös aineistoa muutamasta viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusohjelmassa valmistuneesta vapaaehtoistyötä käsittelevästä opinnäytetyöstä. On ollut kiinnostavaa huomata, miten tämä aihepiiri on jo ennen vapaaehtoistoiminnan eurooppalaista teemavuotta alkanut kiinnostaa alan opiskelijoita aiempaa selvästi enemmän. Opinnäytteiden aiheina ovat olleet muun muassa vapaaehtoistyön organisointi, sisäinen viestintä, talkoolaisten profiilit sekä rekrytointimenetelmät.

Kulttuuri kutsuu talkooväkeä mukaan rakentamaan erityisesti festivaaleja ja muita tapahtumia. Festivaalijärjestäjät kertovat usein tapahtumien sa olevan jopa täysin vapaaehtoistyövoimasta riippuvaisia. Mutta mihin kaikkeen heitä tarvitaan? Ovatko talkoolaiset ensisijaisesti tapahtumien yhteisöllisyyden rakentajia ja hengenluoja vai lähinnä edullinen työvoimaresurssi? Ja miltä näyttää vapaaehtoistyön tulevaisuus kulttuuritapahtumien näkökulmasta? Minkälaisia voisivat olla tulevaisuuden tapahtumien uudentyypiset vapaaehtoistyön roolit ja tehtävät?

A woman with red hair, wearing a black hat, glasses, a blue sequined top, and a red and white striped scarf, is laughing heartily. She is surrounded by other people in a dimly lit, social setting. In the background, a man in a light-colored sweater has his arms crossed. The overall atmosphere is festive and joyful.

**Talkootyö on hyödyllistä
ja sitä paitsi usein myös
hauskaa.**

2 Mitä vapaaehtoistyö on ja miksi sitä tehdään?

”Suomi palaisi poroksi, jos vapaapalokunnan tehtävät jäisivät hoitamatta.”

OK-opintokeskuksen toiminnanjohtaja Anitta Pehkonen (Myllylä 2011)

”Palkka ei ole tärkeä. Olennaista on, että juuri minä voin tehdä jotain hyvän asian edistämiseksi, maailman parantamiseksi edes pieneltä osalta”

– kolumnisti Annika Taitto (Taitto 2011)

Suomi kuuluu vapaaehtoistyöhön osallistumisessa maailman aktiivisimpien maiden joukkoon. Noin 37 % suomalaisista tekee jotain vapaaehtoistyötä, mikä on kansainvälisessä vertailussa keskiarvoa enemmän. Suosituimpien alojen joukossa ovat urheilu ja liikunta (30 % vapaaehtoistoimintaan osallistuvista suomalaisista), terveys- ja sosiaaliala (25 %) sekä lasten ja nuorten kasvatusta (22 %). Useimmiten (62 %) vapaaehtoistyö on yhdistyksen tai säätiön organisoimaa. Naiset, miehet, nuoret ja vanhat osallistuvat toimintaan keskimäärin yhtä paljon. Suomalaiset käyttävät aikaa vapaaehtoistoimintaan lähes 18 tuntia kuukaudessa. (Pessi & Oravasaari 2010.)

On kiistämätöntä, että vapaaehtoistoiminnalla on keskeinen merkitys koko yhteiskunnan toiminnan kannalta. Se edistää hyvää niin siihen osallistuvien yksilöiden kuin yleisen edunkin näkökulmasta. Helmikuussa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti julkisti OK-opintokeskuksen tilaaman tutkimuksen vapaaehtoistyön kansantaloudellisista vaikutuksista. Tutkimuksen perusteella vapaaehtoistyön tarve ja arvostus ovat kasvussa, mutta sen vaikutuksia julkiseen talouteen on vaikea määrittellä, minkä vuoksi tutkimusta arvioitiin tuoreeltaan myös varsin kriittisesti (Myllylä 2011). RegFin-mallia käyttäen tehdyssä tutkimuksessa mukana olleiden neljän kansalaisjärjestön Suomen Punaisen Ristin, Mannerheimin Lastensuojeluliiton, Suomen 4H-liiton ja Suomen Pelastusalan Kes-

kusjärjestön yhteenlaskettu vapaaehtoistyön arvo oli 101–163 miljoonaa euroa. Luku antaa joka tapauksessa jonkinlaisen kuvan vapaaehtoistyön volyymin ja merkityksestä.

Viittasin jo edellä kulttuurialan vapaaehtoistyön näkymättömyyteen julkisessa keskustelussa. Myöskään tilastoissa tai alan kirjallisuudessa kulttuuritoimintaan liittyvä vapaaehtoistyö ei juuri tule erikseen esille. Syitä siihen voivat olla toiminnan suhteellisen pienen volyymin, se että osa kulttuurialaan liittyvästä vapaaehtoistoiminnasta tehdään esimerkiksi liikunta- ja nuorisjärjestöjen piirissä, tai se että kulttuurialan vapaaehtoistyö saatetaan nähdä, myös tekijöiden itsensä silmin, enemmänkin harrastuksena kuin traditionaalisessa mielessä vapaaehtoistyönä.

2.1 Vapaaehtoistyön määrittelyä

Vapaaehtoistyö on laajimman, eri kulttuurien vapaaehtoistoiminnan kontekstit huomioon ottavan määrittelyn mukaan palkaton ja pakotamaton toiminta, jota tehdään toisten ihmisten tai yhteisön edunsa vuoksi (Pessi ja Oravasaari 2010, 9). Euroopan Parlamentin vuoden 2008 mietinnössä vapaaehtoistyö määritellään edellistä noudatellen hieman täsmällisemmin näin:

1. Vapaaehtoistyötä ei tehdä taloudellista korvausta vastaan eli siitä ei makseta
2. Sitä tehdään omasta vapaasta tahdosta
3. Se hyödyttää kolmatta osapuolta perhe- ja ystäväpiirin ulkopuolella
4. Se on kaikille avointa

(Mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi 2008)

Vapaaehtoistyön kirjoa on hahmotettu käyttämällä apuna erilaisia paradigmoja, joita tarkastellaan suhteessa toiminnan motiiveihin, toimintalualueisiin, organisatoriseen kontekstiin ja vapaaehtoistoimijoiden rooleihin (esim. Pessi ja Oravasaari 2010, 10–11). Non-profit paradigma edustaa perinteisintä ja suppeinta käsitystä vapaaehtoistyöstä palkattoman, lähinnä ammatillisesti toimivien järjestöjen piirissä tehtävänä altruistisena auttamis- ja palvelutyönä, jossa toimijoiden roolit ovat yleensä tarkasti rajattuja ja järjestön etukäteen päättämiä.

Vapaaehtoistyön kenttää käsitteellisesti laajentava kansalaisyhteiskunta-paradigma tuo mukaan myös erilaiset vertaistuen muodot ja monimuotoisesti organisoituineen kansalaisaktiivisuuden yhden asian puolesta toteutettaviin kampanjointeihin saakka. Tässä vapaaehtoistoiminnan muodossa organisaatiot voivat olla hyvin vapaamuotoisia ja tehtävät toimijoidensa näköisiä ja heidän ideoidensa pohjalta syntyneitä.

Uusinta vapaaehtoistoiminnan käsitteen ulottuvuutta kuvaa hyödyllisen vapaa-ajan paradigma, joka taas korostaa edellisiä enemmän toimijan omia, sisäisiä tavoitteita kuten esimerkiksi uusien taitojen oppimista tai verkostoitumista.

Viimeksi mainittu paradigma kuvannee useimmiten parhaiten taiteen ja kulttuurin parissa toimivia vapaaehtoisia. Tosin kansalaisaktiivisuus-paradigma voi näyttäytyä myös merkittävänä tekijänä joissakin aatteellisella pohjalla rakentuneissa festivaaleissa tai toisaalta pienten paikkakuntien tai kaupunginosien tapahtumissa, joissa se esiintyy kotiseutuhengen muodossa.

Tutkimusten mukaan suomalaista vapaaehtoistyöntekijää motivoi eniten auttamisen halu: jopa 41 % vapaaehtoistoimintaan osallistuvista kokee niin. Muita keskeisiä motiiveja ovat muun muassa halu käyttää vapaa-aikansa mielekkääseen toimintaan sekä halu saada säännöllistä

päiväohjelmaa, joka näyttäytyy erityisesti eläkeikäisten vapaaehtoisten motiivina. (Pessi & Oravasaari, 141.)

Tähänastisissa laajoissa tutkimusaineistoissa (Yeung 2002) korostuvat vapaaehtoistyökentän suurimmat ja organisoituneimmat ja perinteisimmän non-profit -paradigman mukaisesti toimivat vapaaehtoistyönsektorit, kuten sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta tai toisaalta urheilu ja liikunta. Kulttuurialan vapaaehtoistoiminnasta ne eivät anna kovin yksityiskohtaista kuvaa. Niistä voi jopa olla vaikea tunnistaa kulttuurialan vapaaehtoistoiminnalle tyypilliseksi oletettua ja käytännön kokemusten kautta tutuksi tulleita piirteitä. Esimerkiksi kulttuuritapahtumien vapaaehtoistyön motiiveista tuskin on tyypillisesti ensi sijalla auttamishalu, ainakaan juuri tuolla sanalla luonnehdittuna, vaikka palkattomasta palvelutyöstä onkin kyse. Toisaalta, ”hyvä meininki” tai ”suosikkiartistien näkeminen” ovat rockfestivaaleilla aivan relevantteja sosiaalisen pääoman vahvistamisen ja uuden oppimisen tavoitteita sisältäviä talkootyöhön hakeutumisen motiiveja. Tuon tyypisiin motivaation muotoiluihin puolestaan harvemmin törmää esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoistyössä.

2.2 Vapaaehtoistyön uusia tuulia

Vapaaehtoistyö ei ole erillinen saareke yhteiskunnassa, vaan sen elinehtoja säätelevät yhteiskunnan yleiset muutokset. Vapaaehtoistyö muuttaa koko ajan sekä luonnettaan että muotojaan. Siksi rajanvetoa sen suhteen, mikä on vapaaehtoistyötä ja mikä ei, joudutaan tekemään jatkuvasti. Vapaaehtoistyön perusarvot, auttaminen ja hyvän tekeminen, solidaarisuus, vastavuoroisuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus sekä yhteisöllisyys ovat sinänsä suhteellisen pysyviä, mutta niiden painotukset ja merkitykset vaihtelevat eri kulttuureissa ja erilaisissa yhteiskunnallisissa kehitysvaiheissa.

Vapaaehtoistyön tulevaisuuden trendejä ovat käsitelleet kirjallisuudessa muun muassa Rochester et al. teoksessa *Volunteering and Society in the 21st Century* (2010) sekä Pessi ja Oravasaari (2010). Rochester et al. listaa (s. 78 – 83) nykyihmisen arvoihin, elämäntapaan ja tarpeisiin liittyviä, vapaaehtoistyöhön osallistumiseen osaltaan vaikuttavia trendejä seuraavasti:

1. *Individualismi*: yksilöllistymisen nousu on näkynyt viimeisten parinkymmenen vuoden aikana esimerkiksi yksin asumisen ja yksin matkustamisen lisääntymisenä, yhdistystoiminnan hallintotehtävien kiinnostavuuden laskuna ja perhesiteiden löyhentymisenä. Joidenkin tutkijoiden mielestä yksilöllistymiskehitys on tosin jo saavuttanut huippunsa ja kääntymässä laskuun (vrt. kohta 7).
2. *Kuluttaminen eli konsumerismi ja valinnan yhteiskunta*: kuluttaminen on taloudelliseen kasvuun perustuvan yhteiskunnan kehittämisen ydinhyveitä. Valinnan mahdollisuuksien lisääntyminen tukee kuluttamisen kulttuurin vahvistumista. Brittiläisen Tesco-supermarketketjun myymälöissä oli 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä 40 000 erilaista tuotetta, kun vielä 1980-luvulla niitä oli tarjolla vain 5 000.
3. *Pyrkimysten ja toiveiden kulttuuri*: ihmiset ovat paremmin koulutettuja ja tietoisempia mahdollisuuksistaan. He ovat vaativaisempia ja odottavat elämältä laatua pelkkien materiaaalisten arvojen lisäksi.
4. *Uskonto ja maallistuminen*: länsimaiset yhteiskunnat ovat maallistuneet, mikä näkyy useissa maissa kirkossa käymisen vähenemisenä. Kirkosta myös erotaan helpommin, kuten Suomessa talvella 2010 käyty sukupuolineutraaliin avioliittoon liittyvä keskustelu osoitti.

Toisaalta maahanmuutto on lisännyt Suomessakin uskonnollista diversiteettiä ja tuonut uskontojen välisiin suhteisiin liittyvää keskustelua uudelleen etualalle.

5. *Lisääntyneet riskit ja niiden hallinta*: yhteiskunnassa varaudutaan yhä näkyvämmiin erilaisiin uhkiiin ja riskeihin. Kriisitilanteissa toimiminen ja kriisien jälkihoito on tullut osaksi työpaikkojen ja laitosten käytäntöjä. Terrori-iskut ja luonnonkatastrofit ovat ilmiön toinen ääripää, toisessa ovat elintarvikehygieniaan liittyvät säännökset, kodin turvalaitteiden lisääntyminen, polkupyöräilijöiden kypäräpakko ja niin edelleen.

Pessi ja Oravasaari lisäävät näihin vielä kaksi alan kirjallisuudessa usein nostettua trendiä:

6. *Uuden teknologian nousu*: matkapuhelimet, tietoverkot ja sosiaaliset mediat ovat muuttaneet paitsi ihmisten tapoja toimia omassa arjessaan ja kuluttaa, myös ihmisten tapoja olla yhdessä.
7. *Yhteisöllisyyden kaipuu*: se mihin kuulutaan ja keihin haetaan yhteyttä, on saanut uusia muotoja. Yhteisö ei välttämättä löydy ensisijaisesti perheestä, naapurustosta, työpaikasta tai sosiaaliluokasta, vaan se voi rakentua aiempaa helpommin myös virtuaalisesti, vaihtelevien kiinnostusten perusteella ja valtio- ja kielirajojen yli. Yhteisöllisyyden kaipuu ei välttämättä ole kadonnut mihinkään, mutta oma yhteisö (tai omat yhteisöt) valitaan yhä useammin individualistisilla perusteilla.

Kun on ymmärretty yhteiskunnan jäsenten elämäntavoissa ja kulutustottumuksissa tapahtuneen muutoksia, on myös ymmärretty, että vapaaehtoistoiminnan räätälöinnissä ja tuotteistamisessa eri kohderyhmille

olisi pystyttävä tarkemmin ottamaan huomioon niiden tarpeet. Järkevä olisi ottaa myös kohderyhmien edustajia mukaan vapaaehtoistyön suunnitteluun.

Elämäntavan muutokset ovat tuoneet mukanaan myös uusia vapaaehtoistoimintaan osallistumisen tapoja ja väyliä. Rochester kumppaneineen on koonnut omien ja toisten alan tutkijoiden kansainvälisissä kartoituksissa tehtyjen havaintojen perusteella luettelon näiden uusien tapojen synnyttämistä uusista vapaaehtoistyypeistä (Rochester et al. 2010, 103–118).

Suomalaisessakin vapaaehtoistoiminnan kentässä on huomattu ilmiö, jota voi kuvata lyhytkestoiseksi, kertaluontoiseksi tai satunnaiseksi vapaaehtoistyöksi (*short-term, episodic*). Perinteisen, usein yhteen vapaaehtoistoiminnan muotoon pitkäaikaisesti sitoutuneen vapaaehtoistoiminnan sijaan monet uudet vapaaehtoiset osallistuvat vain muutamaansa itseään erityisesti kiinnostavaan erityistapahtumaan vuodessa tai osallistuvat johonkin toimintaan epäsäännöllisesti, harvakseltaan tai itse tiukasti määrittelemissään aikaraameissa. Projektimaisuus on ollut jo jonkin aikaa tulossa vahvasti myös vapaaehtoistoimintaan siinä missä muuhunkin yhteiskuntaan ja työelämään.

Kansainvälisissä aineistoissa on nopeasti leviävänä vapaaehtoistoiminnan muotona nähty työpaikkojen tukema vapaaehtoistyö (employer-supported volunteering). Rochester et al (2010) jaottelee brittiläisten selvitysten perusteella kolme keskeisintä tapaa toteuttaa tätä ideaa. Ensimmäisessä tavassa työnantaja antaa työntekijöiden käyttää osan työajastaan vapaaehtoistoimintaan. Toisessa toimintamallissa työnantaja välittää omaa työvoimaansa vapaaehtoisorganisaation käyttöön esimerkiksi osallistumalla haastekampanjoihin tai lainaamalla tilapäisesti työntekijäänsä vapaaehtoisorganisaation käyttöön. Kolmas tapa on sisällyttää vapaaehtoistyö osaksi työntekijän henkilökohtaista kehityssuunnitelmaa

ja työntekijän työn laadun arviointia. Tämäntyyppinen tapa toteuttaa yrityksen sosiaalista vastuuta ja hyvää yrityskansalaisuutta on ymmärtääkseni Suomessa vielä verrattain harvinainen. Tavallisempaa lienee, että yritykset osoittavat rahaa hyväntekeväisyystarkoituksiin. Tämän vapaaehtoistyön muodon eräänlaisena alalajina voisi pitää toimintaa, jossa esimerkiksi taloushallinnon ja juridiikan alojen ammatilliset tarjoavat työpanostaan pro bono -tyyppisesti korvauksetta vapaaehtoisorganisaatioiden käyttöön (professional volunteering).

Varsinkin nuoret aikuiset vapaaehtoiset matkustavat myös entistä enemmän vapaaehtoistyöhön oman maansa ulkopuolelle (international volunteering). Esimerkiksi niin sanotun väli vuoden viettäminen vapaaehtoistyössä on kansainvälisesti yhä suosituimpi ilmiö. Tällaista toimintaa varten on jo kehittynyt järjestäytynyttä, jonkin verran myös yritysmuotoista välitystoimintaa. Vapaaehtoistyötä ulkomailla mainostetaan yhä useammin halpana tapana matkustaa, saada kokemusta vieraista kulttuureista sekä kehittyä henkilökohtaisesti tai ammatillisesti (Rochester et al. 2010). Tietävästi esimerkiksi Roskilden rockfestivaalin vapaaehtoisten joukossa on merkittävä määrä puolalaisia.

Kolmas lisääntyvä vapaaehtoisuuden muoto on virtuaalinen tai online -vapaaehtoisuus (virtual volunteers). Kyse ei ole pelkästään Wikipedian kaltaisten jättiprojektien toteuttamisesta talkoilla, vaan myös perinteisemmät vapaaehtoistyöhön nojaavat toimijat ovat alkaneet hyödyntää uuden teknologian mahdollisuuksia. Verkon välityksellä ja teknologioita hyödyntäen voi olla kehittämässä vapaaehtoisorganisaatioiden viestintää (kuten verkkosivuja ja julkaisu toimintaa), hallintoa (rekrytointijärjestelmiä, online-kokouksia) tai vaikkapa tutkimusta ja ajankohtaiskeskustelua. Uudet teknologiat mahdollistavat niidenkin ihmisten osallistumisen vapaaehtoistyöhön, joille tällainen vuorovaikutuskanava on ylipäättään luonteenomaisin. Myös monet kasvokkain tapahtuvaan vapaaehtoistoimintaan osallistuvat ihmiset kaipaavat lisäksi tai vaihtoehtoisesti toiminta-

taa, joka ei ole perinteiseen vapaaehtoistoimintakulttuuriin kuuluvalla tavalla aikaan ja paikkaan sidottua.

Näiden lisäksi mainitaan eri yhteyksissä vapaaehtoistoiminnan vahvistuvina trendeinä aktiivisen senioriväestön osuuden kasvu, erilaisten aktivismin ja kampanjoinnin muotojen lisääntyminen, katastrofi-vapaaehtoisuuden (myös perinteisten Punaisen Ristin kaltaisten organisaatioiden ulkopuolella harjoitettavan spontaanin toiminnan) kehittyminen joidenkin viimeaikaisten katastrofien yhteydessä sekä erilaiset aikapankkijärjestelmät. Vapaaehtoistoiminta etsii jatkuvasti uusia muotoja, jotka myös koettelevat vanhojen vapaaehtoistyön määritelmien rajoja.

Kulttuuritapahtumien vapaaehtoistoinnassa, jossa järjestö rakenne ja perinteet ovat ohuimmat kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveysjärjestöissä, muutostahdin voisi olettaa nopeaa ja uusien vapaaehtoistyömuotojen valtaavan alaa nopeasti. Mutta miltä näyttää suomalaisten kulttuuritapahtumien tämänhetkinen vapaaehtoistoimintakulttuuri?

Festivaaleilla muodostuu väliaikainen yhteisö. Heimo, johon kuuluvat omilla statuksillaan niin palkattu henkilökunta, talkooväki ja esiintyjät kuin yleisökin.

3 Kulttuuritapahtumia talkoilla – välttämättömyys vai hyve?

”Voidaan sanoa, että festivaalia ei olisi ilman talkoolaisia. Heidän työpanoksensa on niin merkittävä festivaalin aikana.”

– Imatra Big Band Festivalin markkinointipäällikkö Jaana Komi (Räty 2011.)

”Vapaaehtoistyö on erottamaton osa festivaalin järjestämistä. Festivaali on kansanjuhla, ja jos yhteisöstä ei löydy spontaania, vapaaehtoista innostusta olla järjestämässä tapahtumaa, ei tällä ole olemassaolon oikeutusta.”

– Vastaus helsinkiläisille festivaalijärjestäjille osoitettuun kyselyyn (Kuusi 2007)

Suomi on kiistämättä festivaalien, erityisesti kesätapahtumien luvattu maa. Merkittävä osa alan keskeisistä tapahtumista kuuluu Finland Festivals ry:een, jonka jäseninä niitä on runsaat kahdeksankymmentä. Sen jäsenfestivaalien vuosittain tilastoitu kokonaiskävijämäärä näyttää viime vuosina vakiintuneen noin kahteen miljoonaan asiakkaaseen. Pääsylippuja näihin tapahtumiin myytiin vuonna 2010 hieman yli 750 000 kappaletta (Vuoden 2010 kävijätilastot, www.festivals.fi). Tapahtumien sisällöllinen skaala ulottuu klassisesta musiikista teatteriin, jazzista folkiin ja tanssitaitteesta elokuvaan. Viime vuosina mukaan on tullut myös joitakin rockmusiikki-, elokuva- ja kuvataidetapahtumia.

Merkittäviä festivaaleja on toki Finland Festivalsin ulkopuolellakin, muiden muassa kaikki suurimmat rockfestivaalit Provinssirockia lukuun ottamatta. Täydentävän kurkistuksen Suomen kulttuuritapahtumakartalle voi tehdä opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla. Ministeriö jakaa valtakunnallisiksi katsomilleen kulttuuritapahtumille vuosittain yhteensä noin viisi miljoonaa euroa avustusta. Vuonna 2011 tuen saajia oli 162 kappaletta (Valtakunnalliset kulttuuritapahtumat 2011, http://www.min-edu.fi/export/sites/default/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/tyky_avustukset/myonnetyt_avustukset/11fest_www.pdf). Näidenkin

lisäksi on vielä monia toimintansa vakiinnuttaneita vuosittaisia tai kertaluonteisia kulttuuritapahtumia, jotka eivät valtionavustusta ole saaneet tai eivät sitä edes ole hakeneet.

Suomen kulttuuritapahtumakentän taloudellinen kokonaisvolyymi on täten huomattavasti Finland Festivalsin tilastoimaa (39 miljoonaa euroa, vuonna 2008) suurempi. Kaikkien Suomen festivaalien budjettien kokonaissumman Finland Festivals on varovaisesti arvioinut jopa 50 miljoonan euron suuruiseksi (Finland Festivals 2008).

Finland Festivalsin tilastoimalla 39 miljoonalla maksetaan paitsi esiintyjäpalkkioita ja erilaisia esitystuotantoon liittyviä teknisiä kuluja (yhteensä noin 50 % kokonaiskuluista), myös esimerkiksi henkilöstökuluja (noin 10 % kokonaiskuluista). Henkilöstökuluihin voitaneen budjettitilastoinnissa olettaa sisältyvän myös talkoohenkilöstöstä koituvat välittömät kustannukset, kuten ruokailu- ja työvaatekulut sekä mahdolliset majoitus- ja matkakulut. Epäsuorat kulut, ennen muuta talkoopalkkana tavallisimmin festivaalipassin muodossa saatu ilmainen sisäänpääsy omien työvuorojen ulkopuolella, eivät yleensä budjeteissa näy. Vapaaehtoistyövoiman kokonaiskustannuksia on käytettävissä olevien tilastojen ja tutkimustiedon perusteella mahdotonta määritellä tarkasti, mutta varovastikin arvioiden kyse on sadoista tuhansista euroista vuosittain.

Finland Festivals tilastoi jäsentapahtumiensa vapaaehtoisten määrän noin viideksi tuhanneksi henkilöksi. Kun pelkästään yhdessä Finland Festivalsiin kuulumattomassa tapahtumassa, Ilosaarirockissa, talkoili vuonna 2010 noin 1600 vapaaehtoista (Kinnunen 2011), voidaan suomalaisten festivaalien talkoolais määrän arvioida liikkuvan kenties jossain kymmenen ja kahdenkymmenen tuhannen henkilön välillä.

Näitä lukuja voi pitää tarkastelukulmasta riippuen joko vaatimattomina tai huomattavan suurina. Jos lukuja vertaa siihen tutkimustietoon,

että kaikkiaan 37 % suomalaisista on mukana jonkinlaisessa vapaaehtoistyössä (Yeung 2002) tai siihen että yli puoli miljoonaa kansalaista tekee vapaaehtoistyötä liikunta- ja urheilujärjestöissä (Silvennoinen 2011 tai alkuperäislähde), ne kyllä näyttävät pieniltä. Samoin käy, kun rinnalle asetetaan tanskalaisen Roskilden rockfestivaalin yli 20 000 vapaaehtoisen joukko. Roskildessa vapaaehtoiset tosin rekrytoidaan urheiluseurojen ja muiden järjestöjen kautta ja talkookorvaukset maksetaan järjestöille (Hjalager 2009). Tätä laskutapaa eivät kaikki suomalaiset festivaalit noudata, vaan tapahtuman vapaaehtoisiksi lasketaan usein vain suoraan tapahtuman kanssa talkootyöstä sopineet yksittäiset henkilöt.

Toisaalta voidaan todeta, että jokaista Suomessa festivaaleja tekevää vakinaista työntekijää kohti tapahtumissa työskentelee keskimäärin yli kolmekymmentä vapaaehtoista ja jokaista määräaikaista tai tilapäisesti palkattuakin kohti tapahtumien parissa puurtaa lähes kolme talkoolaista. Tapahtumat ovat siis henkilöstöressurssien osalta varsin vahvasti rakentuneet vapaaehtoisen työvoiman varaan. Tuohon joukkoon mahtuu kaikenikäisiä ihmisiä, monenlaisilla taustoilla ja motiiveilla varustettuina. Heidän tehtäväkenttäänsä kirjo on sekin laaja sekä työn sisältöjen että osaamisvaatimusten osalta.

3.1 Talkooväen roolit ja profiilit

Tammikuussa 2011 lähetettiin Tuottaja2020-hankkeessa vapaaehtoistyötä koskeva, kulttuurituottajaopiskelija Paula Kinnusen osana opinnäytetyötään toteuttama kysely (liitteenä) suomalaisille kulttuuritapahtumille. Kysely toteutettiin yhteistyössä Finland Festivalsin kanssa. Kohdejoukossa olivat kaikki Finland Festivalsin jäsentapahtumat sekä muutama muu, lähinnä rockfestivaalientää edustava tapahtuma. Vastaukset saatiin 34 tapahtumalta (Kinnunen 2011).

Kyselyn vastaajat edustivat liikevaihdoltaan tasaisesti eri kokoluokan tapahtumia alle 100 000 euron budjetilla toimivista yli 1 000 000 euron tapahtumiin. Sisällöltään kyselyyn vastanneet festivaalit kattoivat varsin hyvin koko tapahtumakentän kirjon oopperasta rockiin ja kuvataiteesta tanssiin. Tapahtumien taustayhteisönä yleisin oli yleishyödyllinen yhdistys (24). Toiseksi eniten oli kunnan järjestämiä tapahtumia (7). Osakeyhtiöitä ja säätiöitä oli vastaajissa molempia yksi. Mukana olevista tapahtumista vanhin yhtäjaksoisesti toiminut on perustettu vuonna 1960 ja nuorin vuonna 2007.

Mitä tehdään?

Kun festivaaleilta kysyttiin, missä tehtävissä vapaaehtoiset heillä toimivat, nousivat yleisimmäksi erilaiset yleisön palveluun liittyvät tehtävät. Näissä tehtävissä vapaaehtoisia käytti 81,3 % tapahtumista. Vastausvaihtoehtona olleista tehtävistä (joista siis saattoi valita useamman) muut yleisimmät olivat lipunmyynti (62,5 %) ja järjestyksenvalvonta (62,5 %), jotka luonnollisesti sisältyvät myös yleisönpalvelutehtäviin, kuljetus (62,5 %) sekä pystytys/roudaus/purku (65,6 %). Esiintyjiä palvelemissa (esimerkiksi oppaat/hostit) oli vapaaehtoisia käyttänyt 53,1 % tapahtumista.

Muita suosittuja tehtäviä olivat järjestyksessä catering, siivous ja lehdistön avustaminen yli 40 %:lla tapahtumista. Hieman pienemmällä osuudella listalla oli kutsuvieraiden palveleminen (34,4 %). Parillakymmenellä prosentilla tapahtumista vapaaehtoisten työhön kuuluivat ensiapu, kääntäminen/tulkkaus ja markkinointi. Lisäksi mainittiin seitsemäntoista muuta yksilöityä tehtävää saunottajasta lasten ja eläinten hoitoon. Kahdessa kyselyyn vastanneista tapahtumista ei käytetty vapaaehtoisia lainkaan.

Tässä kohdin on vielä tarpeen muistuttaa yhdestä talkootyöhön liittyvästä, jo aiemmin mainitusta tulkintakysymyksestä. On oletettavaa, että

kyselyyn vastanneet ovat pääsääntöisesti laskeneet talkoolaisikseen ne, jotka ovat heidän suoraan rekrytoimiaan yksittäisiä vapaaehtoisia. Monet tapahtumat ostavat tiettyjä palveluita, kuten järjestyksenvalvonnan tai aluesiivouksen joko yrityksiltä tai yhdistyksiltä. Jälkimmäisessä tapauksessa työntekijät ovat tavallisesti talkoissa, mutta eivät suoranaisesti tapahtuman vaan oman järjestönsä palveluksessa.

Yhteenvetona vapaaehtoisten tehtävistä kulttuuritapahtumissa voi todeta, että mitään erityisen kehittävää ja luovaa roolia ei kyselyn perusteella tällä hetkellä ole festivaalien talkoolaisille ainakaan kovin yleisesti tarjolla. Vapaaehtoisten suuren enemmistön tehtävät ovat tapahtumien sujumisen kannalta kyllä olennaisen tärkeitä, mutta valtaosaltaan luonteeltaan suorittavia ja liittyvät lähinnä festivaalien järjestelyiden käytännön toteuttamiseen. Esimerkiksi crowdsourcing eli yleisöosallisuus-tyyppinen vapaaehtoisten osallistaminen tapahtuman sisältöjen suunnitteluun tai vaikkapa markkinoinnin kehittämiseen ei vastauksissa näy. Rochester et al.:in (2010, s. 106) siteeraama Evansin ja Saxtonin trenditiivistys vuodelta 2005: "the rise of the brain volunteer and the demise of the brawn volunteer ('aivovapaaehtoisuuden nousu ja lihasvapaaehtoisuuden loppu)", ei näytä kovin laajasti toteutuneen.

Itse tapahtumakentällä on vapaaehtoistyöntekijöiden henkiseimpien voimavarojen hyödyntämisestä kyllä jo toimivia esimerkkejä. Savonlinnan Oopperajuhlien Opera by You 2012 -produktio on wreckamovie-alustalla verkossa toimiva uuden oopperan suunnittelu- ja tuotantohanke (Opera By You, <http://www.operafestival.fi/OperaByYou.iw3>), johon kuka tahansa mistä puolelta maailmaa tahansa voi osallistua, palkattomasti ja vapaaehtoisesti. Toinen esimerkki on Ilosaarirock, jonka graafinen ilme on jo vuosia toteutettu yleisökilpailun pohjalta. Näissä tapauksissa on jo näkyvissä kiinnostavia merkkejä siitä, miten tapahtuman yleisön, vapaaehtoistyöntekijän ja taiteilijan roolit voivat yhä enemmän sekoittua (ks. myös Iso-Aho 2011b).

Ketkä tekevät?

Jos vapaaehtoisten tehtävät ovatkin erilaisilla festivaaleilla vielä tällä hetkellä pitkälti samanlaisia, niin yhtenäistä kulttuuritapahtuman vapaaehtoisen profiilia on kyselyn perusteella mahdotonta laatia. Vapaaehtoisten profiilia koskevat vastaukset perustuivat tapahtumien järjestäjien arvioihin ja aiemmin tapahtuman omiin tarkoituksiin koottuihin tietoihin. Esimerkiksi vapaaehtoisten sosiaalista taustaa tai tulotasoa ei tässä tutkimuksessa pyrittykään selvittämään. Se olisi vaatinut erillisen kyselyn suuntaamista vapaaehtoisille itselleen.

Joitakin yleisemmän tason havaintoja on aineistosta kuitenkin tehtävissä. Perusoletuksena voi pitää, että talkoolaisten profiili heijastelee ainakin jonkin verran kunkin tapahtuman asiakasprofiilia. Ikärakenteeltaan nuorimmat, 18–25 -vuotiaat vapaaehtoisjoukot löytyvät pääsääntöisesti rockfestivaaleilta ja jonkin verran esimerkiksi jazz- ja tanssifestivaaleilta. Nuoria tai nuoria aikuisia kuitenkin on mukana lähes kaikkien taidealojen tapahtumien talkooväessä, vaikka vapaaehtoistyöntekijöiden ikähaitarin yläpäässä olisikin samalla vahva edustus.

Talkoolaisten ikärakenteesta voi vielä erottaa kaksi muutakin tyypillistä piirrettä. Paria tapahtumaa lukuun ottamatta vapaaehtoisilta näytetään yleensä edellytettävän täysi-ikäisyyttä. Toinen selvästi näkyvä ilmiö on 30–40 -vuotiaiden puuttuminen vapaaehtoisväestä lähes kokonaan. Tätä kuvaa hyvin erään tapahtumajärjestäjän kommentti:

”Vuoden 2010 talkoolaisten keski-ikä oli 33 vuotta. Kuitenkaan tämän ikäisiä henkilöitä ei juurikaan ollut, vaan ”kasareita” ja sitten taas vanhempaa porukkaa.”

Työelämän ruuhkavuodet ja perheen perustaminen, ehkä myös omiin kulttuurin kuluttamisen tapoihin ja ystäväpiirin rakenteeseen liittyvät muutokset tuossa iässä vaativat veronsa. Vapaaehtoistyö kutsuu myös

kulttuurialalla ilmeisesti eniten vielä monista elämän sidonnaisuuksista vapaita, uusia kontakteja ja elämyksiä etsiviä nuoria, jotka usein ovat opiskelijoita. Toisaalta mukana on paljon jo pahimmat kiireet taakseen jättäneitä keski-ikäisiä ja senioreita. Joissakin tapahtumissa ikääntyneemmän talkooväen osuus on kasvanut jo järjestäjiä huolestuttavasti. Näköpiirissä on nimittäin tästä johtuvia rekrytointivaikeuksia lähitulevaisuudessa.

Tapahtumajärjestäjien omin sanoin esittämissä luonnehdinnoissa talkooväestään nousee esiin kaksi keskeistä tyypillistä vapaaehtoisen

ominaisuutta. Kiinnostus kulttuuriin ja erityisesti festivaalin edustamaan kulttuurin alaan esiintyy yli puolessa vastauksista vapaaehtoistyöntekijän tyyppipiirteenä. Tällöin kyse on selvästi hyödyllisen vapaa-ajan alueella toimimisesta. Se on tapahtumajärjestäjänkin näkökulmasta varmasti hyvä lähtökohta talkoolaisuudelle, koska asiasta kiinnostuneen voidaan olettaa olevan myös työntekijänä aktiivinen, mikäli hän sitten malttaa keskittyä myös tehtäviinsä itse kulttuuriannin seuraamisen ohella.

Noin neljäsosassa vastauksista korostetaan vapaaehtoisten kytkentää tapahtumapaikkakuntaan. Joissakin näistä oletetaan vapaaehtoisen olevan mukana erityisesti siksi, että tapahtuma säilyisi paikkakunnalla. Tässä ryhmässä talkoolaisia korostuisi siis kansalaisyhteiskunta-paradigman mukainen toiminta. Ei ole ehkä yllätys, että tämä piirre tulee esiin erityisesti tapahtumissa, joissa talkooväki on ikärakenteeltaan pääasiassa vanhempaa.

Kulttuuritapahtumien vapaaehtoisia tuntuu leimaavan myös varsin vankka sitoutuneisuus. Valtaosa festivaalien vapaaehtoisista palaa talkoisiin useana vuonna. Vain kuudessa tutkimuksessa mukana olleessa tapahtumassa puolet tai yli puolet vapaaehtoisista oli ensikertalaisia. Yli neljä kertaa mukana olleita oli yhtä tapahtumaa lukuun ottamatta kaikilla vastanneilla ja kahdella tapahtumalla näitä 4–10 kertaa mukana olleita oli järjestäjän arvion mukaan yli 70 %.

Mikä saa talkoolaisen palaamaan työnsä ääreen? Ja onko talkooväen saataavuus jatkossakin turvattu? Vastauksia ensimmäiseen kysymykseen on luonnollisesti yhtä paljon kuin talkoolaisiakin. Jälkimmäisen kysymyksen osalta vastaaminen ei ole paljonkaan helpompaa, koska erilaisia asiaan vaikuttavia muutosprosesseja on käynnissä niin tapahtumakentän sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Näihin muutostekijöihin palataan tarkemmin luvuissa 4. ja 5.

3.2 Porkkanoita tarjolla – kutsuhuudon retoriikkaa ja palkitsemisen käytänteitä

Jos hyväksymme oletaman, että kulttuuritapahtumien vapaaehtoiset ovat mukana kokeakseen käyttävänsä vapaa-aikaansa hyödyllisesti, oli sitten kyse pelkästään omasta hyödystä tai itse tapahtuman olemassaolon varmistamisesta, niin seuraavaksi on kysyttävä, miten tapahtumat pyrkivät vastaamaan näihin odotuksiin. Tällöin tarkastelun alle tulevat sekä ne keinot, joilla vapaaehtoisia rekrytoidaan että ne tavat, joilla heitä motivoidaan ja palkitaan.

Festivaalit käyttävät vapaaehtoistensa rekrytoimiseen eri välineitä ja kanavia hyvin monipuolisesti. Kaikkein tavallisin tapa on suoramarkkinointi puskaradion tai omien sähköpostilistojen ja joskus jäsenkirjeiden kautta. Jos ja kun valtaosa talkoolaisista on todennäköisesti mukana myös seuraavana vuonna, ei olekaan valtavaa tarvetta lähteä merta edemmäs kalaan. Uutta väkeä kalastellaan muun muassa eri alojen oppilaitoksista ja omien nettisivujen ja sosiaalisen median avulla. Lehti-ilmoituksiin turvautuu enää ani harva tapahtuma.

Minkälaisella mainospuheella uusia vapaaehtoisia sitten houkutellessaan? Mitä retorisia keinoja näytään tarvittavan talkoolaisen koukkuun saamiseksi? Ja mitä luvataan vastikkeeksi tehdystä työstä?

Seurasin keväällä ja kesällä 2011 eri festivaalien ilmoittelua lähinnä oman oppilaitoskanavani eli Humanistisen ammattikorkeakoulun int-
ranetin Humak Pron eri foorumeilla, kuten Ilmoitustaulu- tai Humak kulttuurituottajat -foorumeilla. Näille tapahtumien talkootyövoiman rekrytointi-ilmoitukset voivat päätyä joko henkilökunnan tai opiskelijoiden kautta, tavallisesti siinä muodossa missä tapahtuman järjestäjä ne on edelleen välitettäväksi toimittanut. Jälkimmäisessä tapauksessa opiskelija on usein harjoittelussa kyseessä olevassa tapahtumaorganisaatiossa.

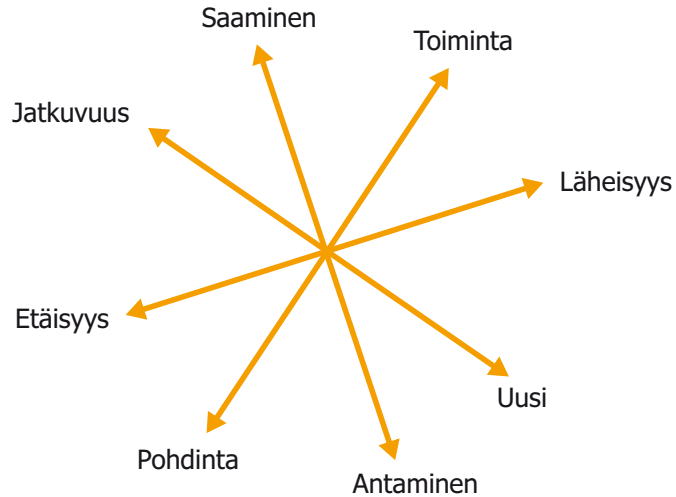

Tässä suppeassa ja melko sattumanvaraisessa otoksessani on mukana rekrytointitekstejä kolmelta rocktapahtumajärjestäjältä (Ruisrock, Ilo-saarirock ja Rock ´n Roll Circus, Live Nation), yhdeltä elokuvafestivaalilta (DocPoint), yhdestä taide- ja muotitapahtumasta (Lookin´ Good, Finland!) sekä vertailun vuoksi yhdestä liikuntatapahtumasta (Your Move). Oppilaitoskanavasta ja sen tarjoamasta kohderyhmästä johtuen nämä tekstit ja niiden tyyli edustaa varmastikin vain osaa kaikista tavoista lähestyä vapaaehtoisia, mutta ne tarjoavat silti mahdollisuuden tarkastella keinoja, joilla eri tapahtumat tässä tapauksessa nuoria talkoolaisiksi kutsuvat. Siinä mielessä raja on myös perusteltu, että juuri uusia nuoria talkoolaisia kaikki festivaalit tuntuvat tarvitsevan.

Anne Birgitta Pessi (Pessi & Oravasaari 2010) on kehittänyt vapaaehtoistyön motivaatiota kuvaavan, timanttimalliksi kutsumansa kaavion, joka kattaa neljä motivaation ulottuvuutta: pohdinta – toiminta, läheisyys – etäisyys, uutuuden etsintä – jatkuvuus, saaminen – antaminen. Sen tarkoitus on antaa moniulotteisempi kuva vapaaehtoistyön motivaatiotekijöistä kuin esimerkiksi perinteiset survey-tutkimusten listaukset – joissa siis halu auttaa on noussut ylivoimaisesti tärkeimpänä motivaatiotekijänä esille – ovat tarjonneet. Pessi ehdottaa timanttimallin käyttämistä myös vapaaehtoistyötekijöiden rekrytoinnin apuna. Silloin kun tunnetaan potentiaalisten osallistujien motivaatiotekijöitä syvällisemmin, voidaan myös rekrytoinnissa painottaa haluttuja asioita ja toimintatapoja.

Jos valitsemiani esimerkkitekstejä tarkastellaan Pessin neljän motivaatioulottuvuuden kautta, voi hiukan yleistäen tiivistää niiden houkutte-lukeinoissa toiminnan korotustuvan selvästi enemmän kuin pohdinnan, uutuuden etsinnän enemmän kuin jatkuvuuden, läheisyyden etäisyyttä vahvemmin ja saamisen ehdottomasti antamista voimakkaammin. Tapahtumien laadun ja merkityksen esittely on useimmissa teksteissä taka-alalla ja työtehtävät sekä hyvä meininki etualalla. Tarjotaan myös uutta, elämyksellistä tapaa kokea festivaali eikä niinkään vedota tapah-

Kuvio 1. Vapaaehtoistoiminnan timanttimali (Pessi & Orvasaari 2010 mukaan)

tumaan sitoutumiseen. Läheisyshakuisuus näkyy siinä, miten korostetaan näköalapaikalle tapahtumien keskiöön ja samanhenkisten ihmisten seuraan pääsyä. Talkootyöstä saatava konkreettinen korvaus on lähes kaikissa tapauksissa selkeästi esillä ja auttamishaluun vetoaminen sivuosassa.

”HALUATKO KOKEA ERILAISEN FESTIVAALIN JA TUTUSTUA SAMANHENKISIIN IHMISIIN? Tule talkootyöhön Rock’n’Roll Circus Festareille!”

Viisi tapahtumaa seitsemästä esimerkkitapahtumasta (muut paitsi Live Nation ja Lookin’Good, Finland!) lupaa tarjota vapaaehtoisilleen koke-

muksia ja elämyksiä. Samanhenkistä seuraa ja uusia ystäviä on neljän tapahtuman (Your Move, Ilosaarirock, Ruisrock ja Rock’n’Roll Circus) houkuttimena. Avun käsitettä käyttää vain DocPoint.

”Nyt etsimme joukkoomme vapaaehtoisia toteuttamaan kanssamme Pohjoismaiden suurinta ja maailmallakin mainetta kovin kerännyttä dokumenttielokuvafestivaalia. Monenlaisia työtehtäviä on tarjolla ja ne voidaan aina räätälöidä jokaisen talkoolaisen omiin aikatauluihin sopiviksi.” (DocPoint)

”Olet mukana tekemässä tärkeää työtä nuorten liikunnan ja urheilun puolesta!”(Your Move)

Tapahtuman sisällön laadun tai merkityksen avulla pyrkivät potentiaalsiin talkoolaisiin vetoamaan DocPoint, Your Move ja Lookin’Good, Finland. Mahdollisia työtehtäviä listaavat vaihtelevalla tarkkuudella sen sijaan kaikki seitsemän tapahtumajärjestäjää.

”VAPAAEHTOISTYÖHÖN FOO FIGHTERSIIN, SONISPHEREEN JA ON THE BEACHIIN”(Live Nation)

Kiinnostaako sinua tapahtuma-assistentin tehtävät muoti- ja taidefestarilla? Etsimme työntekijöitä baariin, myyntipisteille, narikkaan, valokuvaajaa, siivoojia, opastajia, järkkäreitä, klubien assistenttia ja muutishown assaria. Toivomme vapaaehtoisia yhdeksi päiväksi noin 6–9 tunniksi töihin. (Lookin’Good, Finland!)

Yllättävänä voisi pitää sitä, että vain kaksi (Rock’n’Roll Circus, Ruisrock) seitsemästä esimerkikirekrytoijasta käyttää talkoolais-käsitettä ja viisi puhuu nimenomaan vapaaehtoisista. Talkootyö on ollut terminä kuitenkin erityisesti useimmissa rocktapahtumissa varsin vakiintunees-

sa käytössä. Yksi tapahtuma (Lookin´ Good, Finland!) niputtaa lisäksi kaikki eri tehtävissä toimivat vapaaehtoisensa tapahtuma-assistentti -nimikkeen alle.

”Emme maksa vapaaehtoisille palkkaa, mutta tarjoamme sisään pääsyn festivaalialueelle koko Ruisrockin ajaksi, lämpimän ruuan työvuoron aikana ja Ruisrock t-paidan, joka on tarkoitettu työpaidaksi.

Tarjoamme muilta paikkakunnilta tuleville vapaaehtoisille mahdollisuuden koulumajoitukseen koko festivaaliviikonlopuksi.” (Ruisrock)

Mitä tulee talkootyöstä tarjottavien aineellisten vastikkeiden esittelyyn, osa tapahtumista tuntuu olevan nykyään kieli tarkasti keskellä suuta rekrytoidessaan vapaaehtoistyöntekijöitä. Tässä otoksessa yksi tapahtuma (Ilosaarirock) ei mainitse aineellisia vastikkeita lainkaan ja yllä olevan esimerkin Ruisrock muotoilee asian hyvin huolellisin sanankäntein. Ruisrock nimenomaan tähdentää, että palkkaa ei makseta ja että t-paita on tarkoitettu työpaidaksi (eikä ole siis lahja tai muuten verotettavaksi tuloksi mahdollisesti luokiteltava korvaus). Rock´n´Roll Circus ja DocPoint puhuvat sen sijaan reippaasti palkkiosta ja Live Nation sekä Lookin´Good, Finland! peräti palkasta, vaikka näidenkin kohdalla kyse on tavanomaisesta talkookorvauslistasta: ranneke, passi tai vapaalippu tapahtumaan, ruokailut ja (kolmen ensiksi mainitun kohdalla) festari-paita/kassi. DocPoint muistaa lisäksi mainita ”päätoisbilet”. Your Move samaa käyttää peruspakettia tarjotessaan neutraalia ”vapaaehtoiset saavat” -muotoilua ja välttyy näin valitsemasta termien kiitos, vastike, korvaus, palkkio ja palkka valilla.

Termien käyttöä määrittelee todennäköisesti osittain se, keiden ajatellaan talkooväen rekrytointi-ilmoituksia lukevan. Esimerkiksi vapaaeh-

toistyötä rocktapahtumassa harkitsevalle nuorelle ”palkka” on sanana varmaan konkreettisin ja houkuttelevin, vaikka se onkin vapaaehtoisuuden määritelmiin poikkeuksetta sisältyvän palkattomuuden periaatteen kanssa jyrkässä ristiriidassa. Samalla palkka on lähtökohtaisesti ilmoituksen mahdollisesti lukevaa verottajaa kiinnostava sanavalinta.

”Vapaaehtoistyöstä saa arvokasta ja hyvin erilaista työkokemusta, josta voi olla tulevaisuudessa yllättävääkin hyötyä. Vapaaehtoistyöstä on mahdollista saada työtodistus. Rokkihommissa voi luoda myös mitä yllättävämpiä kontakteja ja verkostoja tulevaisuuden varalle. Rokissa on syntynyt niin uusia työ- kuin parisuhteitakin.” (Ilosaarirock)

Jättäessään mainitsematta vapaaehtoisilleen tarjottavat aineelliset vastikkeet, Ilosaarirock tuo sen sijaan esille yllä olevaan tapaan talkootyön

kauaskantoisempia hyötyjä. Heidän mainitsemaansa työtodistusta ei esiinny muissa esimerkkinä olevissa rekrytointi-ilmoituksissa.

Erityistä ammattitaitoa tai osaamista ei mikään tapahtumista rekrytointi-ilmoituksissaan ennakkoon ja yleisellä tasolla edellytä. Perusvaatimuksena tapahtumat pitävät ensi sijassa innostuneisuutta ja joissakin tapauksissa 18 vuoden ikää. Ruisrock tuo ainoana erikseen esille tiukan päihteettömyysvaatimuksen.

Aiempi festivaali- ja muu työkokemus ja erityistaidot (Rock´n´Roll Circus mainitsee esimerkkeinä hygieniapassin ja kielitaidon) toki yleensä vaikuttavat talkoolaisen lopulliseen tehtävänkuvaan sekä vastuisiin. Kulttuurituottamiseen liittyvää ammatillisen kehittymisen ja uuden oppimisen näkökulmaa väläyttää painokkaimmin DocPoint ensin aineelliset palkitsemistavat lueteltuaan:

”Ja tietenkin kaikista tärkeimpänä: hienon kokemuksen elokuvafestivaalista ja tapahtumatuotannosta!”

Yhteydenottotapana kahdella tapahtumalla oli sähköinen tai paperinen hakulomake. Muista järjestäjistä kolme toivoi yhteydenottoa sähköpostilla ja kaksi joko sähköpostilla tai puhelimitse. Erilaisten festivaalien verkkosivuja selatessa voi havaita, että vapaaehtoisten rekrytoinnin toimintatavoissa ja organisoituneisuudessa on huomattavia eroja. Suuria määriä vapaaehtoisia tarvitsevat rocktapahtumat ovat tässä suhteessa yleensä kehittyneimmästä päästä. Esimerkiksi Qstock-tapahtuman verkkosivujen talkooikkuna (<http://www.qstock.org/2011/talkootyo>) on persoonallisesti, selkeästi ja käyttäjäystävällisesti toteutettu ohjeineen, aluekarttoineen ja sähköisine hakulomakkeineen.

Rekrytointitavoista ja –tyyleistä riippumatta näidenkin esimerkkitapausten perusteella vapaaehtoistyöntekijät ovat tapahtumajärjestäjille erit-

täin tärkeitä. Voisi jopa päätellä, että hyvistä talkoolaisista kilpaillaan. Työstä saatavien konkreettisten vastikkeiden lisäksi luvataan elämyksiä ja ystävyyssuhteita sekä mielenkiintoista ja jopa vastuullista tekemistä, mutta myös rentoa meininkiä ja vapaata festarillaoloaikaa. Näinkö sen kokevat myös itse vapaaehtoiset?

3.3 Miltä tuntuu olla talkoolainen?

Soundi-lehden kolumnisti Arttu Tolonen teki vuoden 2011 kesänumeron jutussaan (Tolonen 2011) poikkeuksellisen irtioton suhteessa rock-journalismin perusaiheistoon. Talkooväen hoosianna -otsikolla julkaistussa kolumnissa paitsi käsiteltiin festivaaleja tutkimus- ja tilastotiedon pohjalta, myös korostettiin vapaaehtoistyöntekijöiden panosta ja merkitystä. Kerrankin sivuosassa olivat totutut festariskenen sankarit, artistit ja heidän taiteensa, joiden takaa harvoin näkyvät edes tapahtumajärjestäjien ja yleisön profilit, saati sitten talkoolaiden työmuurahaisarmeijan varjot.

Talkoolaiden oman äänen esiin nostamiseksi poimin seuraavassa heidän tuntemuksiaan ja näkemyksiään kolmesta vuosina 2010 ja 2011 valmistuneista Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituotannon koulutusohjelman opinnäytetyöstä. Outi Mularin ”Kyllähän me keskenään toisiamme kiittelimme!” käsittelee tapahtuman vapaaehtoistoimintaa sisäisen viestinnän näkökulmasta (Mulari 2010), Maija Rihkon ”Kiirettä piti, mutta hauskaa oli” selvittää vapaaehtoisten näkemyksiä kulttuuritapahtumien vapaaehtoistoiminnan organisoinnista (Rihko 2010) ja Katja Raution ”Talkoolaisen muotokuva” piirtää yleiskuvaa festivaalien talkoolaiden kokemusmaailmasta (Rautio 2011).

Mularin ja Rihkon opinnäytteiden tutkimusaineisto on kerätty kyselytutkimuksen avulla ja painopiste on kvantitatiivisen aineiston analyysissä, kun taas Raution työ on luonteeltaan puhtaasti laadullinen, teemahaas-

tatteluihin perustuva työ. Kaikille töille on kuitenkin yhteistä talkoolais-
ten antamien vastausten nostaminen suorina lainauksina näkyvästi esi-
le, olivatpa ne sitten peräisin kyselylomakkeiden avoimista vastauksista
tai haastattelulausunnoista. Kahdessa töistä ne ovat saaneet paikan
jopa koko työn pääotsikkona. Raution ja Mularin opinnäytteissä tuodaan
esiin myös tekijöiden omat kokemukset tapahtumien vapaaehtoistyön-
tekijöinä.

Opinnäytteissä esiintyvä vastaajajoukko koostuu yhteensä noin 200 tal-
koolaisesta. Kohdetapahtumina olivat Rihkolla Flow Festival, Jyväskylän
Kesä ja Oulun musiikkivideofestivaali, Mularilla NORDLEK 2009 -tapahtu-
ma ja Rautiolla viisi oman maantieteellisen alueensa suurimpien musiikki-
tapahtumien joukkoon kuuluvaa opinnäytteessä nimettömiksi jäävää fes-
tivaalia. Tämä moniääninen joukko nostaa talkoista saatavien elämysten
ja hyvän fiiliksen lisäksi avoimesti esiin myös rakentavaa kritiikkiä.

Näiden opinnäytetöiden perusteella kulttuuritapahtumien talkootyön
kriittiset pisteet ovat rekrytointi ja perehdyttäminen, töiden organisoi-
nti ja johtaminen sekä motivointi ja palautteen antaminen. Yleisvaiku-
telmaksi muodostuu, että tapahtumatuotantojen ammattimaistuminen
ja suunnitelmallisuus eivät kaikilta osin ole vielä ulottuneet vapaaeh-
toistyöntekijöiden kanssa toimimiseen. Toisaalta sama ruohonjuurita-
son työntekijöiden kokemus arvostuksen ja kiinnostuksen puutteesta
on varmaan löydettävissä myös mistä tahansa palkkatyöhön perus-
tuvasta työyhteisöstä. Vapaaehtoisten kohdalla laiminlyönniksi koetut
seikat voivat vain olla organisaation kannalta kohtalokkaampia, koska
vapaaehtoista ei pakota palaamaan töihin mikään taloudellinen tai ju-
ridinen pakko, kuten useimmiten työsopimussuhteessa olevien palkan-
saajien laita on.

Rekrytoinnista, perehdyttämisestä ja sen parannuskeinoista sanottua:

”Tärkeää olisi informoida ja kouluttaa vapaaehtoisia jo ennen
tapahtuman alkamista. Tiedotus on tärkeää!” (Rihko 2010.)

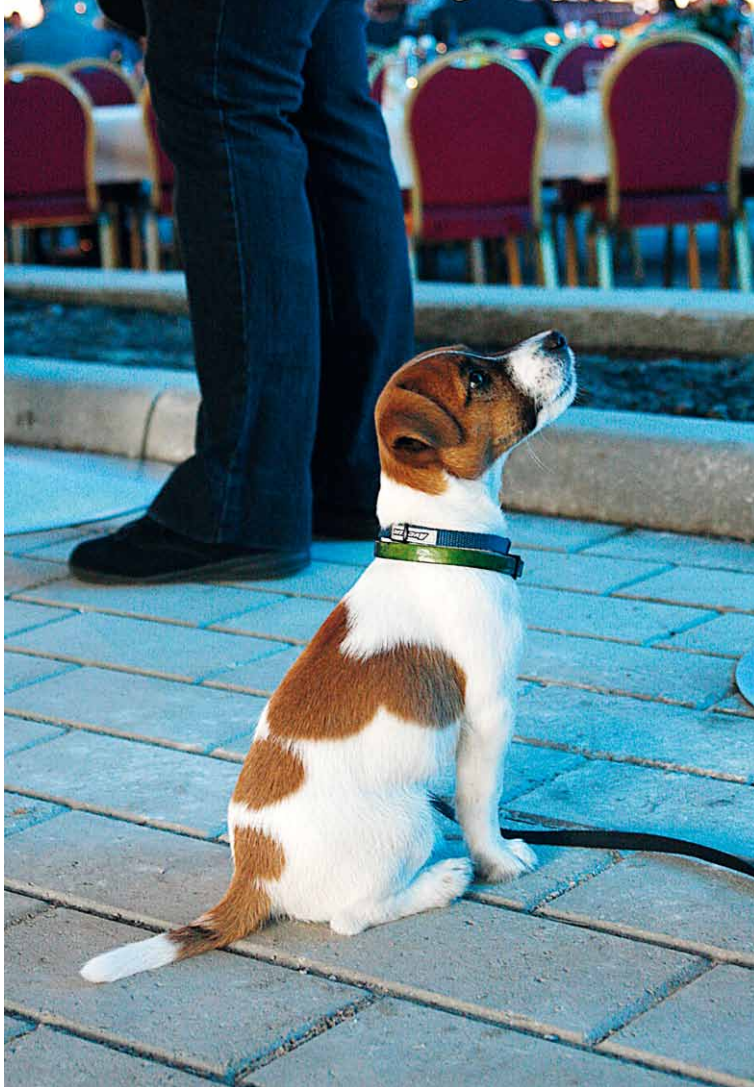
”Kaikin puolin, en oikeastaan saanut mitään koulutusta paitsi pai-
kan päällä sain apua muilta työtä tekevilta ja myös vastaavalta
esimieheltä, mutta vain kun sitä erikseen kysyin” (Rihko 2010.)

”Oli paljon sählinkiä siinä, millä ehdoilla talkoolaiseksi voi ru-
veta, miten pitkäksi aikaa, mitä ”etuja” talkoolaiset saavat jne.
(--) Yksi sanoi yhtä ja toinen toista. Monta kokkia. Tietoa siitä,
että oli hyväksytty talkoolaiseksi ja mihin tehtäviin, ei myöskään
koskaan tullut. Jne. Mutta loppujen lopuksi kaikki sujui hyvin.
(Mulari 2010.)

”Hitaanlaisesti infoa tuli. Toisaalta minulle riitti kyllä, kun paikan
päällä opastettiin.” (Mulari 2010.)

”Kyllä se (perehdyttäminen) auttaa, jos tulee uutena mukaan
ja haluaa tutustua, mut on se turhauttavaakin, koska suurinta
osaa ihmisistä sä et tule koskaan tapaamaan etkä juttelemaan”
(Rautio 2011.)

”Vaikka ne ihmiset (organisaatiossa) ei välttämättä suoranai-
sesti vaikuttais omaan hommaan niin ainaki se antaa semmo-
sen kattavamman kuvan koko jutusta, mitä kaikkee siihen kuu-
luu.” (Rautio 2011.)

Kommentit kertovat tapahtumien sisäiseen viestintään kohdistuvasta kriittisyydestä, mutta samalla talkoolaisten joustavuudesta. Kun mukana ollaan vapaaehtoisesti, yritetään sopeutua ja löytää asioiden hyvät puolet, ettei talkootyöstä tulisi ikävää puurtamista.

Töiden organisoinnista ja johtamisesta sanottua:

”En tiä miltä näyttää toiminnanjohtaja.” (Rautio 2011.)

”Vähemmän äreä vapaaehtoisvastaava, selkeämmät ohjeet ja tehtävänjaot sekä luottamus vapaaehtoisten omaan ajattelukykyyn.” (Rihko 2010.)

”(--) huono organisaatio vapaaehtoisten suhteen jäi mieleen. Ja vapaaehtoisten hiukan tyly kohtelu.”(Rihko 2010.)

”Muuhun kuin ohjelmatoimintaan liittyvistä asioista oli usein hankala saada tietoa ja vastuullinen henkilö puuttui tai yhdelle henkilölle oli keskittynyt liikaa hommia, mikä haittasi hänen keskittymistään ja tavoitettavuuttaan.” (Mulari 2010.)

”Itse piti kysellä, missä tarvitaan. Talkoolaisena minulle ei kerrottu mitään, ei pyydetty, ei määrätty. Kaikki mitä tein riippui omasta aktiivisuudestani.”(Mulari 2010.)

Hämmästyttävän yleisesti opinnäytteiden informantit kommentoivat tehtävänäntöjen puutteellisuutta tai olemattomuutta. Työt jaetaan ja opetellaan usein omasta tiimistä saatavan vertaistuen tai oma-aloitteisuuden varassa. Tapahtumaorganisaatioihin myös muodostuu eri osa-alueita hoitavia pienisyhteisöjä, jotka eivät ole, ja joissakin tapauksessa eivät edes halua olla perillä tapahtuman kokonaisuudesta ja organisaatiosta.

Motivaatiosta ja palautteesta sanottua:

”Vapaaehtoisille vähän rispektii johtajien tasolta muuallakin kuin maileissa! Vapaaehtoiset kuitenkin tekee aikapaljon töitä vapaalipun eteen...” (Rihko 2010.)

”Vapaaehtoisia kannattaisi kuunnella enemmän, on mukavampi tehdä työtä jos joku sanoo kannustavia asioita, kuin että joku ’seisoo niskan takana’ valvomassa sitä että tuleeko töitä tehtyä. (--) Missään ei julkisesti (tai sitten en vaan ole törmännyt tähän tietoon) kiitetty vapaaehtoisia, se olisi mukava kuulla että on tärkeä tapahtuman tekemisen kannalta.” (Rihko 2010.)

”Jos joku toimikunnan jäsen tulis ilmoittamaan kiitoksen festaritalkoolaisille, niin se vois olla mukava kuulla ja olla aika iso juttu.” (Rautio 2011.)

”Se on hyvä et ne loppubileet on. Sillon kaikki on ilosella mielellä, hyvä henki ja oli onnistuneet festarit ja jää semmonen hyvä maku suuhun. (--) niin sitte ehkä helpommin tulee lähdettyä myös seuraavana vuonna mukaan.” (Rautio 2011.)

”Alkuinfossa oli puhetta syksyllä 2009 järjestettävästä ”kiitosjuhlasta” talkoolaisille ja päivämääräkin oli ilmeisesti tiedossa. Koskaan en saanut minkäänlaista kutsua edellä mainitsemaani tapahtumaan.” (Mulari 2010.)

Kyllä olisi ollut kiva kuulla tapahtuman jälkeen, mikä oli taloudellinen lopputulos, kävijämäärä, yleisömäärä, missä onnistuttiin, missä epäonnistuttiin yms. Ainakaan minä en ole saanut niistä mitään tietoa.” (Mulari 2010.)

Sähköpostilla jälkikäteen annettua kollektiivista kiitosta ei koeta riittävän motivoivaksi, vaan kaivataan palautetta ja kannustusta jo tapahtuman aikana ja henkilökohtaisesti. Päätösjuhlat ja talkootyön merkityksen esiin tuominen koetaan sitouttaviksi asioiksi. Samoin kuin työhön opastus, myös kiitos tulee usein oman työiimiin jäseniltä:

”Kyllähän me keskenään toisiamme kiittelimme! (Mulari 2010).”

Valitsemani lainaukset antavat todellisuutta kriittisemmän kuvan siitä, miten talkoolaiset kulttuuritapahtumissa kokevat työnsä. Näiden opin- näyteaineistojenkin perusteella vapaaehtoistyö näyttäytyy erilaisista lähinnä töiden organisointiin ja johtamiseen liittyvistä ongelmista huolimatta motivoivana, palkitsevana ja tärkeitä onnistumisen ja yhteisöllisyyden kokemuksia tarjoavana toimintana. Ja myös toimintana, jolla on monenlaisia yksilöllisiä motiiveja.

”Mieletön fiilis ja yletön tsemppaus, mahtava keli, huikeat esitykset” (Rihko 2010.)

”MEIDÄN tapahtumamme onnistui” (Rihko 2010.)

”Muuten olisi ollut loistava keino saada ilmaset liput, festari vain oli väärä. Ehkä ensi kesänä taas rennosti johonkin toiseen. Se, että työtaakka oli kevyt, jätti hyvän mielen. Pitää ehtiä katsella niitä bändejäkin.” (Rihko 2010.)

”Minulla osallistuminen on keino olla mukana tekemässä yhdessä muiden kanssa onnistunutta festivaalia ja luomassa positii- vista kaupunkikuvaa.” (Rautio 2011.)

”Ei ne korvaukset loppupeleissä kauheesti merkitse. Et jos ne ois ainoat motiivit tehdä talkootyötä niin ei varmaan tulis lähettyä. Kyl sen pitää olla mukavaa.” (Rautio 2011.)

”Kivaa oli. Itse tunsin, että olin tehnyt osuuteni ja vieläpä hyvin. Tällä hetkellä on itsellä ihan positiivinen mielikuva kaikesta, sekä talkoista että osallistumisesta (--) että ihmisistä, jotka olivat kaikesta vastuussa. Ymmärrän heitä tosi hyvin ja paineen alla he suoriutuivat tehtävästään hyvin.” (Mulari 2010.)

On kuitenkin tämän suppean aineistonkin valossa ilmeistä, että vapaaehtoistoiminnan johtamisessa olisi ainakin kulttuurisektorilla paljon kehitettävää. Kun tapahtumat ovat selvästi erittäin riippuvaisia vapaaehtoisistaan ja kun monet tapahtumat ovat myös huolissaan talkoolaisten riittävydestä jatkossa, kannattaa niiden kiinnittää erityistä huomiota talkoolaistensa motivointiin ja osallistamiseen. Koska aineellisten palkkioiden lisääminen on monessa mielessä ongelmallista eikä vapaaehtoistenkaan mielestä ensisijaisen tärkeää, olisi löydettävä muita keinoja pitää tämä haluttu voimavara mukana tapahtumien toteuttamisessa ja kehittämisessä. Tapahtumien on kysyttävä itseltään, mihin ja minkälaista talkooväkeä he todella tarvitsevat ja voisiko se olla jotakin muuta kuin mikä on juuri nyt näköpiirissä.

3.4 Tapahtuma ilman talkooväkeä – voiko sellaista olla?

Kysyttäessä suomalaisilta kulttuuritapahtumilta kolmea tärkeintä syytä siihen, miksi järjestäjien näkökulmasta heidän festivaaleillaan työskentelee vapaaehtoisia, peräti 84,4 % mainitsi yhdeksi syytä vapaaehtoisten luoman yhteisöllisyyden ja festivaalihengen. Kolme seuraavaksi yleisimmin mainittua syytä olivat palkkakustannusten alentaminen (50 %), vapaaehtoisten tuoma imagohyöty (50 %) ja

vapaaehtoisten kautta tapahtuva integroituminen tapahtumapaikkakuntaan (46,9 %). Muut tekijät olivat selvästi näitä neljää vähemmän tärkeitä (Kinnunen 2011). Esimerkiksi vain 21,9 % vastaajista luki vapaaehtoisten roolin tulevana yleisönä kolmen tärkeimmän syyn joukkoon. Tosin 73,3 % vastaajista oli joko melko tai täysin samaa mieltä väitteestä, joka koski vapaaehtoistyön merkitystä tulevaisuuden yleisön kasvatuksessa.

Alle kolmasosa (29 %) tapahtumista kykenisi mielestään järjestämään nykyisen laajuisen tapahtuman myös ilman vapaaehtoisia. Vain yksi tapahtuma 29 kysymykseen vastanneesta oli harkinnut vapaaehtoistyöntekijöistä luopumista. Tosin kysyttäessä syitä asian harkitsemiseen, vastauksia saatiin kolme ja syiksi ilmoitettiin rekrytointiongelmat ja kasvaneet ammattitaitovaatimukset.

Palkatonta vapaaehtoistyövoimaa kokonaan ilman toimeen tulevia tapahtumia kuitenkin on olemassa. Yleensä ne ovat pienehköjä ja esimerkiksi kunnan työntekijöiden voimin järjestettyjä, mutta jopa suhteellisen suuretkin tapahtumat ovat tätä ainakin kokeilleet. Vielä vuonna 2009 Kaustinen Folk Music Festival maksoi kaikille 250 festivaalityöntekijälleen jonkinlaista palkkaa ja oli silloin toiminut näin jo useita vuosia (Artes ym. 2010). Syynä olivat ohjelmajohtaja Jyrki Heiskasen mukaan juuri festivaalitoiminnan kasvaneet ammattitaitovaatimukset. Ei enää juuri ollut töitä, joita voisi palkattomilla talkoolaisilla teettää. Taloustilanteensa takia Kaustisella jouduttiin kyllä palaamaan talkooväen käyttöön, mutta tapausta voidaan kenties pitää jonkinlaisena heikkona signaalina yhdestä mahdollisesta tulevaisuuden kehityssuunnasta, tapahtumien muuttumisesta vielä nykyistään ammattimaisemmin toteutetuiksi.

On kiinnostavaa huomata, että tapahtumajärjestäjien näkemyksissä kuitenkin elää vielä vahvasti ajatus vapaaehtoisista festivaalihengen raken-

tajina ja hengenluojina sekä keinona integroitua tapahtumapaikkakuntaan. Tätä selittää osaltaan tapahtumatuotannon ammattimaisuuden ainakin Suomen oloissa lyhyt historia. Ei ole kauankaan siitä, kun käytännössä kaikki tapahtumat järjestettiin talkoovoimin. Koko suomalainen kulttuuritapahtumakenttä on syntynyt innostuneiden ja vapaaehtoisten asianharrastajien keskinäisillä ponnistuksilla sekä ympäröivän yhteisön jonkinasteisella henkisellä ja joskus myös pienellä aineellisella tuella. Vapaaehtoistyövoiman käsitettäkkin on tästä syystä oikeastaan tarvittu tapahtumatuotannossa vasta, kun kentälle on tullut enemmän palkattuja työntekijöitä ja eri alojen ammattilaisia.

Pelkästään palkkatyöhön perustuvaa tapahtumaa ei vielä nähdä edes tavoiteltavana mallina. Vapaaehtoisten käyttäminen on myös imago-kysymys. Tapahtuma, jolla on talkoolaisia, näyttäytyy asiana, joka kiinnostaa ihmisiä aidosti, muutenkin kuin rahan takia. Tyytyväinen talkoolainen on lisäksi ympärivuotinen tapahtuman brändilähettiläs omissa verkostoissaan.

Siihen nähden miten tärkeänä vapaaehtoisten roolia tapahtumaorganisaatioissa pidetään, käsitellään erilaisissa tapahtumatuotannon oppaissa (esim. Conway 2009 tai Kauhanen, Juurakko & Kauhanen 2002) vapaaehtoistyötä usein hyvin ohuesti. Talkoolaiset nähdään niissä lähinnä yhtenä tapahtuman teknisen toteuttamisen välineenä. Näiden teosten lähtökohdaksi ei ole niinkään jonkin ryhmän tai yhteisön sisäsyntyinen tarve järjestää juhla jonkin asian tai aiheen ympärille, vaan tapahtumatuotantoa katsellaan liike-elämästä tutun projektinhallinnan näkökulmasta. Tapahtuma koostuu tehtävistä, suoritteista, jotka suunnitellaan, resursoidaan, aikataulutetaan ja pannaan toimeen. Tässä katsannossa talkoolaiset eivät ole tapahtuman sydän vaan yksi projektiorganisaation osatekijöistä, projektisuunnitelmassa määritellyt tehtävät osaltaan toteuttava työvoimavara, johon kohdistetaan tarvittavia rekrytointi-, johtamis- ja palkitsemistoimia. Tätä näkökulmaeroa voi havainnollistaa sillä, että esimerkiksi Des

Conway Event Manager's Bible käyttää autojen parkkeerauksen problematiikan avaamiseen viisitoista sivua, kun vapaaehtoisten rekrytointi, motivointi ja johtaminen selvitetään kolmella sivulla.

Hiukan toisenlaistakin lähestymistapaa vapaaehtoistyön merkityksiin, strategiseen suunnitteluun, johtamiseen ja taloudelliseen merkitykseen voi löytää joistain alan teoksista. Anton Shonen ja Bryn Parryn *Successful Event Management. A Practical Handbook* (Shone and Parry 2001) korostaa varsinkin taloudelliseen voittoon tähtäämättömien tapahtumaorganisaatioiden sosiaalista ja epämuodollista luonnetta, myös silloin kun ne ovat ammatillisesti johdettuja. Tällaisiin organisaatioihin tullaan vapaaehtoiseksi hyvin monenlaisilla motiiveilla ja niistä tapahtumajärjestäjän on hyvä olla perillä. Olennaista on että vapaaehtoisten palkatta tarjoama osaaminen ja tarjolla olevat tehtävät kohtaavat mahdollisimman hyvin.

Suomalaisista tapahtumajärjestämisoppaista Hanna Iiskola-Kesosen *Mitä, miksi kuinka? Käsikirja tapahtumajärjestäjille* tarjoaa myös tavallista vivahteikkaamman kuvan vapaaehtoistyön luonteesta ja merkityksestä. Esimerkkeinä kirjassa ovat liikuntatapahtumat, mutta sen talkooväen johtamiseen ja motivointiin liittyvät ohjeet ovat hyvin kulttuurin kentälle sovellettavissa. (Iiskola-Kesonen 2004.)

Vielä monitasoisemmin asiaa tarkastellaan tapahtumatuotannon tutkimuksissa (ks. esimerkiksi Picard & Robinson 2006 tai Yeoman et al. 2004), joissa tapahtumat nähdään yhteiskunnallisessa ja yhteisöllisessä kontekstissaan ja vapaaehtoistyöntekijät sekä ylipäätään kaikki tapahtuman tekemiseen osallistuvat paikkakuntalaiset esitetään ikään kuin tapahtumapaikkakunnan ja festivaalin välisenä sosiaalisena liimana tai jopa elimellisenä osana tapahtuman sisältöä ja ainutlaatuista kasvupohjaa. Tapahtuma tällöin ei ole pelkästään mikä tahansa projekti tai esimerkiksi matkailijoita houkuttelemaan rakennettu tuote, vaan myös, ja joissain tapauksissa ensi sijassa, yhteisön tapa juhlistaa ja tehdä nä-

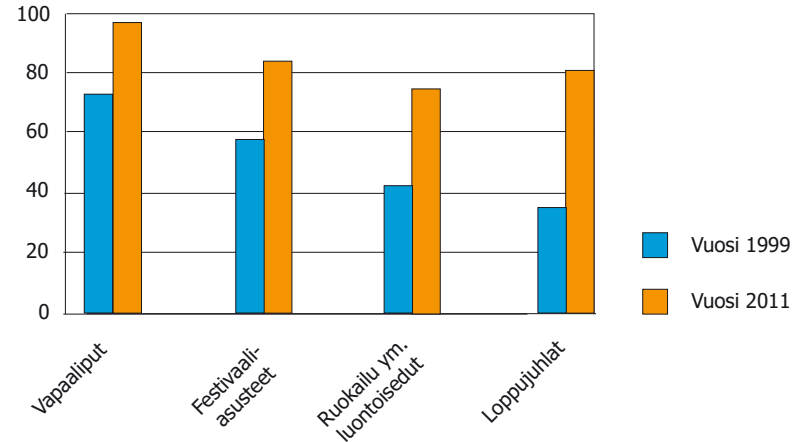

kyväksi arvojaan, kulttuuriaan ja historiaansa.

Melanie Smith ja Kathryn Forest pohtivat erinomaisessa artikkelissaan "Enhancing Vitality or Compromising Integrity? Festivals, Tourism and the Complexities of Performing Culture" (Picard & Robinson 2006) sekä yhteisiä hyötyjä että vastakkainasetteluja, joita syntyy kun tapahtumia aletaan hyödyntää matkailun tarkoituksiin tai muuten kaupallisesti. Keskeinen tässä yhteydessä esiintyvä käsite, joka voidaan mielestäni hyvin kytkeä vapaaehtoistyön merkityksiin, on "omistajuus". Kun tapahtumalle aletaan luoda paineita ja antaa tehtäviä ulkopuolelta tai kun pieneä, jonkin yhteisön sisäisenä alkanut tapahtuma kasvaa menestyksen myötä ulos alkuperäisestä raamistaan, on tapahtuman omistajuus usein ikään kuin uudelleen jaossa. Jos paikallisyhteisö tai alkuperäinen toimija kokee, että tapahtumaa, joka alkujaan oli heidän, ohjataan ja määritellään jostain ulkopuolelta tai muuten vieraista intresseistä käsin, voi kiinnostus siihen osallistumiseen kadota. Tämä pätee niin tapahtuman varsinaisiin järjestäjiin ja paikallisyhteisöön kuin talkoolaisiinkin. Jos vapaaehtoistyöntekijä ei koe tapahtumaa "omakseen", niin miksi hän tekisi sen eteen palkatta töitä?

Sarkastisesti voisi edellä olevaan kysymykseen vastata, että jos tapahtuman sisältö tai ilmiapiiri ei enää riitä motivoimaan vapaaehtoistyöhön, niin riittävä korvaus voi sen kyllä tehdä. Aika ajoin festivaalikentältä kuuluu keskustelua jatkuvasti kasvavista talkookorvauksista. Jotkut muistelevat aikoja, jolloin talkoisiin tuotiin omat eväät ja festivaalijärjestäjän tarjoamista työvaatteista ei osattu edes uneksia.

Jonkinlaista tukea näille mielikuville voi saada vertailemalla tässä jo edellä referoitua vuonna 2011 tehtyä tapahtumajärjestäjille suunnattua kyselytutkimusta (Kinnunen 2011) ja Tiina Kukkosen Festivaalien talous 1999 -tutkimusta (Kukkonen 2001), jossa oli myös kohderyhmänä Finland Festivalin jäsentapahtumat (Kuvio 2.). Tiina Kukkosen

Kuvio 2. Vapaaehtoisten palkitsemistavat vuosina 1999 ja 2011

tutkimuksessa vapaaehtoistyön palkitsemistapoja koskevaan kysymyksen vastanneiden lukumäärä oli 26, kun taas Paula Kinnusen toteuttamaan kyselyn vastaavanlaiseen kysymykseen vastasi 31 tapahtumaa. Kinnusen kyselyssä oli siis mukana myös neljä ko. järjestöön kuulumatonta tapahtumaa, mutta vastaajajoukko, samoin kuin vastausvaihtoehdot olivat siinä määrin yhtenevät, että suuntaa-antavaa vertailua voi tehdä.

Vuoden 1999 tutkimuksessa erottui selvästi neljä yleisintä palkitsemistapaa. Vapaaillipuja ja alennuksia annettiin 73 %:ssa tapahtumista. Oheistuotteita, joista kyselyssä olivat esimerkkeinä paidat, pinssit, levyt ja historiikki, tarjosi talkoolaisille 58 % festivaaleista. Luontoiseduilla, lähinnä ruokailulla ja kulukorvauksilla palkitsi 42 % järjestäjistä. Ajan-

vietettä, kuten juhlia, tarjoilua, saunomista ja matkoja oli talkookorvauspaletissa 35 %:lla työn tarjoajista.

Vuonna 2011 eli kaksitoista vuotta myöhemmin neljä yleisintä palkitsemistapaa olivat tarkemmin nimettynä seuraavat: vapaaliput/festivaalipassi 96,8 %, t-paita tai muu festivaaliasuste 83,9 %, loppujuhlat 80,6 % ja ruokailu tapahtuman aikana 74,2 %. Lisäksi vuonna 2011 kyselyssä oli erillisenä kohtana puhelin- ja matkakulujen korvaus 22,6 %, joka vuoden 1999 kyselyssä sisältyi ruokailun kanssa kohtaan luontoisetuja.

Trendi on selvä, kuten kuvioista 2. voi päätellä. Neljä tavallisinta palkitsemistapaa olivat säilyneet samoina (tosin hiukan eri tavalla nimettyinä), mutta kaikkien tapojen kohdalla niiden yleisyys oli lisääntynyt useilla kymmenillä prosenttiyksiköillä. Ehkä hiukan yllättäen ajanviite/loppujuhlat oli ohittanut yleisyydessä talkooruokailun. Sen kohdalla kasvu oli peräti 45,6 prosenttiyksikköä, jota voisi tulkita vaikkapa niin, että talkooväen sisäisen yhteisöllisyyden kokeminen on tullut tärkeämmäksi. Itse tapahtuma ei riitä talkoolaisen juhlaaksi, vaan ne jotka káiken saivat aikaan, haluavat vielä kiittää toisiaan ja jakaa kokemuksensa kaltaistensa kanssa. Merkillepantavaa on sekin, että yli kahdenkymmenen prosenttiyksikön kasvun myötä vapaalippujen/festivaalipassin tarjoamisesta on reilussa vuosikymmenessä tullut lähes ehdoton talkoopalkan perusosa.

Mistä tämä kertoo? Onko kilpailu talkoolaisista koventunut ja vallitsevatko talkootyössä myyjän markkinat? Onko puhtaan altruistinen motiivatio kokonaan katoamassa kulttuurin kentältä? Onko aiemmin talkoolaisiksi ilmoittautuneilla nykyään enemmän rahaa ja halua ostaa lippunsa mieluummin rahalla kuin työpanoksellaan? Ovatko osaamisvaatimukset kasvaneet siinä määrin, että parempi korvaus katsotaan aiempaa useammin kohtuulliseksi? Onko tapahtumien talous parantunut niin, että rahaa riittää paremmin myös vapaaehtoisten tyytyväisinä pitämiseen?

Vai onko kyse tapahtumien kyvyttömyydestä löytää muita talkoolaisia motivoivia houkuttimia kuin aineelliset palkkiot?

Kun tammikuussa 2011 tehdystä kyselyssä tiedusteltiin vapaaehtoistyöntekijöistä koituneita kuluja henkilöä kohti, saatiin hyvinkin vaihtelevia ja ymmärrettävistä syistä erilaisilla perusteilla annettuja vastauksia skaalalla 0 – 350 €. Vähäisimmillään talkookorvaus voi olla kahvia työvuoron aikana ja runsaimmillaan yli sadan euron arvoinen festivaalipassi, muuhunkin käyttöön kelpaavat laadukkaat työvaatteet, päivittäiset ateriat, ilmainen majoitus ja matkakorvaus. Tavallisin tapaus sijoittuu varmasti jonnekin keskivälille, mutta ihan ilmaista talkootyökään ei silti koskaan ole. Voidaan perustellusti kysyä, missä vaiheessa sitten pitäisi rehellisyyden nimissä lakata puhumasta palkattomuudesta, varsinkin, kun palkkasanaa näytetään rekrytoinnissa jo varsin yleisesti käytettävän.

Samaan aikaan, kun kulttuuritapahtumien vapaaehtoistyössä pyörivät taloudelliset panokset ja toiminnan ammattimaisuus ovat kasvaneet, ovat myös erilaiset viranomaiset sekä lakeja säättävät ja niitä tulkitsevat elimet alkaneet kiinnostua talkoilla tehtävästä työstä. Tämä kehitys koskee tietysti myös muita vapaaehtoistyön toimialoja kuin kulttuurisektoria. Toimijoiden kannalta hankalaksi tilanteen tekee se, että uusia säädöksiä ja niiden muuttuvia tulkintoja tehdään koko ajan ja lisäksi eri puolilla maata viranomaiset tulkitsevat asioita eri tavoin.

Yleisöltä pääsy kielletty. Järjestysvalvoja vahtii back stagen ovea. Tapahtumajärjestäjä valvoo järjestyksenvalvontaa. Viranomaiset valvovat tapahtumajärjestäjä. Everything is under control.

4 Vapaaehtoistyön reunaehdot

”Monet yhdistykset järjestävät vanhuksille, nuorille ja lapsille palveluita, jotka voisivat kuulua yhteiskunnan vastuulle. Vaikka päättäjätkin ovat mielissään siitä, että kansalaisten talkoina tekemä vapaaehtoistyö keventää valtion ja kuntien maksutaakkaa, ottaa verokarhu silti omansa.”

– Veronmaksajain keskusliiton lakimies Georg Rosbäck (Rosbäck 2010)

”Vapaaehtoinen työ on toimijuuden tekniikka, joka auttaa tuottajaa kasvattamaan sellaista identiteettipääomaa, jonka turvin hän voi esittää kulloiseenkin tilanteeseen sopivaa työidentiteettiä”

– Katri Halonen (Halonen 2009.)

”Vapaaehtoistoiminta ei korvaa ammatillisia, palkallisia työllistymismahdollisuuksia, mutta se hyödyttää yhteiskuntaa.”

– Euroopan unionin neuvoston päätös aktiivista kansalaisuutta edistävän vapaaehtoistoiminnan Euroopan teemavuodesta 2011 [<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:037:0082:0088:FI:PDF>]

”Turha maksaa palkkaa, kun työt tehdään ilmaiseksi.”

– otsikko Taloussanomissa 5.10.2010 (Kanniainen 2010.)

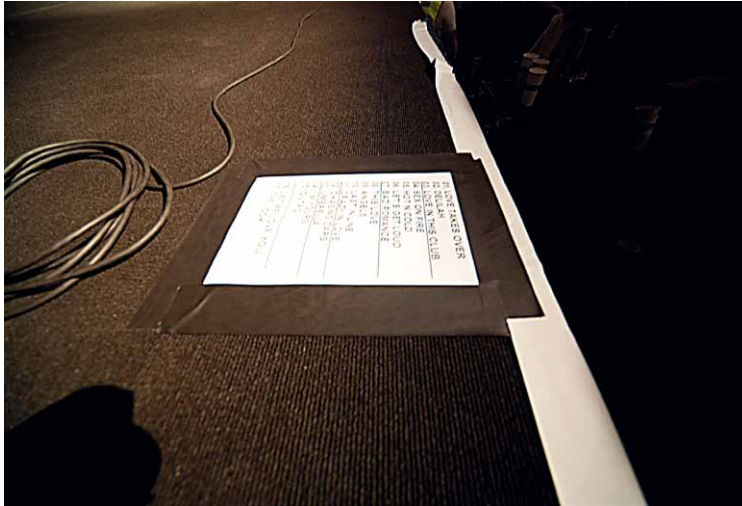
Kun vapaaehtoistyötä käsitellään yhteiskunnallisessa keskustelussa, niin useimmiten – ja erityisesti vapaaehtoistoiminnan juhlavuonna 2011 – sitä tarkastellaan tavoilla, joissa korostuvat kansalaisyhteiskunnan ja yleishyödyllisyyden näkökulmat. Vapaaehtoistyö on tällöin auttamista, välittämistä, tukemista, mahdollistamista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Näitä asioita on vaikea olla arvostamatta ja siksi vapaaehtoistyö saa yleisellä tasolla sekä kansalaisten että poliittisten päättäjien hyväksynnän ja kannustuksen.

Yhteiskunnallisessa päätöksenteossa joudutaan kuitenkin tarkastelemaan vapaaehtoistyötä osana monisäikeistä kokonaisuutta, jossa kan-

salaisyyhteiskunta-näkökulma ei tarjoa aukottomasti vastauksia kaikkiin kysymyksiin. Voiko vapaaehtoistyöllä korvata säästöyistä joitain yhteiskunnan järjestettäväksi kuuluvia palveluita? Vääristävätkö yleishyödyllisten yhdistysten varainhankintatarkoituksessa myymät palvelut kilpailua? Missä kulkee varainhankinnan ja elinkeinotoiminnan raja? Milloin vapaaehtoistoiminnasta saatava hyöty muuttuu tekijälleen verotettavaksi tuloksi? Milloin töiden tekemisestä talkookorvauksella tulee alipalkattua työtä (ks. Rochester et al. 2010, 21–22)? Jos talkootyö edellyttää jonkinlaista erityisosaamista, niin voidaanko sitä enää pitää vapaaehtoistyönä?

Keskeisin syy, joka tuottaa vapaaehtoistyön ympärille syntyviä rajanveto-ongelmia, ovat työvoimakustannukset palkkoineen, sivukuluineen ja työsuhteiseen työskentelyyn liittyvine muine velvoitteineen. Tässä kohdin vapaaehtoistyö on osa suurempaa palkattoman, alipalkatun tai muilla tavoin työnantajan näkökulmasta edullisen työn kenttää, johon kuuluvat palkattomat harjoittelijat, siviilipalvelusmiehet, työvalmennettavat ja palkkatuetut. Monet julkisen sektorin organisaatiot, samoin kuin jotkut pienet yritykset, pyrittävät toimintaansa säännöllisesti vaihtuvien harjoittelijoiden, sivareiden tai työllistettyjen työntekijöiden varassa. Toisaalta yleishyödylliset yhdistykset paikkaavat talouttaan myymällä jäsentensä tekemää ilmaista työtä yrityksille ja muille organisaatioille, jotka näin saavat tarvitsemansa palvelun edullisemmin kuin palkatulta työntekijältä tai toiselta yritykseltä ostettuna.

Kulttuurialan erityisluonteeseen kuuluvana voidaan pitää piirrettä, jota Richard E. Caves (Caves 2000) kutsuu Art for art’s sake -periaatteeksi. Kulttuuri- ja taidekentän tehtävät voidaan kokea niin mielekkäiksi, että jopa alalle ammattikoulutuksen saaneet suostuvat tekemään niitä pienellä tai jopa olemattomallakin korvauksella. Tällaisissa tapauksissa kulttuurin parissa työskentely liikkuu jossain harrastamisen ja ammatillisen toiminnan välimaastossa. Katri Halonen kuvaa väitöskirjaansa Kulttuuri-tuottajat taiteen ja talouden risteyskohdassa sisältyvässä artikkelissaan

(Halonen 2009) samaa ilmiötä kulttuurituottajan ammatti-identiteetin rakentamisen näkökulmasta. Kulttuurikentällä toteutetut palkattomat produktiot ovat Halosen mukaan tärkeä osa kulttuurituottajan identiteettipääomaa ja työllisyyttä.

Nostaakseni kissan kokonaan pöydälle laajennan vielä kontekstia hieman. Kesällä 2011 nimitetty Jyrki Kataisen hallitus otti ohjelmaansa harmaan talouden kitkemisen suomalaisesta yhteiskunnasta. Ymmärrän liikkuvani sikäli vaarallisilla vesillä, että pelkkä kansalaisyhteiskunnan ihanteiden mukaisen vapaaehtoistyön mainitseminen järjestäytyneeseen rikollisuuteenkin liitettävän harmaan talouden käsitteen rinnalla nostaa monella vapaaehtoistyöaktiivilla karvat pystyyn. Rakentamisen kaltaisilla toimialoilla tähän keskusteluun on ehkä paremmin totuttu (vrt. Myllykoski 2003). Tosiasia on kuitenkin, että useita yleishyödyllisten yhteisöjenkin talkootyöhön liittyviä tapauksia on Suomessa puitu

eri oikeusasteissa ja niistä on myös annettu langettavia tuomioita. On sitten toinen asia, ovatko tuomiot aina olleet kansalaisten oikeustajun mukaisia.

Talkootyöhön on otettu kantaa lainsäädännössä laajemmin viimeksi vuonna 2005. Kulttuuritapahtumien näkökulmasta erityisesti verotus on kahdelta suunnalta uhkaava tekijä. Yhtäältä tapahtumaorganisaatiot ostavat jäsenistön talkootyönä tekemiä palveluita yleishyödyllisiltä yhdistyksiltä, joiden varainhankintatoiminta vaarantuu, mikäli se tulkitaan verotettavaksi elinkeinotoiminnaksi ja mahdollisesti myös arvonalaisveronalaiseksi tuloksi. Toisaalta monet tapahtumaorganisaatiot (124 tapahtumaa 162:sta OKM:n tukea vuonna 2011 saaneesta) ovat itse yleishyödyllisiä yhdistyksiä, joiden toimintaa veroviranomaiset ovat alkaneet tarkastella yhä kriittisemmin. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin yleishyödyllisten yhdistysten talkootoiminnan reunaehtoja.

4.1 Talkootyön kapeneva liikkumatila verokarhun syleilyssä

Kulttuuritapahtumat ja muut kulttuuriorganisaatiot hyödyntävät varsin yleisesti urheiluseuroja ja muita yleishyödyllisiä yhdistyksiä erilaisten järjestelytehtävien hoitamisessa. Joissakin suuremmissa ja selkeärajaisissa yksittäisissä tehtävissä, kuten rockfestivaalin rannekkeentarkistuksessa tai järjestyksenvalvonnassa voi olla tarkoituksenmukaista tilata työ yhdistykseltä mieluummin kuin teettää se omilla talkoolaisilla. Tapahtuman näkökulmasta kyse on tällöin ostopalvelusta, mutta palvelun toteuttavan yhdistyksen näkökulmasta toiminta on talkootyötä.

Yleishyödyllisen yhteisön harjoittama talkootyö voi olla verovapaata tietyn edellytyksin (Talkootyön verotus 2005, ks. myös Iso-Aho ja Lyijynen 2005, s. 20–21). Tuloverolain 22 §:n mukaan yhteisön on täytettävä

kolme kriteeriä, jotta se voisi olla yleishyödyllinen.

Yhteisö on yleishyödyllinen jos:

1. se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä;
2. sen toiminta ei kohdistu rajoitettuihin henkilöpiireihin;
3. se ei tuota toiminnallaan siihen osalliselle taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suorompaa palkkana tai muuna hyvityksenä.

Kaikkien näiden edellytysten tulee täytyä yhtäaikaaisesti, jotta yhteisöä voitaisiin pitää yleishyödyllisenä. Yhteisön sääntöjen on täytettävä pykälässä mainitut edellytykset, vaikka arvioinnissa pääpaino onkin yhteisön tosiasiallisen luonteen arvioinnissa.

Tästä syystä talkootyöstä saatua korvausta ei saa myöskään käyttää miten tahansa, vaan myös käytön täytyy noudattaa yhteisön toiminta-ajatusta ja yleishyödyllisyyden kriteerejä. Verottomasta talkootyöstä ei ole kyse esimerkiksi silloin, kun rekisteröidyn yleishyödyllisen yhdistyksen nimissä kerätään varoja työn suorittajien omaan käyttöön tai kun työn suorittajat saavat yhdistykseltä sen perustoimintaan kuulumattomia etuja.

Työstä saatavan hyödyn on ohjautettava yhdistyksen sääntöjen tarkoituspykälän mukaiseen toimintaan. Hyöty voidaan kyllä kohdistaa tiettyyn toimintaan, mutta se ei kuitenkaan saa kanavoitua vain työn suorittajien hyödyksi, jos kaikki jäsenet eivät ole osallistuneet työhön.

Kun esimerkiksi kulttuuritapahtumassa vapaaehtoisina järjestyksenvontatyöhön osallistuneet urheiluseuran jäsenet eivät joudu maksamaan yhdistykselle harjoitusleiristä maksua, jonka työhön osallistumattomat

joutuvat maksamaan, ei kyse ole vastikkeettomasta työstä. Tällainen etu katsotaan saajansa veronalaiseksi tuloksi. Seuran voidaan tällöin katsoa maksaneen talkootyöhön osallistuneelle palkkion, josta seuran on toimitettava ennakonpidätys. (Talkootyön verotus 2005.)

Jos työtä tehdään yhdistyksen nimissä korvausta vastaan vieraan toimemksiantajan lukuun, on korvauksen verotuskohtelu ratkaistava tapauskohtaisesti. Olennaista asiassa on määrittää, onko kyseessä verovapaa

talkootyö vai tekijälleen veronalainen palkkatyö, josta saadun korvauksen työntekijä lahjoittaa yhdistykselle. Tällöin on kiinnitettävä huomiota suorituksen saajan statukseen rekisteröitynä yleishyödyllisenä yhdistyksenä, työn kestoon ja luonteeseen sekä siihen tehdäänkö työ työn teettäjän johdon ja valvonnan alaisena.

Verotuskäytännössä verottomana talkootyönä on pidetty luonteeltaan tilapäistä, selvästi rajatun tehtävän suorittamista, joka ei vaadi erityistä ammattitaitoa, niin sanottua ”jokamiehentyötä”. Tällaisia töitä voisivat festivaaliympäristössä olla esimerkiksi juomanarikassa päivystäminen tai alueesiivoukseen osallistuminen. Sen sijaan erityistä ammattitaitoa vaativat työsuoritukset (esimerkiksi tapahtumalavan sähkönsyöttöön liittyvä asennustyö tai tapahtuma-alueen yövartiointi) eivät ole talkootyötä, koska ammattitaitovaatimus ja/tai laki rajaa osallistujaryhmän tavalla, jota voidaan pitää työntekijöiden nimeämisenä työhön. Mitä olisi tässä valossa sanottava argentiinalaisen esiintyjäryhmän artistioppaan tehtävästä, jos siinä edellytetään espanjan kielen taitoa?

Jatkuva tai pidempiaikainen toimeksiantosuhde viittaa yleensä siihen, ettei kysymys voi olla talkootyönä pidettävästä toiminnasta. Erityisesti pitkäkestoisia tai jatkuvia työsuorituksia, joiden tulos tulee suoraan kilpailutilanteessa toimivalle toimeksiantajalle, voidaan pitää tällaisina. Näitä ovat esim. erilaiset aliurakoinnit, muuttotoiminta, jatkuvat pakkaus-, jakelu- ja postitustyöt sekä rakennusalan urakointi.

Jatkuvakin toimeksiantosuhde voi olla verotonta talkootyötä silloin, kun tehtävä liittyy läheisesti yhdistyksen omaan toimintaan ja työ suoritetaan ilman toimeksiantajan johtoa ja valvontaa. Tällaisia töitä ovat päätöksen KHO 1991-B-557 mukaan urheiluseurojen suorittamat urheilu- ja liikuntapaikkojen hoito-, valvonta- ja kunnossapitotyöt (Talkootyön verotus 2005). Seuraava yhdistyksen kannalta kielteisesti päättynyt esimer-

kitapaus, jossa oli kyse urheiluseuran kulttuuriorganisaatiolle tekemästä talkootyöstä, eteni korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti:

Harrastus- ja kilpaurheilua harjoittava yhdistys, joka oli yleishyödyllinen yhteisö, oli toimintansa tukemiseksi tehnyt vuonna 2006 kaupungin kanssa sopimuksen kaupunginteatterin naulakkopalvelujen hoitamista vuosina 2006–2009. Yhdistys oli hoitanut noita tehtäviä vuodesta 2003 lähtien. Kun otettiin huomioon tuottojen määrä, toiminnan jatkuvuus, ulospäin suuntautuminen, ansiotarkoitus ja kilpailuneutraalisuuden vaatimukset, yhdistyksen katsottiin harjoittavan naulakkotoimintaa arvonnalisäverolain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla liiketoiminnan muodossa. Toiminta ei välittömästi edistänyt yhdistyksen yleishyödyllisen tarkoituksen toteutumista, joten naulakkopalvelu oli arvonnalisäverolaissa tarkoitettu verollinen palvelu. Yhdistys oli verovelvollinen siitä saamaansa elinkeinotulosta. (Korkein hallinto-oikeus. [Http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2008/200802913](http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2008/200802913))

Tiivistetysti voidaan sanoa, että verottajan näkökulmasta yleishyödyllisen yhdistyksen harjoittaman verottoman talkootyön luonteeseen kuuluvat yleisen ”jokamiehentyö” -määritelmän ohella seuraavat kriteerit:

- työn teettäjän johdon ja valvonnan puuttuminen;
- palkkion ohjautuminen yhdistyksen sääntöjen mukaiseen toimintaan;
- työn urakka- ja kertaluonteisuus tai että työtä tehdään yhdistyksen omalla perus- tai sitä tukevalla toimialueella.

Jos otetaan edelleen esimerkiksi kulttuuritapahtuman järjestyksenvalvontaa tekevä urheiluseura, on tapauksesta poimittavissa useita mahdollisia ongelmakohtia. Järjestyksenvalvonnan ollessa kyseessä tapahtumanjärjestäjä on juridisesti vastuussa toiminnan johtamisesta ja valvonnasta, joten kirjaimellisesti ottaen ensimmäinen kriteeri tuskin täyttyy.

Vaatus palkkioiden ohjaamisesta koko seuran käyttöön voi myös aikaansaada tulkintaerimielisyyksiä. Työn tekijä voi edustaa urheiluseuraa, joka on yleishyödyllinen yhdistys ja sellaisena verottajan tarkoittama oikeushenkilö, mutta jos palkkio ohjataan jalkapalloseuraan kuuluvalle yhdelle juniorijoukkueelle, jonka vanhemmat hoitavat järjestyksenvalvonnan, niin tilanne on pulmallisempi, jos verottaja haluaa halkoa hiuksia. Mikäli tuo juniorijoukkue ei ole oma yhdistyksensä, voidaan asiaa tulkita niin, että korvaus menee vain rajatulle henkilöpiirille.

Esimerkitapauksen työn kerta- tai urakkaluonteisuudesta ei voine olla epäselvyyttä, mikäli työn hoitamisesta ei ole sovittu useiksi vuosiksi kerrallaan tai ellei tapahtuma toistu esimerkiksi viikoittain, kuten vaikkapa lavatanssit. Yhdistyksen omaksi tai perustoimialueeksi kulttuuritapahtuman järjestyksenvalvontaa ei kuitenkaan voine kutsua, kuten edellä esitelty oikeustapauskin antaa olettaa. Tosin urheiluseuran itsensä toimintansa rahoittamiseksi järjestämät lavatanssit, viikoittain toistuvinkin, ovat verovapaan talkootoiminnan piirissä.

Eräs talkootyötä yleishyödylliselle yhdistykselle tekeväälle henkilölle maksettava korvauksen muoto, jonka verokohtelusta vallitsee usein epätietoisuutta ovat matkakorvaukset. Tuloverolain 22 §:ssä tarkoitettu yleishyödyllinen yhteisö voi lain 71.3 §:ssä säädetyn edellytyksen maksaa verottomasti matkakustannusten korvausta yhdistyksen hyväksi sen toimeksiannosta tehdystä matkasta. Korvausta voidaan maksaa tilanteissa, joissa työntekijä ei ole työsuhteessa yleishyödylliseen yhteisöön tai ei muuten saa palkkaa työstä, johon matka liittyy. Lain 896/2001 mukaan tällaisesta matkakustannusten korvauksesta verovapaata tuloa on vain:

1. päiväraha enintään 20 päivältä kalenterivuodessa;
2. majoittumiskorvaus;

3. matkakustannusten korvaus julkisilla kulkuneuvoilla koko määrästä ja muilla kuin julkisilla kulkuneuvoilla 2000 euroa kalenterivuodessa.

Verovelvollinen voi saada em. matkakustannusten korvausta useammalta maksajalta. Verovapauden rajat ovat verovelvolliskohtaisia. Yksittäinen maksaja voi kuitenkin soveltaa rajoja omassa maksamisessaan huomioimatta muiden mahdollisesti maksamia määriä. Verotusta toimitettaessa kaikki korvaukset lasketaan yhteen ja rajan ylittävä osa verotetaan korvausten saajan tulona.

Yhdistysten ja säätiöiden verokohtelun yhdenmukaistamiseksi niiden verotus on suomenkielisten järjestöjen osalta keskitetty vuodesta 2009 alkaen Savo-Karjalan yritysveroimistoon ja ruotsinkielisten osalta Lounais-Suomen yritysveroimistoon. Eri puolilla maata valinneista erilaisista tulkinnoista ja käytännöistä pyritään tällä toimenpiteellä eroon, mikä on oikeusturvan kannalta hyvä asia. Toivottavasti seuraavassa kuvatus kaltaisista tapauksista päästään vähitellen eroon:

Herännäisjohtaja Paavo Ruotsalaisen hengenperintöä vaaliva Aholansarisäätiö sai äskettäin roiman lisälaskun, sillä verottaja katsoi talkoolaisten vuosien varrella nauttimien majoitusten ja ruokailujen kuuluvan arvonnäköveron piiriin. Aholansarisäätiö pyörittää leiri- ja lomakeskustoimintaa Pohjois-Savossa Nilsiän Aholansaaressa.

Moni säätiö pelkääkin nyt talkootoimintansa joutuvan suurenuslasin alle verottajan tarkastusten vuoksi. Aholansaaressa kiikerä tilanne on kerännyt verkossa kiertävään Verokapina-adressiin liki 5 000 nimeä. Adressissa vaaditaan talkootyön verotusta kumottavaksi.

Verotarkastuksessa Aholansaarisäätiölle räpsähti 115 000 euron suuruinen jälkivero. Veroa peritään säätiöltä taannehtivasti viideltä vuodelta.

”Tiesimme, että olemme verotuksellisesti haastava kohde”, Aholansaaren toiminnanjohtaja Jaro Julkunen sanoo.

Julkunen korostaa, että Aholansaaren toiminnalle talkootyö on kivijalka ja kuuluu yhdistyksen sääntöihin.

Silti laaja jälkiverotus tuli säätiölle yllätyksenä. Asiaan haetaan Aholansaaressa selvyyttä juristien kanssa.

”Mikäli verottajan tulkinta säilyy, sillä on ankara vaikutus säätiöön johtamiseen. Ainakin arvonlisäveron osuuden, 43 000 euroa, joudumme maksamaan.”

Aholansaaren viidestä vakituisesta työntekijästä kolme on lomautettu.

Verohallinto antoi julkisen ohjeen yleishyödyllisten yhteisöjen verokohtelusta, mutta Julkunen mukaan siitä ei ota tolkkua.

Samaa sanoo Lions Club Liperin edustaja Tarmo Nenonen. ”Verottajan käytäntö tuntuu olevan erinomaisen kirjavaa.” (Bouquerel 2008)

Tapausta kuvaavassa Helsingin Sanomien jutussa ääneen pääsevät myös keskustalainen kansanedustaja ja kokoomuslainen valtiovarainministeri. Keskustan Hannakaisa Heikkinen laati hallitukselle kirjallisen kysymyksen sen kannasta säätiöiden verotukseen todeten lainsäädännön olevan kuolinisku talkooperinteelle. Heikkinen vetoaa

siihen, että vaikeina aikoina kolmannen sektorin merkitys korostuu. Tästä syystä rakenteet eivät hänen mielestään saa muuttua liian koviksi.

Valtiovarainministeri Jyrki Katainen puolestaan vastaa, että tasapuolisuus elinkeinoharjoittajien verotuksessa on tärkeää. Kataisen mukaan perinteinen talkootyö on yhä verovapaata toimintaa, mutta jos säätiön toiminta täyttää elinkeinotoiminnan tunnusmerkit, se on verovelvollinen tuloverotuksessa ja arvonlisäverotuksessa. Näissä kahdessa puheenvuorossa tiivistyykin koko talkootyön verotuksen problematiikka ja yhteiskunnallisen keskustelun kaksijakoisuus. Samantyyppisiä puheenvuoroja esitettiin myös kevään 2011 eduskuntavaalien yhteydessä. Kiinnostavaa on se, että kansalaisyhteiskuntaa ja toisaalta verotuksen tasapuolisuutta korostavat näkökulmat eivät näytä tuntevan puolerajoja. Esimerkiksi vapaaehtoistyön verotuksesta kimmastuneita blogeja julkaisivat keväällä niin Kokoomuksen Sanna Lauslahti (Lauslahti 2011) kuin Vasemmistoliiiton Sari Virtakin (Virta 2011).

Verotuksellisista lähtökohdista katsottuna yleishyödyllisten yhteisöjen teettämä ja tekemä vapaaehtoistyö on siis varsin mutkikas asia. Sudenkuoppiin putoamista voi yrittää välttää hakemalla ennakkopäätöksiä verottajalta. Toisaalta sanotaan, että nukkuvaa karhua ei pidä herättää.

Itse talkootyön verottamisen ohella merkittävä kysymys on verottajan suorittama arviointi tapahtumamuotoisen taidetoiminnan elinkeinotoiminnallisesta luonteesta. Pelkästään järjestävän yhteisön yleishyödyllisyys ei nimittäin takaa toiminnan verottomuutta.

Yleishyödyllisten yhteisöjen verotukseen ja oikeudelliseen asemaan liittyviä asioita pohdittiin laajasti valtiovarainministeriön asettaman Yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta käsittelevän työryhmän muistiossa

vuodelta 2009. Siinä pyrittiin tekemään toimenpide-ehdotuksia yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta koskevien ongelmakohtien poistamiseksi. Taidetoiminnan yleishyödyllisyydestä muistio toteaa seuraavaa:

Tuloverolain 22.2 §:n esimerkkiluettelon mukaisesti yhdistystä, jonka tarkoitus on taiteen tukeminen, voidaan yleisten yleishyödyllisyyskriteerien täyttyessä pitää yleishyödyllisenä yhteisönä. Taiteen tukemista voidaan siis yleisesti ottaen pitää yleishyödyllisenä toimintana.

Yleishyödyllinen yhteisö voi tukea taidetta joko suoraan taloudellisesti tai edistää taiteen eri muotoja oman toimintansa kautta.

Yleishyödyllisen yhteisön toiminta ei kuitenkaan voi olla yksinomaan elinkeinotoiminnan harjoittamista. Jos yhteisön toiminta muodostuu pelkästään elinkeinotoiminnaksi katsottavan tapahtuman järjestämisestä, vaikka tuohon tapahtumaan liittyisi taiteellisia piirteitä tai tapahtumaa voitaisiin pitää taidetapahtumana, ei yhteisöä voida pitää tällä perusteella yleishyödyllisenä yhteisönä eikä sen verotukseen sovelleta tuloverolain 23.3 §:n säännöksiä. (Yleishyödyllisten yhteisöjen verotusta käsittelevän työryhmän muistio 2009.)

Yleishyödyllisen tapahtumamuotoista taidetoimintaa harjoittavan yhteisön on siis pystyttävä osoittamaan, että sillä on muutakin merkittävää, yleiseksi hyväksi harjoitettavaa toimintaa kuin itse kulttuuritapahtuman järjestäminen. Muutoin kyse on verottajan silmissä elinkeinotoiminnasta, jonka ei pidä saada verottomuuden antamaa kilpailuetua alan kaupallisiin toimijoihin nähden. Jonkin verran paradoksaaliselta tuntuu, että urheiluseuran järjestämä tanssi- tai huvitilaisuus on kuitenkin tuloverolain 23.3 §:n mukaan aina verovapaata, koska sen katsotaan olevan seuran varsinaista toimintaa tukevaa varainhankintaa.

4.2 Talkootyö ammattimaistuvassa tapahtumatuotannossa

Vieliä parikymmentä vuotta sitten suurehkonkin tapahtuman saattoi järjestää melko spontaanisti kaveriporukalla ilman sen kummempaa byrokratiaa, mikäli paikalliset viranomaiset olivat myötämielisiä. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtumajärjestämiseen kohdistunut yhteiskunnan sääntely on yhtenäistynyt ja samalla tiukentunut kiihtyvällä vauhdilla. Aiemmin yksisivuinen poliisiviranomaiselle jätettävä huvi-ilmoituslomake on muuttunut viisivuiseksi ja sen liitteeksi viranomainen voi edellyttää jopa kymmeniä liitteitä. Rakennusluvut, elintarvikkeiden myynti-ilmoitukset, anniskeluluvat, pelastussuunnitelmat, meluilmoitukset, jätehuoltosuunnitelmat, järjestyksenvalvojatutkinnot ja hygienia-passit ovat tulleet osaksi tapahtumajärjestäjien arkipäivää.

Tapahtumajärjestäminen edellyttää nykyisellään tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten kanssa, kun aiemmin varsinkin rockfestivaalientällä tapahtumajärjestäjät ja viranomaiset näkivät toisensa lähinnä vastapuolina. Tapahtumajärjestäjä tarvitsee myös aikaisempaa enemmän lain-tuntemusta, sekä viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön sujumisen kannalta että omaksi suojakseen. Satojen tai jopa kymmenien tuhansien ihmisten kokoontuminen yhteen tapahtuman merkeissä tuo festivaalijärjestäjälle monitahoisia ja toisiinsa kytkeytyneitä vastuita. Nämä ovat luonteeltaan yhtä aikaa toiminnallisiin seikkoihin kuten asiakkaiden, esiintyjien ja ympäristön turvallisuuteen sekä talouteen ja taiteelliseen sisältöön liittyviä (Kulttuuritapahtumat kaupallisina ohjelmopalvelutuotteinä – käsikirja 2004).

Lisääntynyt byrokratia voidaan kokea haitallisena ja kankeana, mutta toisaalta tarkentuneet ja tiukentuneet säännöt ja lupakäytännöt ohjaavat tapahtumajärjestäjiä yhä suunnitelmallisempaan toimintaan. Ne myös asettavat eri järjestäjät tasa-arvoiseen asemaan kilpailutilantees-

sa, kun kustannuksia aiheuttavat järjestelyihin liittyvät velvoitteet ovat kaikille ainakin periaatteessa samanlaisia.

Jo festivaalijärjestämisen pykäläviidakosta selviäminen edellyttää ammattimaista tieto-taidon tasoa ja usein myös ammattilaisuutta. Lähes kaikilla suuremmilla festivaaleilla asioita hoidetaan palkattujen henkilöiden voimin ja pienemmistäkin useimmilla se on tavoitteena. Vähänkin merkittävemmän ja kehittymään pyrkivän tapahtuman järjestäminen kokonaan talkoovoimin alkaa olla yhä harvinaisempaa.

Ammattimaistumisen vaatimus ei kuitenkaan ole tullut festivaalientelle vain viranomaisten suunnasta. Myös kulttuuri- ja taidealan omat toimintatavat ovat ammattimaistuneet vauhdilla. Kentälle ovat tulleet – vähitellen muillakin kuin musiikkialalla – esiintyjien ja järjestäjien välisiä asioita hoitamaan managerit, tuottajat, agentit ja ohjelmatoimistot. Samoin erilaiset palveluntoimittajat, kuten ääni- ja valourakoitsijat, kalustotoimittajat ja turvallisuusalan yritykset ovat yhä useammin pitkälle erikoistuneita ja tapahtuma-alaan perehtyneitä. Tarjontaa on aiempaa enemmän ja kilpailutus on tullut osaksi tapahtumatuottajan perusosaamista.

Tämä kehitys on johtanut samalla sopimuskulttuurin muuttumiseen professionaaliseen suuntaan. Tupakka-askin kanteen tai pelkkänä suupuheena tehdyt sopimukset alkavat olla historiaa – onneksi. Tapahtumajärjestämisessä liikkuvat rahasummat ovat sen verran suuria, että on sekä tilaajan että palvelutuottajan edun mukaista määritellä mahdollisimman tarkoin mihin osapuolet sopimuksessa sitoutuvat. Tarvittava osaaminen on paljolti samaa kuin missä tahansa elinkeinotoiminnassa (Iso-Aho ja Lyijynen 2005, s. 68).

Jo aiemmin mainittu Kaustinen Folk Music Festivalin esimerkki kertoo siitä, miten lisääntyneet ammattitaitovaatimukset voivat johtaa jopa fes-

tivaalin luopumiseen talkootyövoiman käytöstä kokonaan. Onkin helppo luetella tapahtumatuotannon tehtäviä, jotka ainakaan tiukasti tulkittun talkootyön määritelmän ja lainsäädännön perusteella eivät sovellu vapaaehtoistyönä teetettäväksi. Näitä ovat muun muassa sähköasennukset, lavarakenteiden pystytykset, järjestyksenvalvonta ja vartiointi sekä osittain elintarvikkeiden ja alkoholin käsittelyyn ja myyntiin liittyvät tehtävät. Näiden lisäksi on tehtäviä, joissa tapahtumajärjestäjä joutuu pohtimaan töiden teettämistä riskienhallinnan näkökulmasta. Jos lipunmyyntitoiminnassa rahakuljetuksineen liikkuu satoja tuhansia euroja rahaa, niin olisiko syytä ostaa työ alan yritykseltä?

Moni edellä kuvatuista tehtävistä on aiemmin kuulunut juuri ”jokamiehentyöksi” luokiteltaviin talkootöihin. Yövärtiossa äänentoistolaitteita vahtimassa seisoi joku illanvirkku tapahtuman taustajoukoista eikä ainakaan laki vartiointiliiketoiminnasta ollut häiritsemässä. Lohisoppaa ja karjalanpiirakoita munavoilla valmisti ja tarjoili kuka tahansa homman hallitseva ilman hygieniapassia. Järjestyksenpidosta huolehtivat paikallisen urheiluseuran leveäharteiset miehet vailla minkäänlaista järjestyksenvalvojakoulutusta.

Voimme aiheellisesti murehtia perinteisen talkootyön liikkuma-alan kapenemista tapahtumajärjestämisessä, mutta asialla on toinenkin puoli. Tapahtumien määrän ja koon kasvaessa olemme saaneet yhä uudelleen kuulla sekä maailmalta että Suomesta tilanteista, joissa tapahtumien turvajärjestelmät ovat pettäneet, poistumistiet ovat tukkeutuneet, esiintymislavat ovat sortuneet tai yleisön liikehdintä on yltenyt hallitsemattomaksi ja joissain tapauksissa väkivaltaiseksi. Seurauksena on ollut sekä suuria aineellisia vahinkoja että loukkaantumisia ja ihmishenkien menetyksiä. Usein syy on ollut tapahtumajärjestäjästä riippumaton, kuten myrsky tai muu luonnonmullistus, mutta joka tapauksessa tällaiset tapaukset ovat saaneet varpailleen sekä viranomaiset että tapahtumajärjestäjät.

Onko realistista tässä tilanteessa ajatella, että tapahtumien ammattimaisuutta ja sääntelyä ryhdyttäisiin purkamaan ja näin saataisiin uudelleen enemmän tilaa perinteisille vapaaehtoistyön muodoille? Vai jatkuuko kehitys entistään tiukempaan suuntaan? Olisiko tapahtumien kenties ryhdyttävä ajattelemaan kokonaan uudelleen vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia ja tehtäväkenttää?

4.3 Tarvitsevatko yhteiskunta ja kulttuuriorganisaatiot vapaaehtoistyötä?

Jos tapahtumat tehtäisiin täysin palkattujen ammattilaisten voimin, olisiko niiden suhde ympäröivään yhteisöön löyhempi? Siihen tuntuvat viittaavan suomalaisten tapahtumien vastaukset tammikuussa 2011 tehdystä kyselyssä (Kinnunen 2011). Tapahtumat näyttävät saavan osan olemassaolon oikeutuksesta käyttämällä vapaaehtoistyövoimaa. Tällä ne kertovat, etteivät ne tulisi toimeen ilman paikallisyhteisön tukea. Samalla talkoolaisten into tulla mukaan ponnistelemaan tapahtuman aikaansaamiseksi osoittaa, että tapahtumalla todella on tuo tuki.

Talkoolaisten ja tapahtuman suhde tapahtuman ekosysteemissä on tiivis ja palvelee molempien osapuolten tarpeita. Mukanaolo tapahtumissa on talkoolaiselle tapa tuntee kuuluvansa yhteisöön kahdellakin tasolla: toisaalta tekemällä festivaalia liitytään paikallisyhteisön identiteetin rakentamistyöhön, toisaalta halutaan olla osa erityistä tapahtuman sisältöön ja taustaorganisaatioon liittyvää ”heimoa”. Tästä heimotunteesta nousee tapahtuman henki, jonka luomisessa talkoolaisilla katsotaan olevan tärkeä rooli. Jopa niin tärkeä, että se festivaalien näkemyksissä ohittaa merkitykseltään talkootyövoiman käytön mahdollistamat kustannussäästöt.

Mutta tarvitseeko yhteiskunta kulttuuriorganisaatioissa ja erityisesti kulttuuritapahtumissa tehtävää vapaaehtoistyötä? Johdannossa kuvattu

esimerkki vuonna 2010 Ruotsissa leimahtaneesta keskustelusta, jossa kulttuurityöntekijät raivostuivat kulttuuriministerille (Vi vägrar jobba gratis för dig, Adelson Liljeroth 2010), antaa viitteitä yhdestä mahdollisesta kehityssuunnasta tiukentuvan julkisen talouden Euroopassa. Samalla kun viranomaissäännökset koko ajan rajoittavat vapaaehtoistyöntekijöiden mahdollisuuksia osallistua kulttuuritapahtumien järjestämiseen, saattaakin toiselta suunnalta nousta paineita kulttuurilaitosten palkkakulujen alentamiseen esimerkiksi käyttämällä vapaaehtoisia vaikkapa museoiden valvojina, teattereiden lipunmyyjinä tai konserttisalien lavajärjestäjinä. Eikä taiteellisen sisällön tilaaminen ainakin osittain palkattomilta harrastajilta ole sekään mahdoton skenaario, vaikka onkin kulttuurialan ammattilaisten näkökulmasta epätoivottavaa. Aika ajoihin tällaista väläytellään kansalaiskeskustelussa ja jopa kaupunginvaltuustoissa varsinkin silloin, kun joku ammattimainen kulttuuriorganisaatio on ylittänyt budjettinsa.

Kulttuuritapahtumat ovat tietysti tässäkin keskustelussa hiukan oma maailmansa, jonka toiminnalliset ja taloudelliset lainalaisuudet ovat paljolti toiset kuin vaikkapa teatteri- ja orkesterilain piirissä ympärivuotista toimintaa tekevillä kaupunginteatterilla ja -orkestereilla. Keskeiset erot ovat siinä, että tapahtumien suurin työvoimatarve keskittyy tavallisesti yhteen viikonloppuun tai viikkoon vuodessa vakinaisen henkilökunnan ollessa pieni ja siinä, että tapahtumien rahoituksesta kuntien ja valtion osuus on vain 24 % (Finland Festivals selvitti talouden rakennetta vuodelta 2008.). Kulttuurilaitoksien kohdalla tilanne on molemmissa suhteissa karkeasti arvioituna päinvastainen. Lisätyövoiman tarve on tällä hetkellä satunnaista ja vähäistä suhteessa vakituisen henkilökunnan määrään ja julkisen tuen osuus budjeteista liikkuu usein 70 – 80 %:n liepeillä.

Ajatusleikkinä voi pohtia, mitä talkootyöntekijöiden katoaminen tapahtumista merkitsisi yhteiskunnan ja kulttuuritarjonnan näkökulmasta.

Festivaalien antamien vastausten mukaan 71 %:lla tapahtumista ei olisi resursseja järjestää nykyisen laajuista tapahtumaa ilman vapaaehtoisia. Lisäksi 75 % tapahtumista ilmoittaa yhdeksi syyksi vapaaehtoisten käyttöön kustannusten alentamisen (Kinnunen 2011). Nämä kaksi tietoa johtavat päätelmään, että tapahtumien vaihtoehdot kuvatussa tilanteessa olisivat kustannussäästöjen etsiminen jostakin muualta, todennäköisesti ohjelmistosta tai tulojen lisääminen, todennäköisesti ohjelmistoa kaupallisemmista lähtökohdista rakentamalla.

Kaikille tapahtumille palkatun työvoiman käyttöön siirtyminen ei olisi kynnyskysymys. Mikäli taloudellinen tilanne sen mahdollistaisi, 56 % tapahtumista olisi melko tai täysin valmiita siirtymään siihen jo nyt.

Talkootyöpanoksen katoaminen tapahtumista merkitsisi todennäköisesti riskittömämpää ja sisällöllisesti suppeampaa ohjelmistoa, minkä ei luulisi olevan kulttuuripoliittisesta näkökulmasta yhteiskunnan intressissä. Yhteiskunnalle jäisi tietysti mahdollisuus purkaa kustannuspaineita liisäämällä merkittävästi festivaalien rahoitusta, mutta sellainen vaikuttaa ainakin tämänhetkessä taloustilanteessa epätodennäköiseltä.

Hetki ennen tulevaisuutta. Fes-
taritalkoot pulkassa. "Ei koskaan
enää!" Ja kuitenkin seuraavana
vuonna taas...

5 Tulevaisuuden talkoolainen tulevaisuuden tapahtumassa

Lainsäätäjien ja viranomaisten päätökset sekä kulttuurialan ammattimaistuvat toimintakäytännöt eivät ole ainoita tapahtumatuotannon parissa nyt ja tulevaisuudessa tehtävään talkootyöhön vaikuttavia tekijöitä. Tärkeässä roolissa ovat tietenkin tapahtumaorganisaatiot itse sekä kaikki jo toiminnassa mukana olevat ja potentiaaliset vapaaehtoistyöntekijät.

Kun pohditaan kulttuuritapahtumien vapaaehtoistyön tulevaisuuden näkymiä esimerkiksi vuoteen 2020 mennessä, ei voi olla havaitsematta jonkinlaisen murroksen oireita. Tapahtumajärjestäjille tammikuussa 2011 tehdyssä kyselyssä esiin tulleet tulevaisuusnäkemykset eivät tosin anna kovin paljon avaimia muutoksien ennakointiin. Vapaaehtoistyön roolin muutoksia kymmenen vuoden aikajänteellä kartoittanut avoin kysymys tuotti 27 vastausta, joista joka kolmannessa nähtiin tilanteen pysyvän muuttumattomana. Viisi vastaajaa arveli vapaaehtoistyön roolin vähenevän ja samaan hengenvetoon viitattiin talkoolaisten saatavuuden heikkenemiseen, tehtävien erikoistumiseen ja vaativuustason nousuun. Yhdessä vastauksessa mainittiin tulevaisuuskuvana vapaaehtoistyöntekijöiden korvaaminen palkatuilla työntekijöillä.

Samankaltainen yleiskuva välittyy vastauksista (n=27) kysymykseen, joka koski tyypillistä vapaaehtoistyöntekijää kymmenen vuoden kuluttua. Viisi vastaajaa arveli talkoolaisen samanlaiseksi kuin tälläkin hetkellä. Seitsemän vastaajaa arveli vapaaehtoisten olevan eläkeläisiä tai mainitsi ikärakenteen tulevan vanhenemaan. Yhdeksässä vastauksessa ennakoitiin opiskelijoiden (edelleen) olevan tärkeä talkoolaisryhmä. Ei siis mitään mullistavaa odotettavissa tämän perusteella. Hämmästyttävän vähän vastauksissa näkyi esimerkiksi samaan aikaan julkisuudessa käyty huolestunut keskustelu talkootyön verokohtelusta. Kysyttäessä lisäkoulutustarpeista lähes puolet (8/18) tosin toi esille erilaiset lainsäädäntöön liittyvät asiat, joista kaksi vastaajaa erikseen mainiten myös verotuksen.

Ilosaarirockin järjestämisestä vastaavan Joensuun Popmuusikot ry:n toiminnanjohtaja Markku Pyykkönen otti esille talkootyön verotuksen tapahtumille aiheuttamat ongelmat vastaanottaessaan Pohjois-Karjalan Maakunnan Kehittäjä 2010 tunnustuksen vuoden 2011 alussa. Aiheesta Sanomalehti Karjalaiseen kirjoittanut emeritus päätoimittaja Pekka Sitari totesi Pyykkösen huolen aiheelliseksi ja huomautti yhteiskunnan uhkaavan rapauttaa verotuksella vapaaehtoistyötä, ”joten Ilosaarirock ei ole ainoa tapahtuma, jonka päälle kasataan murheita (Sitari 2011)”. Itse asiassa murheita voi monilla muilla tapahtumilla olla aina ennakointiin pyrkivää ja uusia lähestymistapoja etsivää Ilosaarirockia enemmän, vaikka sen suomalaisittain merkittävän suuret vapaaehtoistyöntekijämäärät ovatkin olleet viime vuosina laskusuunnassa.

Mutta minkälaisia teitä tapahtumilla voisi olla uhkaavasta murheen alhosta ylös? Tai voiko jopa jollain omilla toimenpiteillä välttyä sinne joutumasta? Riittääkö pään paneminen pensaaseen?

Eräs tapa lähteä purkamaan talkootyön tulevaisuuden mahdollisuuksia on lähteä liikkeelle siitä muutakin yhteiskuntaa koskevasta havainnosta, että vapaaehtoistyöntekijöiden, siinä missä myös muiden kansalaisten motiivit toiminnalleen ovat todennäköisesti yhä enemmän erilaistumassa. Ihmiset korostavat yksilöllisiä tarpeitaan ja se heijastuu yhä enemmän myös vapaaehtoistyöhön.

Vapaaehtoistyötä käsittelevässä kirjallisuudessa puhutaankin ”klassisesta vapaaehtoisuudesta” ja ”uudesta vapaaehtoisuudesta” (Esim. Hustinxin taulukko teoksessa Rochester et al. 2010, 31.). Klassisen vapaaehtoistoiminnan piirteitä ovat muiden muassa perinteisiin kulttuurisiin normeihin nojautuminen, suuri sitoutuneisuus, delegoitu johtajuus,

kiinteä organisaatorakenne, järjestön tarpeiden asettaminen ensisijalle, idealismi, toiminnan pitkäaikaisuus ja säännöllisyys sekä altruismi ja epäitsekkyyks. Uutta vapaaehtoistoimintaa puolestaan luonnehtivat yksilöllisyyden korostaminen, henkilökohtaiset intressit, löysät siteet organisaatioon, hajautettu organisaatorakenne, väljät verkostot, ajankohtaiset kiinnostuksen kohteet, tasapainoilu omien ja organisaation tarpeiden välillä, käytännöllinen suhtautuminen, panos/tuotos -arviointi, määräaikaisuus, epäsäännöllisyys ja vastavuoroisuus.

Jos kulttuuritapahtumien vapaaehtoistoiminnan mahdollisia tulevia muotoja lähdetään hakemaan edellä esitettyjen uutta vapaaehtoistoimintaa kuvaavien piirteiden perusteella, voidaan ajatusleikkinä hahmotella alla olevan kaltaisia lähitulevaisuuden, vaikkapa 2020-luvun talkoolaisprofieileja. Ne eivät ole ennustuksia, koska niiden taustalla ovat jo näkyvissä olevat trendit, vaan pikemminkin niiden tarkoitus on houkutelua tulevaisuusajatteluun, näkemään niiden yli. Parhaimmillaan ne voivat toimia vastaväitteisiin provosoivina ehdotuksina.

Harmaa panteri hakemassa elämänsisältöä

Täytin eilen 70 vuotta. Olen syntynyt samana vuonna kuin Joe Strummer, siis Olympiavuonna 1952. Pistin 1980-luvun lopussa perustamani mainostoimiston lihoiksi kymmenen vuotta sitten. Sen jälkeen auttelin kaverin pakkaustuotefirmassa kehityspuolella aina silloin tällöin, nyt en enää muutamaan vuoteen. Palkkatyölle ei ole tarvetta ja se maailma tuntuu kaikin puolin osaltani loppuun kulutetulta. Ostin jo vuosia sitten talon Espanjasta. Talvella siellä on suhteellisen miellyttävää, mutta kesät ovat muuttuneet sietämättömän kuumiksi. Tullaan tietysti vaimon kanssa Suomeen mökille heti jäiden lähdettyä. Kesäisin pistäydytään aina muutamilla festareilla, eikä pelkästään rock-sellaisilla.

Osaan kaikenlaista, graafista suunnittelua tietysti, mutta myös yrityksen pyörittämiseen liittyviä asioita, tuotekehittelyä ja palvelumuotoilua, muutamaa kieltäkin aika hyvin, kun töissä ollessa projektit olivat usein kansainvälisiä. Sosiaaliseen mediaan, kuten sitä 2010-luvulla kutsuttiin, ehdin myös vielä, vastahakoisesti, perehtyä viimeisinä työvuosina. Asiakaslähtöinen suunnittelu, crowdsourcing ja produsage olivat juttuja jotka saivat minut vielä innostumaan.

En ole enää oikein kotonani rockfestivaalien yleisön joukossa, vaikka keski-ikä siellä on noussutkin niistä ajoista, kun parikymppisenä aloin pyörimään Ruisrockissa ja muualla. 70-luvulla olin myös talkoilla tekevässä joitakin pienempiä festareita, mutta se jäi kun työ- ja perhe-elämä veivät kaiken liikenevän ajan. Clashin näkeminen Ruisrockissa 1979 oli unohtumaton juttu. Strummerin kuolemastakin tulee jo kaksikymmentä vuotta, joten Clashia on turha haikailla takaisin. Mutta jos vain voisin jotenkin olla mukana tuottamassa jollekulle yhtä isoa elämystä, niin olisin taas valmis tarttumaan hommiin. Siis talkoilla. Ja vaikka nykytanssifestarilla tai elokuvajuhlilla. Minua kiinnostavat kaikki taiteen alat.

Ei minusta enää ole roudaamaan, eikä järkkärihommiin. Ajokortti on, mutta ei kuljetuspuoli ole sitä mitä oikeasti osaan. Mieluummin tarjoaisin käyttöön ammattitaitoni ja luovuuteni kuin rapistuvan fysiikkani. Ja oikeastaan tekisin noita festarihommia pääasiassa talvella, kun Espanjassa tuppaa aika käymään pitkäksi. Siis etätöinä. Voisikohan jollakin festivaalilla olla minulle käyttöä? Löydänpö oman paikkani ja tehtäväni tapahtumien rekrytointi-ilmoituksia katselemalla? Ja mitä sanoisi verottaja? Olisinko arvostettava harmaa pantteri, vai vain yksi harmaan talouden harjoittaja lisää?

Individualistinen uraohjus meritoitumisalustalla

Olen nyt neljättä vuotta talkoissa festareilla. Ekana vuonna olin pystytellessä aitoja ja teltoja, ja sitten lopuksi purkamassa. Näin ihan ok bändejä, joten sinänsä se oli ihan kannattava homma. Mutta päätin saman tien, että se puoli asiasta tuli nähtyä. Ihmettelin tyyppejä, jotka teki sitä samaa jo kolmatta kesää peräkkäin. Minä kiinnitin huomiota siihen taustalla pyörivään hahmoon, joka piti tehokkaan, mutta rennon näköisenä videokokouksia eri puolille maailmaa miniläppärillään, moikkaili artisteja ja antoi tiedotusvälineille lausuntoja. Se näytti coolilta, vaikka kukaan aiemmin talkoissa olleista osannut kertoa sen äijän nimeä tai tittelä.

Seuraavana vuonna änkesin itseni ensimmäisen vuoden journalistiikan opiskelijana talkoolaiseksi saman festarin lehdistötoimistoon ja pääsin jopa juttusille tuon tapahtuman toimitusjohtajaksi kutsutun tyyppin kanssa. Artistejakin tapasin, välitin haastattelupyynnöitä ja kirjoitin muutama tiedotteen. Bändejä en kovin paljon ehtinyt katsomaan, mutta en osannut sitä harmitella. Festarityö alkoi näyttää mielenkiintoiselta uravälillä. Voisiko tästä saada ammatin, mietin festarin jälkeisenä päivänä pressikeskuksesta ulos kävellessäni? Tuttu, hyväntuulinen aitaporukka oli purkamassa rakennelmia jo neljättä kesää. Eivät kyllä vaikuttaneet enää tuntevan minua.

Kolmantena vuonna menin hengaillemaan festaritoimistoon jo talvella. Nyt vasta oikeastaan ymmärsin, että kyse oli kansainvälisen, franchising-periaatteella toimivan tapahtumaketjun ainoasta Suomessa toimivasta lenkistä. Ketjun ideana oli hakea tapahtumille paikkoja raja-alueilta, joissa sille saataisiin luonnollinen kansainvälinen yleisöpotentiaali. Siksi festari oli Kaakkois-Suomessa, lähellä Venäjää ja yleisöä olikin sieltä vuosittain yhä enemmän.

Tapahduman formaatista puuttui minun mielestäni kunnan klubi ja päätin uskaltaa ehdottaa nyt jo tutulle festaripäällikölle sellaisen ko-keilua varsinaista festaria edeltävänä iltana. Olin miettinyt kansainvälisen yleisön huomioon ottavan ohjelmakonseptin valmiiksi, samoin tilan ja luonnostellut tiedotusmateriaaleja. Budjetista minulla ei ollut minkäänlaista käsitystä, mutta eihän kaikkea voi osata heti. Pomo innostui kuitenkin sen verran, että lupasi viedä asian eteenpäin ketjun pääkonttoriin. Parin viikon päästä soi puhelin. Klubi oli saanut vihreää valoa ja kengännauhabudjetti oli käytettävissäni. Ylittää ei saanut, alittaa kylläkin. Ja kaikki sopimukset tietysti piti kuljettaa festivaali-johtajan kautta. Olinpa melko tyytyväinen itseeni. Kesä tuli ja klubi meni ihan ok. Porukka tykkäsi ja sain pääkonttorista luvan jatkaa. Budjettikin kasvoi. Sain käyttöön havittelemanani isot screenit, joissa pyörii roudaustaukojen aikana verkon kautta lähetettävää suoraa livekuvaa yhdeltä venäläiseltä ja yhdeltä saksalaiselta klubilta. Tätä puolta koordinoi nyt eräs digivelho kaverini milloin mistäkin päin maailmaa. Hänen liksoihinsa minulla ei ole varaa, joten kaveri tekee juttua virtuaalitalkoina.

Syksyllä aloitin kulttuurituottajaopinnot. Hakuvaiheessa nousujohteiset festarimeriittini olivat kai tehneet jonkinlaisen vaikutuksen, koska vain joka kolmaskymmenes hakijoista pääsi sisään. Viestintäopinnot ovat jääneet nyt joksikin aikaa sivuraiteelle. Menin keväällä festaritoimistolle ensimmäiseen harjoitteluuni. Tarjosivat klubin lisäksi vähän laajempia vastuita. Tulinhan olemaan talossa kolme kuukautta kokopäiväisesti. Totta kai olin kiinnostunut, mutta kysyin kuitenkin pötkä, että maksetaanko palkkaa myös. Toimitusjohtaja hymyili ensin epäuskoisen näköisenä, mutta osoittautui että hän oli jo miettinyt asiaa. Ilme vaihtui peruslukemille ja sain tarjouksen joka minusta kannatti hyväksyä: saisin palkan yhdeltä kuukaudesta. Talkoolaisuuteni jatkuu siis enää muutaman viikon. Täytyy alkaa miettimään seuraavaa siirtoa.

Yrityksen työntekijät elämyssukelluksella kulttuuritalkoissa

Jossain vaiheessa meidän firman henkilökunnassa alkoi ilmetä kyllästyksen merkkejä jokavuotiseen illalliseen festarin vip-alueen teltassa. Useimmat halusivat kyllä, että tuetaan paikkakunnan näkyvintä kulttuuritapahtumaa, mutta parempaa ruokaa olisi ollut tarjolla muualla, ja illastamisen yhteydessä musiikin kuuntelusta ei tullut oikein mitään.

Yksi meidän työntekijöistä oli ollut tapahtumassa talkoolaisena ja oli jo vuosia hehkuttanut kokemusta muille. Siitä tuli firman henkilöstöpäällikölle idea, että mitä jos kutsuttaisiin tapahtuman vastuuhenkilöt seuraavana talvena palaveriin, jossa mietittäisiin miten yrityksemme voisi osallistuakin vaihteeksi tapahtuman tekemiseen eikä vain valmiiseen pöytään istumiseen.

Näin tehtiin ja löytyihän sitä tekemistä. Olihan meillä porukassa kieliä, viestintää, logistiikan ja rakennuspuolen ammattilaisia, tilityökurssin ja hygieniapassin suorittaneita sekä ihan tavallisten jokamiehen hommien osajia. Eihän tällaisesta kaikki tietenkään innostuneet, mutta parikymmentä työntekijää eri henkilöstöryhmistä kuitenkin. Ihmisiä kiinnostaa miten festivaalin kaltainen kansainvälinen projekti rakennetaan, mitä kaikkea pitää osata ja ottaa huomioon, kuinka vaativat tekniset järjestelyt hoidetaan ja miten artistien kanssa tullaan toimeen. Jotkut halusivat vain vaihtaa muutaman toimistossa istumiseen käytettävän päivän konkreettiseen ruumiilliseen työhön. Meidän työntekijöitä oli tulkkeina ja artistioppaina, autonkuljettajina, tilojen somistajina, lastenkonserttien puuhapisteiden avustajina ja pääsipä yksi onnellinen back-stagellekin.

Koskaan ei tapahtuman kanssa tehtävä yhteistyö ole ollut näin antoisaa ja ennen kaikkea hauskaa. Rahaa meni kyllä saman verran kuin konserttilippuihin, sisäfileisiin ja viineihin, mutta jäi paljon parempi mieli. Medianäkyvyyttä tempauksemme sai lisäksi enemmän kuin aiemmat yh-

teistyökuvioimme. Talkoolaistemme staff-passit roikkuvat vieläkin useimpien työpisteiden sermeissä; niiden myötä musiikkia sai jokainen käydä kuuntelemaan silloin kuin oma talkootyövuoro ei ollut päällä. Niin, ja talkooväelle tarjottu, seisaaltaan syöty lohikiusaus maistui työvuoron lomassa jostain syystä paremmalta kuin kovat kaulassa pöydän ääressä mutusteltu sisäfilee. Tapahtuman meille myymän toiminnallisen elämyspaketin lisäksi päätimme ostaa festivaaliorganisaatiolta tänä vuonna pidettävien firman 50-vuotisjuhlien järjestelyt. Miksi räpeltäisimme itse, kun näimme läheltä miten ammattilaiset homman tekevät?

Vapaaehtoisuus varattomien pääsylippuna kulttuurikansalaisuuteen

Festarilippujen hinnat ovat karanneet käsittämättömällä tavalla ihan tavaisiin. Ennen meikäläisen kaltaisella opiskelijalla tai työttömälläkin oli varaa käydä joka kesä kahdessa tai jopa kolmessa tapahtumassa, joista yhden kulut tuli hoidettua talkoilla. Nyt oikeastaan ainoa mahdollisuus päästä kokemaan festaritunnelmaa on onnistua saamaan talkoopaikka jostain vielä jäljellä olevasta tapahtumasta.

Viime vuosikymmenen alkupuoliskolla, joskus 2012–2015, tapahtui rahan ja talouden maailmassa jotain mistä minulla ei ole vielä kukaan oikein selvää käsitystä. Ainakin euro hajosi useaan pienempään valuuttaryhmään, kurssit heilahtelivat, Suomen venti takkuili, työttömyys kasvoi – ja festarilippujen hinnat melkein kolminkertaistuivat. Kai ne bändienkin hinnat vain jatkoivat yhä kiihtyvää kasvuaan, kun levymyynnin tyrehtyntyä raha piti kiskoa keikoista.

Lisäksi isoimmat festarit muuttuivat yhdistyksistä yrityksiksi tai niiden tilalle tuli jopa ylikansallisia firmoja tapahtumia järjestämään. Talkoomeininkikin muuttui. Verottaja oli jo puuttunut talkookorvauksiin ja sitten festarit pidensivät talkoolaisten työvuoroja niin, että entisaikojen rento

meininki on ollut muisto vain ja yhteishenki hakusessa. Mutta minkäs teet, kun jokaista talkoopaikkaa kohden on kolme hakijaa, jotka edes jollain keinolla haluavat nähdä suosikkibändinsä.

Sama ongelma on meidän mummolla, jolla aina on ollut kausikortit oopperaan ja RSO:lle. Nyt kun se on eläkkeellä, se tekee talkoilla Musiikkitalon ja Oopperatalon opastuksia kiinalaisille turistiryhmille, jolla konstilla se saa kausikortit henkilökuntahintaan. Eläke ei täysihintaisiin riittäisi. Kannatti olla aikanaan viisi vuotta Kiinassa paperitehtaita ylösajamassa, vaikka taantuma veikin lopulta työpaikan metsäteollisuusfirmassa kahdeksan vuotta ennen eläkeikää.

Vapaaehtoiset taiteilijoina

Kun Suomen nykyistä festivaalikenttää rakennettiin, olivat tapahtumien järjestäjät harrastajia ja taiteilijat ammattilaisia. Näin minulle on kerrottu. Tällaisena tilanne pysyi pääsääntöisesti 1960–1970 -lukujen vaihteesta noin 2010-luvun loppuun saakka paitsi että järjestäjät alkoivat kyllä vähitellen muuttua ammattilaisiksi 1990-luvulta alkaen. Nyt 2020-luvulla asetelma on yhä useammin kääntynyt päinvastaiseksi: tapahtumien organisaattorit ja fasilitoijat ovat edelleen ammattilaisia, mutta sisällön tuottajat, kuten minä, ovat palkattomia harrastajia, siis yhdenlaisia vapaaehtoistyöntekijöitä.

Yksi ensimmäisiä tämän kehityksen airuita oli Savonlinnan Oopperajuhlat, jonka Opera by You -projekti toteutettiin verkkoyhteisön voimin. Projektin tuloksena syntynyt Free Will -oppera sai ensi-iltansa kesällä 2012. Tekijäjoukko koostui sadoista oopperan harrastajista tai muuten vain asiasta kiinnostuneista eri puolilta maailmaa. Projektia vetivät säveltämisen, kirjoittamisen, visualisoinnin ym. ammattilaiset.

Olin Opera by Youssa itekin mukana, lähinnä käsikirjoitusta pohtimassa. Pari vuotta sen jälkeen voitin erään elokuvafestivaalin carte blanche -ideakilpailun ja sain suunnitella kuuden klassikkoelokuvan esityssarjan ja esitellä elokuvat tapahtumassa – joko itse tai pyytää asiantuntijan sen tekemään. Nyt on työn alla monologin kirjoittaminen ja esittäminen teatterifestivaalilla. Webbikameran välityksellä tehtävän karsintavaiheen jälkeen selviää, saanko lopulta juttuni varsinaiselle estradille saakka.

Helsingin Guggenheim-museon jättiläismäiseen eurooppalaisen ITE-taiteen näyttelyyn "European Outsiders" en nanomuoviveistoksineeni sentään itseäni tupannut. Eikä sitä vapaan tarjonnan perusteella tietenkään koottukaan, vaan joku huippukuraattori sen kasasi.

Ero entiseen on oikeastaan vain siinä, että ennen harrastajille ja ammattilaisille oli selkeämmin eri estradit. Tämä roolien sekoittuminen on tietysti nostanut kriittistä keskustelua. Kun harrastaja tekee työtä ammattiorganisaatiolle, niin eikö hänen pitäisi saada palkkaa? Eikö vapaaehtoistyö ole silkkaa hintojen polkemista ja johda ammattitaitelijoiden aseman kurjistumiseen? Jos palkkaa taas maksetaan, niin voiko se olla yhtä suuri kuin minkä koulutettu ammattilainen saa? En osaa sanoa. Minulle riittää, kun saan kokea olevani tapahtuman tekijä, osallinen, enkä vain asiakas.

Ultravapaaehtoiset järjestäjättömien tapahtumien takuumiehinä

Siitä on kohta kymmenen vuotta aikaa, kun alkoivat erilaiset laajamittaisemmat spontaanit kokoontumiset, joista tieto levisi Facebookin ja muiden sosiaalisten medioiden sekä tekstiviestien avulla. Tai eiväthän ne tavallaan olleet spontaaneja, koska niistä tietoa levitettiin, mutta tavallaan kuitenkin olivat. Niillä ei ollut virallista järjestäjää, joten niitä eivät koskeneet myöskään kokoontumislain pykälät. Ensimmäisiä suomalaisia esimerkkejä olivat kaljakellunnat ja sitten tulivat tuontitavarana botellónit. Viranomaiset olivat ymmällään ja osa kansalaisista raivona, kun isojen massakokoontumisten jäljiltä puistot ja joenrannat jäivät siivoamatta. Veronmaksajat kyselivät lehtien palstoilla lystin maksajan perään. Ihan oikeutetuskin.

Mutta meitä oli pieni porukka, joka näki näitä kokoontumisia kohtaan esitetyissä vastalauseissa uhkan kansalaisten liikkumavapaudelle. Olttiinko taas yhdellä verukkeella pystyttämässä kontrollivaltiota? Kuinka monta ihmistä saa yhtä aikaa tavata toisensa puistossa ilman, että poliisi tulee kokoontumislain nojalla pyytämään nähtäväksi ilmoitusta yleisötapahtuman järjestämisestä tai yleisestä kokouksesta?

Koska olimme kansalaisvapauksien kannalla, päätimme alkaa samoilla tiedonvälitysmenetelmillä levittämään tietoa mahdollisuudesta osallistua noiden spontaanien tapahtumien siivoustalkoisiin. Homma taisi kuulostaa järjettömältä, koska aluksi innostus oli vaimeaa. Ei ihme, toiset saavat huolettomasti sotkea ja toiset siivoavat vapaaehtoisesti jäljet. Vähitellen osallistujamäärät kuitenkin kasvoivat ja lopulta myös yhä suurempi osa kokoontumisiin osallistujista alkoi siivota roskansa itse. Rupesi kai tuntumaan nololta, kun toiset kulkevat perässä siivoamassa ilman palkkaa.

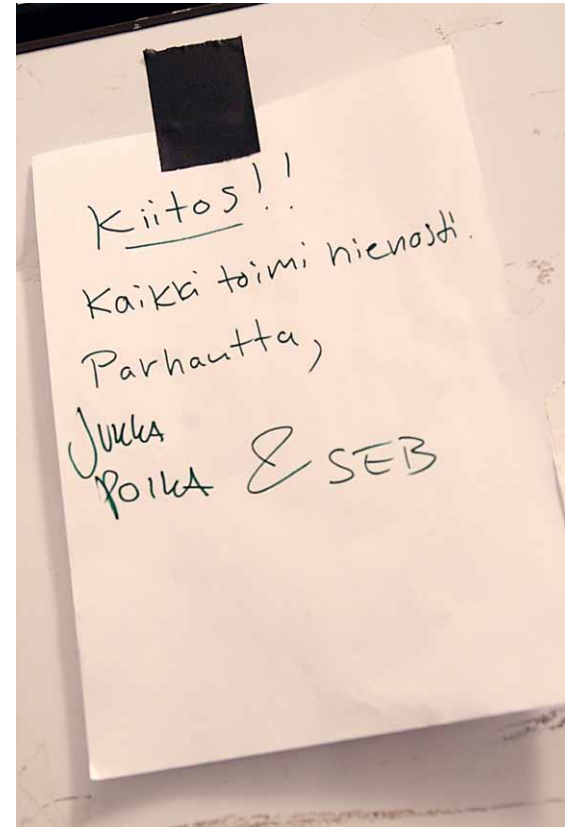
Myöhemmässä vaiheessa siisteyden ylläpitäminen ei enää vaatinut niin paljon ponnistuksia. Saatoimme paneutua kokoontumisten sisällön kehittämiseen, mikä tuntui tärkeältä kun maksullisiin kulttuuritapahtumiin ei kaikilla enää ollut varaa mennä. Tai sitten niiden äärimmilleen organisoitu ilme ei enää houkuttanut.

Koko ajan kuljettiin sillä ohuella nuoralla, jonka toisella puolella oli jonkinlainen kaoottinen suo ja toisella puolella yhä mutkikkaammaksi muodostunut tapahtumajärjestämistä rajoittava säädösviidakko. Joka tapauksessa kokoontumisiin alkoi vähitellen, kuin tyhjästä, ilmestyä trubaduureja kitaroineen tai kamariyhtyeitä, jonglöörejä ja pieniä akrobaattiryhmiä, maisemamaalareita ja eläviä patsaita. Olennaista oli, että mitään estradeja tai katsomoita ei rakennettu, eikä eikä muuta sähköä käytetty kuin mobiililaitteiden aurinkoenergialla varattuja akkuja. Eikä tehty aikatauluja tai sopimuksia.

Nyt on eletty näiden kokoontumisten kanssa muutama vuosi ja niihin aletaan tottua. Aika ajoin viranomaiset puuttuvat tilanteeseen, ja vieläkin lehtien tekstiviestipalstoilla levitetään inhoa ja kauhua tätä vallattomuutta kohtaan, mutta useimpien mielestä on mukavaa, kun puistoissa on elämää. Kunhan ei vain tapeltaisi ja sotkettäisi paikkoja. Jos jossakin on uhkaavia tilanteita joku meikäläisistä saa tiedon nopeasti ja menemme paikalle ja teemme mitä voimme tilanteen rauhoittamiseksi. Joskus soitamme itsekin paikalle poliisin. Yleensä kaikki kuitenkin sujuu hyvin.

Ai mitäkö me saamme palkkioksi tästä talkoohommasta? Avoimemman yhteiskunnan.

Kun näitä tarinoita tarkastelee Anne Birgitta Pessin kuvaamien vapaaehtoistyön motivaatioulottuvuuksien kannalta (vrt. Kuvio 1., luvussa 3.2), voi niistä uskoakseni löytää siinä kuvattuja saamisen ja antamisen, toiminnan ja pohdinnan, etäisyyden ja läheisyyden sekä jatkuvuuden ja uuden etsinnänkin elementtejä. Sen, mitkä näistä ulottuvuuksista tulevat todellisuudessa olemaan kulttuurikentän vapaaehtoistyön tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä ja minkälaisia toimintamahdollisuuksia tulevaisuuden tapahtumat talkoolaisilleen tarjoavat, jätän lukijan vapaaehtoisesti pohdittavaksi.

Lähteet

Artes, Kai; Björkqvist, Leena; Halonen, Katri; Iso-Aho, Juha & Uotila, Pekka (2010). Kulttuuritapahtumien ekosysteemit muutoksessa. Teoksessa Halonen Katri (toim.) Kulttuuri kokoaa. Kulttuuritapahtumien muuttuvat verkostot. Tuottaja2020 -hankkeen julkaisuja: tuottaja2020.metropolia.fi/julkaisut, 49–70.

Bouquerel, Milla (2008). Yleishyödyllinen seura voi saada talkootyöstä ison verolaskun. Helsingin Sanomat 28.12.2008. Artikkelin luettavissa osoitteessa: <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Yleishy%C3%B6dyllinen+seura+voi+saada+talkooty%C3%B6st%C3%A4+ison+verolaskun/1135242356590>. (Viitattu 4.4.2011.)

Caves, Richard. E. (2000). Creative Industries: Contracts Between Art and Commerce, Cambridge, MA: Harvard University Press.

Conway, Des (2009). The Event Manager's Bible. Third Edition. Oxford: HowToBooks.

Euroopan unionin neuvoston päätös aktiivista kansalaisuutta edistävän vapaaehtoistoiminnan Euroopan teemavuodesta (2011). <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:037:0082:0088:FI:PDF>.

Eurooppalainen vapaaehtoistoiminnan vuosi (2011). <http://www.kansalaisareena.fi/index.php?sivu=EUvapaaehtoisvuosi2011>. (Viitattu 31.8.2011.)

Festivaalien taloudellisia tunnuslukuja. Finland Festivals ry. Dokumentti ladattavissa osoitteessa: <http://www.festivals.fi/resource/files/festivaalien-taloudellisia-avainlukuja-2008.pdf>. (Viitattu 4.4.2011.)

Finland Festivals selvitti talouden rakennetta vuodelta 2008. <http://www.festivals.fi/tilastotietoa/6/?/fin/>. (Viitattu 24.8.2011.)

Grönlund, Henrietta & Pessi, Anne Birgitta (2008). Osallisuuden asenteet ja teot – Nuoret ikäryhmät vapaaehtoistoiminnassa. Teoksessa Autio Minna, Eräranta Kirsi ja Myllyniemi Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus. Nuorten elinolot -vuosikirja 2008, 127–137.

Halonen, Katri (2009). Kulttuurituottajat työn ja identiteettien markkinoilla. Työelämän tutkimus 3/2009, 182–192.

Hjalager, Anne-Mette (2009). Cultural Tourism Innovation Systems – The Roskilde Festival. Scandinavian Journey of Hospitality and Tourism, 9: 2, 266–287.

Iiskola-Kesonen, Hanna (2004). Mitä, miksi, kuinka? Käsikirja tapahtumajärjestäjille. Suomen Liikunta ja Urheilu ry. SLU-julkaisusarja 10/04.

Ilmonen, Kari; Luoto, Ilkka & Rosenqvist, Olli (2010). Maaseutumaisen kulttuuritapahtuman olemus, kehitys ja menestys. Kymmenen kehityskertomusta Suomesta, Skotlannista, Norjasta ja Uudesta Seelannista. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 4/2010. Sastamala: Vammalan Kirjapaino Oy

Iso-Aho, Juha (2011a). Designing and Managing Events. Teoksessa Hristova Svetlana, Knubben Thomas & Vartiainen Pekka (toim.). United in Diversity? Cultural Policy and its Dimensions. Verlag Pädagogische Hochschule Ludwigsburg, 150–159.

Iso-Aho, Juha (2011b). An Introduction to Festival Management: Old

Ways, New Directions. Teoksessa Brindle Meg & DeVereaux Constance (toim.) The Arts Management Handbook: New Directions for Students and Practitioners. New York: M.E. Sharpe Inc.

Iso-Aho, Juha ja Lyijynen, Elina (2005). Unohda hyvä veli – Toimi oikein kulttuurituottajana. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaalit 13/2005.

Kanniainen, Topi (2010). Turha maksaa palkkaa, kun työt tehdään ilmaiseksi. Talouselämä 5.10.2010.

Kauhanen, Juhani; Juurakko, Arto & Kauhanen, Ville (2002). Yleisötapahtuman suunnittelu ja toteutus. Vantaa: WSOY.

Kinnunen, Paula (2011). Festivaalien vapaaehtoiset. Webropol-kyseily tekeillä olevaan opinnäytetyöhön. Julkaisematon.

Korkein hallinto-oikeus. 21.11.2008/2913 KHO:2008:84. <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2008/200802913>. (Viitattu 31.8.2011.)

Kulttuuritapahtumat kaupallisina ohjelmalvelutuotteina -käsikirja (2004). Imatran Seudun Kehitysyhtiö/Matkailun ohjelmalvelun normisto (MoNo), <http://www.kehy.fi/filebank/234-KKkulttuuritapahtumat.pdf>. (Viitattu 24.8.2011.)

Kukkonen, Tiina (2001). Festivaalien talous 1999. Finland Festivals ry:n jäsenten talouden rakenne 1999 ja kehitys vuodesta 1993. Taiteen keskuustoimikunta, tutkimusyksikkö. Helsinki.

Kuusi, Sara (2007). Ainutlaatuista ja ajankohtaista. Katsaus helsinkiläisiin festivaaleihin. Teoksessa Silvanto Satu (toim.) Festivaalien Helsin-

ki. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Laasanen, Juhani (2011). Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Raportteja 70.

Lauslahti, Sanna (2011). Näpit irti verottaja. Blogi Iltalehdessä 10.2.2011, <http://blogit.iltalehti.fi/sanna-lauslahti/>. (Viitattu 23.8.2011.)

Mietintö vapaaehtoistyön roolista taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi (2007/2149(INI)). A6-0070/2008. Istuntoasiakirja. Euroopan parlamentti.

Mulari Outi (2010). ”Kyllähän me keskenään toisiamme kiittelimme!” Sisäinen viestintä NORDLEK 2009 – tapahtuman vapaaehtoistoiminnan organisoimisessa. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu, kulttuurituotannon koulutusohjelma.

Myllykoski, Timo (2003). Rakennusliitto tuomitsee talkootyön. Kaleva 27.10.2003.

Myllylä, Kaisa (2011). Vapaaehtoistyön hyötyä ei voi mitata pelkästään euroilla. Uutisuoksi 26.2.2011.

Opera By You 2012. Savonlinna Opera Festival. <http://www.operafestival.fi/OperaByYou.iw3>. (Viitattu 31.8.2011.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön avustukset valtakunnallisille kulttuuritapahtumille (2011). http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/tyk_avustukset/myonnetyt_avustukset/11fest_www.pdf. (Viitattu 23.8.2011.)

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi (2010). Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. RAY 2010. Helsinki:Yliopistopaino.

Picard, David & Robinson, Mike (2006). Festivals, Tourism and Social Change. Remaking Worlds. Clevedon: Channel View Publications.

Qstock-tapahtuman verkkosivut. <http://www.qstock.org/2011/talkootyo>. (Viitattu 24.8.2011.)

Rautio, Katja (2011). Talkoolaisen muotokuva. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu, kulttuurituotannon koulutusohjelma.

Rihko, Maija (2010). "Kiirettä piti, mutta hauskaa oli." Vapaaehtoisten näkemys kulttuuritapahtumien vapaaehtoistoiminnan organisoinnista. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu, kulttuurituotannon koulutusohjelma.

Rochester, Colin et al. 2010. Volunteering and Society in the 21st Century. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Rosbäck, Georg (2010). Talkootyöllä yhteistä hyvää. Taloustaito 9/2010. Veronmaksajien keskusliitto.

Räty, Tuija (2011). "Big Band-festaria ei olisi ilman talkoolaisia". Imatralainen 22.6.2011.

Smith, Melanie & Forrest, Kathryn (2006). Enhancing Vitality or Compromising Integrity? Festivals, Tourism and the Complexities of Performing Culture. In Picard D. and Robinson M. (2006). Festivals, Tourism and Social Change. Remaking Worlds. Clevedon: Channel View Publications.

Shone, Anton & Parry, Bryn (2001). Successful Event Management. A Practical Handbook. London and New York: Continuum.

Sitari, Pekka (2011). Yhteiskunnan pitäisi tukea talkootyötä. Karjalainen 17.1.2011.

Talkootyön verotus (2005). Verohallituksen ohje. http://www.vero.fi/?article=4195&domain=VERO_MAIN&path=5,40,87&language=FIN. (Viitattu 4.4.2011.)

Taitto, Annika (2011). Palkkana kiitos tai haukkuminen. Uutisvuoksi 28.1.2011.

Tolonen, Arttu (2011). Talkooväen hoosianna. Soundi 6–7/2011.

Silvennoinen, Anssi (2011). Kaiken takana on vapaaehtoinen. Etelä-Saimaa 12.2.2011.

Valtakunnalliset kulttuuritapahtumat 2011. Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Kulttuuri/kulttuuripolitiikka/avustukset/tky_avustukset/myonnetyt_avustukset/11fest_www.pdf. (Viitattu 24.8.2011)

Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:8.

Vi vägrar jobba gratis för dig, Adelson Liljeroth. Debatt 2.12.2010. <http://svtdebatt.se/2010/12/vi-vagnar-jobba-gratis-for-dig-adelsohn-liljeroth/> Viitattu 4.4.2011.

Virta, Sari (2011). Verottaja uhkaa varainhankintaa. Blogi Uudessa Suomessa 11.2.2011, <http://sarivirta.puheenvuoro.uusisuomi.fi/61371-verottaja-uhkaa-varainhankintaa>. (Viitattu 23.8.2011.)

Vuoden kävijätilastot 2010: Festivaalien lipunmyynti kasvoi lähes neljä prosenttia. Osoitteessa: <http://www.festivals.fi/tilastotieto/7/?/fin/>. (Viitattu 31.8.2011.)

Yeung, Anne Birgitta (2002). Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – Ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: YTY.

Yeoman, Ian; Robertson, Martin; Ali-Knight, Jane. Drummond Siobhan. McMahon-Beattie Una 2004. Festival and Events Management. An International arts and culture perspective, Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.

Yleishyödyllisten yhteisöjen verotus -työryhmän muistio. Valtiovarainministeriön julkaisuja 31/2009.

KUVAT

Katja-Maaria Kilponen ja Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival).....	Kansi
Katja-Maaria Kilponen (Imatra Big Band Festival).....	5
Tuuli Parikka (Imatra Big Band Festival)	7
Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival)	8
Katja-Maaria Kilponen (Imatra Big Band Festival).....	10
Tuuli Parikka (Imatra Big Band Festival)	15
Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival)	16
Tuuli Parikka (Imatra Big Band Festival)	18
Katja-Maaria Kilponen (Imatra Big Band Festival).....	20
Katja-Maaria Kilponen (Imatra Big Band Festival).....	22
Qstock-festivaali: www.qstock.org/2011/	24
Tuuli Parikka (Imatra Big Band Festival)	27
Katja-Maaria Kilponen (Imatra Big Band Festival).....	33
Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival)	35
Tuuli Parikka (Imatra Big Band Festival)	37
Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival)	41
Katja-Maaria Kilponen (Imatra Big Band Festival).....	44
Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival)	46
Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival)	48
Saana Järvi	50
Heikki Humberg (Imatra Big Band Festival)	51
Katja-Maaria Kilponen (Imatra Big Band Festival).....	52

ENGLISH SUMMARY

Culture Calling. Volunteers as a Labor Resource and Creators of Community Spirit in Cultural Events.

The year 2011 has been declared by the European Council as the European Year of Voluntary Activities Promoting Active Citizenship. The overall purpose of the thematic year was to encourage and support the efforts of the community, the member states as well as local and regional authorities to “create the conditions for civil society conducive to volunteering in European Union and to increase the visibility of the voluntary activities in the EU”. The timing seems convenient. Solidarity and sense of community, both of which seem to have disappeared from the modern society, and from which voluntary action as a form of human behavior has been thought to arise, are truly needed in the Europe of recession and falling national economies.

How the authorities on different levels have succeeded in their efforts still remains to be seen at the time of writing, but at least in Finland one cannot help noticing that something special is going on. Finland’s level is above the average when it comes to the percentage (37 %) of the citizens participating in volunteering. Moreover, the theme of the year has generated a remarkable amount of public discussion, seminars and research reports. Most of the discussion, however, has focused on volunteering in the social and health care sector. Also other classical fields of volunteering, which have traditionally been more or less dominated by altruistic motivation on the part of the volunteers and conducted by strong national organizations, have been discussed.

Volunteering in the cultural sector stands out in many respects. In Finland the most common way to volunteer in cultural organizations consists of taking part in organizing festivals and cultural events. In this

field volunteering is concerned with gathering new experiences, joining people with the similar interests and even getting a free ticket for a couple of hours' work, rather than "helping out" or "working for the cause". In most cases the nature of their engagement can be described as short-term volunteering very much based on personal interests. The following three perspectives of volunteering appear in the literature (see for example Rochester et al. 2010): non-profit paradigm, the civil society paradigm and serious leisure paradigm. The final aspect seems to provide the best description of what volunteering in cultural events is about.

In a survey conducted in January-February 2011, we inquired the organizers of Finnish festivals about the used practices when organizing volunteering and also their views about the future of volunteering. The questionnaire focused on the volume, profile, tasks, rewards and recruiting methods of the volunteers. The big picture of the answers including 34 respondents was that festivals are highly dependent on the work force of the volunteers. Volunteers are not important only as relatively inexpensive workforce but even more as creators of community spirit inside the event organization and thus act as social glue between the event and the local community.

As far as the tasks of the volunteers are concerned it seems that most of the volunteers still carry out basic organizational tasks e.g. selling tickets, taking part in construction and demolition, working as security stewards and doorkeepers etc., which is quite natural, because these are the tasks for which usually quite small festival organizations do not have enough permanent staff. On the other hand, scholars have identified trends in volunteering already for 20 years described as "knowledge volunteering" (Drucker) or "the rise of the brain volunteer and the demise of the brawn volunteer" (Evans and Saxton). These trends were hardly visible in the answers of our survey, even when asked about the future of volunteering in the next 10 years.

When recruiting volunteers for the festivals most festival organizations tend to emphasize the social benefits and special experiences offered by volunteering. The usual rewards, free entry to the festival, meals during work shifts, festival t-shirts and a staff parties, are also usually mentioned. Surveys from 1999 and 2011 indicate the increasing importance of material rewards. This may be partly due to the elevated competition for the time of volunteers with other forms of more or less "serious" leisure. Another reason is perhaps that modern short-term volunteers want better rewards than the traditional long-term volunteers, who were committed to volunteering for more altruistic reasons.

In Finland one of the most common topics around volunteering before and during the European Year of Voluntary Activities has been the taxation concerning fund-raising of non-profit organizations, which are using their members as volunteer workers and selling their work to companies or other non-profit organizations such as festivals. Also the increased rewards offered to some individual volunteers in non-profit organizations have occasionally aroused the interest of the taxman and other authorities. The line between unpaid and underpaid work is in some cases hard to define. The controversy between the concepts of active citizenship and equal terms of competition in the labor market seems far from settled.

Another aspect of this conversation is the rising concern about unpaid workers taking care of important tasks that should be the responsibility of the society. This conversation entered cultural field in the autumn 2010 when relatively low-paid Swedish cultural workers strongly opposed the idea originated by the Minister of Culture Lena Adelsohn-Liljeroth. She suggested bringing volunteer workers to the state financed cultural institutions in order to lower the costs.

The rise of professionalism has also brought about changes to the conditions and practices utilized in volunteer work at cultural events. Increa-

singly complicated technical requirements, security considerations and the increasing amount of regulations and required certificates have decreased the possibilities of using amateur staff in the festival organizations. The nature of organizations themselves, most commonly among biggest rock festivals, seems to be gradually changing from non-profit to profit-yielding businesses.

This book presents a short overview of the concept of volunteering in Chapter 2 and provides a closer look at the present practices (tasks, recruitment, organizing, feedback) of volunteering in Finnish cultural events in Chapter 3 viewed both from the point of view of both organizations and the volunteers themselves. Chapter 4 brings up the most common problems in the relationship between volunteering and the demands of the authorities.

However, the ultimate purpose of this text is to open a debate on the future of volunteering in cultural events. Chapter 2 describes some recent international trends in volunteering and changes in the values and ways of life behind them along the findings of Rochester et al's *Volunteering and Society in the 21st Century* (2010). Chapter 5 includes suggestions in the form of fictional stories concerning what new volunteers could be like in 10 or more years from now.

Episodic, employer-supported, transitional, transnational, virtual and professional (knowledge) volunteering, not to mention volunteering of the third age and activism-like volunteering, which I am referring to in the stories, are not new things as such anymore. However, they still are in the position of challenging the "dominant paradigm" (Rochester et al. 2010), which sees volunteering as long-term activity organized by major government subsidized non-profit organizations with purely altruistic agendas and traditional values. This narrow view of volunteering is one of the reasons why the authorities are overlooking or even hindering the volunteer work in more informal and complicated forms, which are typical e.g. in the festivals.

On the other hand, cultural organizations also need to look into the mirror, if and when they are worried about the future of volunteering in their organizations. The motivations and expectations of future volunteers will probably be more complex and differentiated than today. The crucial thing is to find the forms of volunteering where the needs and aspirations of the volunteer in the best possible way meet the needs and objectives of the cultural organization. If these can be reconciled with development tasks and the ground rules of the local community and the society in larger scale volunteering can still be the driving force of event organizing in the next decades.

Festivaalien vapaaehtoiset

1) Mikä on festivaalinne nimi?

2) Mikä on festivaalinne liikevaihto?

- alle 100 000 euroa
- 100 000-300 000 euroa
- 300 001- 500 000 euroa
- 500 001-1 000 000 euroa
- yli 1 000 000 euroa

3) Mikä on festivaalianne järjestävä taustayhteisö?

- Yleishyödyllinen yhdistys
- Osakeyhtiö
- Säätiö
- Kunta

4) Montako päivää festivaalinne kestää?

5) Mikä on festivaalinne perustamisvuosi?

6) Kuinka monta palkattua työntekijää festivaalillanne on?

Ympärivuotisia kokoaikaisia?

Ympärivuotisia osa-aikaisia?

Kokoaikaisia festivaalin aikana?

7) Mikä on festivaalinne palkatun henkilökunnan määrä henkilötyövuosina?

PERUSTIEDOT VAPAAEHTOISISTA Vapaaehtoisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa festivaalin hyväksi työskentelevää henkilöä, joka ei ole työsuhteessa festivaaliin ja joka ei saa palkkaa työstään .

8) Työskenteleekö festivaalillanne vapaaehtoisia?

Kyllä

Ei (siirry kysymykseen numero X)

9) Kuvaa tyypillistä festivaalin vapaaehtoista omin sanoin.

10) Kuinka monta vapaaehtoista festivaalillanne työskentelee vuoden aikana?

11) Kuinka moni festivaalinne vapaaehtoisista työskentelee ainoastaan tapahtuman aikana? Arvio prosenteissa.

12) Kuinka monta tuntia vapaaehtoiset työskentelevät keskimäärin päivässä?

13) Kuinka suuret ovat festivaalin suorat kulut vapaaehtoistyöntekijää kohti? (euroissa)

14) Minkä ikäisiä ovat festivaalinne tyypilliset vapaaehtoiset?

15) Kuinka paljon arvionne mukaan vapaaehtoisista on vuosittain. Arvio prosenteissa.

ensikertalaisia,

1-3 kertaa mukana olleita

4-10 kertaa mukana olleita

yli 10 kertaa mukana olleita

16) Millainen on tyypillisin festivaalinne vapaaehtoinen ammatilliselta taustaltaan?

- festivaalin edustaman taiteenalan opiskelija
- muu opiskelija
- festivaalin taiteenalan harrastaja
- festivaalin taiteenalan ammattilainen
- muu, mikä?

VAPAAEHTOISTYÖN KÄYTÄNNÖT

17) Millaisissa työtehtävissä festivaalin vapaaehtoiset toimivat?

- pystytys/roudaus/purku
- lipunmyynti
- järjestysmies
- kuljetus
- siivous
- ensiapu
- catering
- markkinointi
- kääntäminen tai tulkkauk
- yleisön palvelutehtävät esim. info
- esiintyjien palvelutehtävät, esim. hostit
- kutsuvieraiden palvelutehtävät
- lehdistön palvelutehtävät
- muut, mitkä?

18) Mitkä ovat kolme yleisintä vapaaehtoisten työtehtävää?

19) Onko festivaalillanne työtehtäviä, joissa vapaaehtoisten käytöstä on luovuttu?

- Ei
- Kyllä

20) Millä eri tavoilla festivaalinne rekrytoi vapaaehtoisia?

- Sosiaalinen media
- Festivaalin Internet-sivut
- Lehti-ilmoitukset

Puskaradio

Muut keinot, mitkä?

21) Mikä yllämainituista on tärkein tapa?

22) Onko festivaalillanne ollut ongelmia rekrytoida vapaaehtoisia?

Ei

Kyllä, miksi?

23) Onko festivaali korvannut palkattuja työntekijöitä vapaaehtoisilla?

Ei

Kyllä

24) Mistä tehtävistä ja miksi?

25) Miten festivaalinne palkitsee ja sitouttaa vapaaehtoisia?

T-paita

ruokailu tapahtuman aikana

loppujuhlat

vapaaliput/festivaalipassi

puhelin- ja matkakulujen korvaus

työtodistus

yhteydenpito festivaalien välillä

mahdollisuus edetä työtehtävissä

muut tavat, mitkä?

26) Miten festivaalinne kouluttaa vapaaehtoisia?

- yhteiset tapaamiset kaikille työntekijöille
- kirjallinen materiaali
- tehtäväkohtainen koulutus
- vapaaehtoisten oma Intranet
- vapaaehtoisten omat ryhmät sosiaalisessa mediassa esim. Facebook
- muu mitkä?

27) Ovatko vapaaehtoiset vakuutettu festivaalin aikana?

- Kyllä
- Ei

28) Onko festivaalillanne palautejärjestelmä vapaaehtoisille?

- Kyllä
- Ei

29) Toimiiko festivaalilla henkilö, joka on päätoimisesti vapaaehtoisten yhteyshenkilö festivaalin aikana?

- Kyllä
- Ei

KÄSITYKSET VAPAAEHTOISTYÖN MERKITYKSESTÄ

30) Mitä mieltä olette seuraavista väitteistä oman festivaalinne kannalta?

	1= täysin samaa mieltä	2= melko samaa mieltä	3= en osaa sanoa	4=melko eri mieltä	5=täysin eri mieltä
Festivaali rekrytoi vapaaehtoisia kustannusten alentamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoiset ovat tärkeitä festivaalin imagolle	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoisten kautta festivaali integroituu tapahtumapaikkakuntaan	☐	☐	☐	☐	☐

Festivaali rekrytoi vapaaehtoisia, koska ammattitaitoista henkilökuntaa ei ole saatavilla	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoisten määrä festivaalilla tulee lisääntymään	☐	☐	☐	☐	☐
Tarjoamalla vapaaehtoistyötä festivaali toteuttaa yhteiskuntavastuutaan	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaalilla on tarpeeksi resursseja vapaaehtoisten koulutukseen ja koordinoitiin	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaali tarvitsee lisäkoulutusta vapaaehtoisiin liittyvissä kysymyksissä, (esim. lainsäädäntö)	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoiset luovat yhteisöllisyyttä ja festivaalihenkeä	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaalilla työskentelee vapaaehtoisia liian vaativissa tehtävissä	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaali käyttäisi palkattua työvoimaa, jos se olisi taloudellisesti mahdollista	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoisilla on tärkeä rooli tulevaisuuden yleisönä	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaali pyrkii aktiivisesti rekrytoimaan eri-ikäisiä ja eritaustaisia vapaaehtoisia	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoistyötä tekevät festivaalilla pääasiassa naiset	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoisten rekrytointi on tulevaisuudessa vaikeampaa	☐	☐	☐	☐	☐

31) Mitkä ovat tällä hetkellä kolme tärkeintä syytä siihen, että festivaalilla työskentelee vapaaehtoisia?

- Vapaaehtoisten kautta festivaali integroituu tapahtumapaikkakuntaan
- Palkkakustannusten alentaminen
- Vapaaehtoiset ovat tärkeitä festivaalin imagolle
- Ammattitaitoista henkilökuntaa ei ole saatavilla
- Tarjoamalla vapaaehtoistyötä festivaali toteuttaa yhteiskuntavastuutaan
- Vapaaehtoiset luovat yhteisöllisyyttä ja festivaalihenkeä
- Vapaaehtoisilla on tärkeä rooli tulevaisuuden yleisönä
- joku muu syy, mikä?

MUUTOKSET JA TULEVAISUUDENNÄKYMÄT

32) Jos festivaalinne joutuisi luopumaan vapaaehtoisista, olisiko sillä resursseja tapahtuman järjestämiseen sen nykyisessä laajuudessa?

- Kyllä
 Ei

33) Onko festivaali harkinnut vapaaehtoisista luopumista?

- Kyllä
 Ei

34) Mistä syistä olette harkinneet vapaaehtoisista luopumista?

- Verotukselliset syyt
 Tiukentunut lainsäädäntö esim. turvallisuuden suhteen
 Rekrytointiongelmat
 Kasvaneet ammattimaisuuden vaatimukset
 Muut syyt, mitkä?

35) Miten arvioitte keinoja, joilla festivaalinne tulee motivoimaan vapaaehtoisia tulevaisuudessa?

	1= erittäin tärkeä	2= melko tärkeä,	3= en osaa sanoa	4= vähemmän tärkeä	5= ei lainkaan tärkeä
Festivaalityö tarjoaa vaihtelua palkkatyöhön	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaali tarjoaa aineellisia palkkioita (vapaaliput jne)	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaalin tarjoamaa koulutusta ja kokemusta arvostetaan työelämässä	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaalilla toimiminen lisää vapaaehtoisen sosiaalista pääomaa	☐	☐	☐	☐	☐
Festivaalilla voi verkostoitua oman viiteryhmänsä kanssa	☐	☐	☐	☐	☐

36) Mitä mieltä olette seuraavista kulttuurialaa koskevista väitteistä?

	1= täysin samaa mieltä	2= melko samaa mieltä	3= en osaa sanoa	4=melko eri mieltä	5=täysin eri mieltä
Vapaaehtoisten rooli kulttuuritoiminnassa tulee kasvamaan	☐	☐	☐	☐	☐
Kulttuurin toimijoille tullaan asettamaan uusia yhteiskuntavastuuseen liittyviä vaatimuksia julkisten rahoittajien toimesta	☐	☐	☐	☐	☐
Vapaaehtoiset uhkaavat ammattilaisten työllistymistä kulttuurialalla	☐	☐	☐	☐	☐
Yritysten kulttuurille antama tuki on tulevaisuudessa enemmän tieto-taitoa kuin suoraa rahallista tukea	☐	☐	☐	☐	☐
Kunnalliset taidelaitokset, kuten museot ja teatterit alkavat hyödyntämään vapaaehtoisia.	☐	☐	☐	☐	☐

37) Mitä vaihtoehtoja festivaalinne näkee vapaaehtoistyölle?

- Ostopalvelut yrityksiltä
- Ostopalvelut yhdistyksiltä (esim.urheiluseurat)
- Yhteistyö oppilaitosten kanssa
- Suoraan festivaaliin työsuhteessa olevat työntekijät

38) Millainen on festivaalinne tyyppinen vapaaehtoistyöntekijä kymmenen vuoden kuluttua?

39) Miten arvioitte vapaaehtoistyön roolin muuttuvan festivaalillanne seuraavan kymmenen vuoden aikana?

40) Minkälaista lisäkoulutusta festivaalinne tarvitsisi koskien vapaaehtoistyötä?

41) Mitkä ovat pääasialliset syyt siihen, että festivaalillanne ei työskentele vapaaehtoisia?

Lähetä

JULKAISUSUUNNITELMA

JULKAISUT LÖYDÄT OSOITTEESTA TUOTTAJA2020.METROPOLIA.FI

Kulttuuri kokoaa. Kulttuuritapahtumien muuttuvat verkostot. Halonen (toim.) 2010

Kulttuuri katalysoi. Megatrendien tähtäminen tuotannon kentälle. Halonen 2011

Kulttuuri kannattelee. Takulaisten näkemyksiä kulttuurituotannon tulevaisuudesta. Halonen & Teye 2011

Kulttuuri kutoo. Yhteistyö ja verkostot vapaan kulttuurikentän tukena ja innostajana. Björkqvist 2011

Kulttuuri kipinöi. Tulevaisuusajattelu pedagogisena haasteena. Hero 2011

Kulttuuri kutsuu. Vapaaehtoiset tapahtumien voimavarana ja hengenluojina. Iso-Aho 2011

Kulttuuri kyydittää. Kulttuuriekosysteemi ja matkailu. Uotila 2011

Kulttuuri kokeilee. Ennakoinnin menetelmien arviointi. Hero 2012

Kollektiivinen kulttuuri. Wiki avoimen hankehallinnon välineenä. Hero 2012

Näkökulmia tuottajakoulutuksen nykytilanteeseen ja tulevaisuuteen. Mitchell (toim.) 2011

Cultural Manager 2020. Visions of Future. Halonen & Hero (eds.) 2011

Kulttuurituottaja-koulutuksen suuntaviivoja. Tuottaja2020-hankkeen loppuraportti. Halonen (toim.) 2012

Kulttuuri kutsuu on puheenvuoro vapaaehtoistyön näkymistä kulttuuritapahtumissa nyt ja tulevaisuudessa. Vuoden 2011 eurooppalaisena vapaaehtoistyön teemavuonna talkoohenkeä nostatettiin juhlapuheissa, mutta jo pitkään verotuskäytännöt ja viranomaismääräykset ovat kaventaneet vapaaehtoistyön toimintamahdollisuuksia. Kulttuuritapahtumissa tehtävässä talkootyössä korostuvat erilaiset motiivit ja toimintatavat kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan vapaaehtoistyössä, mutta onko se yhteiskunnan kannalta vähemmän tärkeää toimintaa? Vaikka tapahtumatuotanto ammattimaistuu, festivaalit ovat edelleen vahvasti riippuvaisia talkootyövoimasta. Millaisia haasteita niillä on edessä? Millainen on tulevaisuuden festivaalitalkoolainen? Sivuilta kuuluu niin tapahtumajärjestäjien, talkoolaisten, tutkijoiden ja viranomaisten kuin fiktiivisten henkilöidenkin ääni.

LISÄTIETOJA: <http://Tuottaja 2020.metropolia.fi>

